

To [unclear]

10
A
3
[unclear]

Dr Gabriel Gomez

25-128

2-408-10

del collegio de la Compañia de Jesus de Granada

*R.
ycho*

FRAGMENTA VETVSTISSIMORVM
autorū, summo studio ac diligentia
nunc recognita.

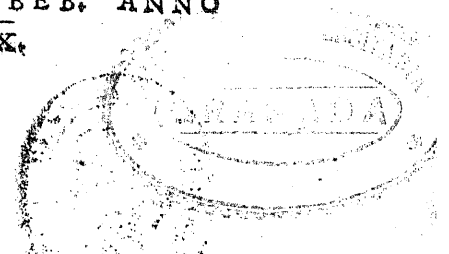
R. 26034

MYRSILI LESBII

DE ORIGINE ITALIAE ET

Tyrrhenorum	Lib. I
M. Porcij Catonis Originum	Lib. I
Archilochi de Temporibus	Lib. I
Berosi Babylonij Antiquitatum	Lib. V
Manethonis sacerdotis Aegyptiorum de Regibus Aegyptiorum	Lib. I
Metasthenis Persae Annalium Persicorū	Lib. I
Xenophontis de Aequiuocis	Lib. I
Q. Fabij Pictoris de Aureo seculo, & origine urbis Romae	Lib. II
C. Sempronij de Diuisione Italiae	Lib. I
Sex. Iulij Frontini V. C. de Aquaeductibus urbis Romae	Lib. II

BASILEAE, APVD IO. BEB. ANNO
M. D. XXX.

FRagmenta quædã oppido erudita, & ex altissima ue-
 rustate deprompta suscepimus excudenda, humanissi-
 me lector. Cuius equidem consilij nobis fuit & autor &
 impulsor Io. Sichardus, existimans fore ut à te gratiam ini-
 remus eam, quam debēt qui iuuandis rectis studijs operã
 suã nauant. Annixi aut̃ sumus quantum per rei tum diffi-
 cultatem, tum temporis longinquitatem licuit, ut quã-
 emendatissima in manus tuas uenirent: quamuis in Fron-
 tino id peiuscule successerit, adeò ut ne quidem nobis ipsi
 satisfecerimus, id tamen quod mirum nõ est in autore tam
 deprauato, nullo nobis freto exemplo uetustiore, ut si iam
 ipse reuiuiscat, sit Delium natatorẽ habiturus in uotis. In
 alijs uidemur nobis officio nostro probe functi, quod tu-
 demum iudicabis factum, si quantum uetustatis, eruditio-
 nis, rerum reconditarum hic libellus cõtineat, agnoueris:
 Nec enim hi sumus, qui nostra immodice laudando cuiq̃
 palpum obtrudere uelimus, persuasum habentes tum de-
 mum quidq̃ recte prolixeq̃ laudari, si eorum suffragijs,
 quibus labor sudatus est, probetur. Vale.

eorum quae hoc Historiarum
libello continentur, index.

A Borigenes.	9	Ascanius Latinorū rex.	41
Aegyptus rex.	38	Assyrii unde dicti.	45
Aemathia a quo dicta.	25	Angerona dea silentij.	58
Aeneae aduentus in Italia.	41	Augusta aqua.	66
Aetatis curriculum apud a-		Aurea secula unde dicta.	
lios aliter initur.	45	fol.	48
Agricultura quando inuen-			
ta.	29	B	
Alpium diuisio.	55	Babyloniae origo.	22
Alfietina aqua insalubris.	66	Baleus Babyl. rex.	31, & 33
Altadas rex Babyl.	34	Balnearum ius.	93
Anio uetus.	62	Belochus rex Babyl.	32
Anio nouus.	67	Belopares rex Assyrior.	39
Anni diuersitas.	45	Belus Babyl. rex.	24
Apenninus mons.	12	Berosi historia quid conti-	
Apennini diuisio.	15	neat.	38
Appia aqua quando deriu-		Betica unde dicta.	32
ta sit in urbem & a quo.	61	Bononia unde dicta.	7
Aquae ducendae ius penes		C	
quos fuerit.	88	Cadmus apud Sydonem	
Aralius Babyl. rex.	30	regnat.	39
Arbaces Medorū rex.	43	Cadmi quot fuerint.	47
Arcadia ab Arcado dicta.	25	Caduca aqua.	88
Arcus neroniani.	69	Calix quantum capiat.	74
Argiletum ubi & unde di-		Capitolium.	13
cium.	15	Capua a quibus condita.	57
Arius Babyl. rex.	30	Celtiberorum origo.	23
Armatries Babyl. rex.	32	Ciuile primum bellū quan-	
Ascades rex Babyl.	37	do.	37
		Claudia aqua.	66
		Coeli	

I N D E X.

Coeli quare dicti sint non-		Hercules Typhonem sustu-	
nulli.	45	lit.	34
Coelius Rufus scriptor.	82	Herculis nomen cuiusmo-	
Coelius mons Romae unde		di.	10
dictus.	52	Hercules quare appellati	
Crabra aqua.	65	sint.	45
D		Herculaneus riuus.	67
Danaus rex Aegyptio-		Hetrusci unde dicti sint.	3
rum.	38	Hiberi unde dicti.	28
Dardanus Aegyptiorum		Historicorum leges.	42
rex.	38	Homeri octo fuerunt.	14, &
Ductuum aquarum altitudi-			46
nes.	68	I	
E		Ianus Vaticanus dictus	
Enianum urbs.	11	fuit.	5
Erichthonius rex Troiano		Ianus sacrificiorū ritus do-	
rum.	39	cuit.	49
Exquilinus mons.	9	Ianuae a Iano dictae.	49
F		Ilus rex Troianorum.	40
Faunius Aboriginum		Inundationes aquarū quot	
rex.	40	fuerint.	47
Fistulae solutae.	95	Ioues qui sint dicti, & quam	
Francus Hectoris filius Cel-		ob causam.	45
tarum rex.	41	Isis quae sit.	28
G		Italia pleraque mutuata est ab	
Gallia togata.	8	Hetruscis.	3
Graecia magna.	8	Italiae origo.	4
Graecorum in mentiendo im-		Italiae multa nomina.	5
pudentia.	4	Italiae diuisio.	6, & 54
H		Italiae transalpinae diuisio.	57
Hadriaticum mare.	7	Italiae imperiū penes quos	
Harmonia uxor Cadmi.	40	fuerit.	47
		Italiam qui incoluerint.	1

I N D E X.

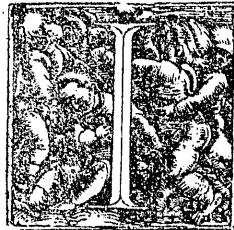
Iulia aqua.	64	Mnafeas Phoenix histori-	
Iunones quæ dictæ sint.	45	cus.	14
L			
Laomedon rex Troiano-		Moseas antiquissimus histo-	
rum.	40	ricus.	14
Larius lacus.	8	Mundi origo.	4
N			
Latinus rex Aboriginum.		Ninus rex Babyl.	26
fol.	41	Nini plures fuerūt.	46
Latinus Syluius rex Latino-		Noas Rituales libros reli-	
rum.	41	quit.	1
Lemannus rex Celtarū.	40	Nouaria.	7
Liguria quæ pars Italiae di-		Nymbrotus.	21
catur.	55	O	
Luca urbs unde nomen in-		Octavianus specus.	70
uenerit.	11	Oenos urbs gygantum.	16
Lydi populū unde dicti.	2	Oenotrius Arcas.	1
M			
Macedonia unde dicta.	33	Ogyges plures fuerunt.	46
Mæoniae urbes.	1	Olanum.	7
Mæones unde dicti.	24	Oletare quid significet.	89
Mamelus rex Babyl.	36	Olympus qd significet.	46
Mamithus rex Babyl.	35	P	
Mancalus rex Babyl.	35	Padus.	7
Massagetæ quis propaga-		Palatinus mons.	13
rit.	24	Pallas Tritonia quare dicta.	
Marfi.	8	Perfarum reges.	43 (28)
Martia aqua.	63	Pharao Menophis Aegy-	
Mediolanum.	7	ptiorum rex.	39
Metasthenes historicus q̄		Phoronæi quot fuerint.	45
tempore floruerit.	44	Piceni.	8
Mezentius rex Thusco-		Picus rex Aboriginum.	40
rum.	41	Pisa urbs à quo condita.	11
		Precutij.	8
		Prothei	

I N D E X.

Prothei plures fuerunt.	47	Syluius rex Latinorum.	41
Q			
Quirinalis mons.	13	T	
R			
Regna præcipua mundi		Tarpeius mons.	13
quæ.	17	Tepula aqua.	64
Rheæ quæ dictæ.	45	Thuscus uicus Romæ.	53
Rhetij unde dicti.	6	Thuscorum dij qui sint.	3
Roma.	9	Torebi in Asia unde dicti.	2
Romæ ueteris nomina.	53	Troia euersio quo anno.	41
Romani à Romo.	39	Troiani reges.	14
Romani uernæ sunt Thu-		Tutela ductuū aquarū.	96
scorum.	52	Typhon gygas.	33
S			
Sabini.	12	Tyrrheni delphini quare di-	
Sagi.	12	cti.	2
Sagæ nomen quid sonet.	19	Tyrrhenorum origo.	1
Salinae.	62	Tyrum quis extruxerit.	25
Sarmatæ à Thuyscone con-		V	
diti.	24	Vellia altera palatini pars.	13
Saturnos quos dixerint ue-		Venetia.	6
teres.	45	Vesta dea quæ sit.	29
Scythæ omnium sunt anti-		Virgo aqua.	65
quissimi.	4	Volaterræ.	11
Semiramis regina Babyl.	28	Vortumnus deus.	29
Senegallia.	7	X	
Sicania unde dicta.	32	Xanthus historicus Ly-	
Soranus proditi nominis		cus.	2
urbis Romæ pœnā luit.	58	Z	
Sparetus rex Babyl.	36	Zameis rex Babyl.	29
Spherus rex Babyl.	36	Zoroastes quis fuerit.	20

MYRSILI LESBII

DE ORIGINE ITALIAE ET
TYRRHENORVM LIBER.

Taliam coluere Græci, Arcades, Veneti, Ligures, Ardeates, Rutuli, Siculi, Pelasgi, Iapyges, Lacedæmones, Salētini, Pelij, Oeniani, Achæi, Oropitæ, Pylj, Pisi, & eiusmodi. Horū primus Oenotrius Arcas cum Peucino fratre colonias trāsportauit, ubi habitabāt tunc dicti Ausones, ubi nūc Oenotria regio est è regione Peucinorū. Hæc fertur prima colonia ex Græcis, paulominus quīdecim ætatibus ante ruinas Troiæ.

Tyrrenis originem quidem suspicantur fuisse à Lydis. Existimant enim Aty regi Mæoniæ, prognato Hercule & uirgine Omphale, filia Iardanae reginae Mæonū fuisse geminos Lydum & Tyrrenum, cum regnū nequē duos caperet, & neque terræ sterilitas ingentem multitudinem pateretur, sorte Aty iacta Lydum successorem designauit, Tyrrenū uero cum maiore parte populi ad quærendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem Tiberis partem ueniens, eiusq; totam medietatem à fontibus usq; ad locum ubi erat præcis Vmbris habitatio tenuit, & cum eis confedit & cohabitauit, & urbes diuitas hæcenus Mæonias & Tyrrenias ædificauit. Sed hi aperta mendacia fingunt; nam de gentis antiquitate & origine magis creditur ipsi genti atq; uicinis, quàm remotis & externis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & Tyrrenis, atq; his uicinis Romanis, & qui consentiūt in eorum patria historia & origine, q̄ quibusuis alijs quamuis alijs eruditissimis. Cæterum quæcunq; hi patrij histo-

qui ppli italiam coluerunt.

Oenotrius Arcas.

Oenotria regio.

Tyrrenos Aty rex rum origo. Mæonias.

Lydus & Tyrrenus fratres.

Tyrrenus nouus sedes grece iussus.

Mæonias urbes.

Xanthus hi
historicus.

rici dicunt, aduersantur supradictae traditioni de Tyrrheno
Maone. Etenim Xanthus Lydus in patria historia, nul-
lum Tyrrhenum Atym fuisse scribit, sed geminos Lydum
& Torebum, à quibus Lydos & Torebos in Asia popu-
los esse tradit; in nullo penitus differentes, nisi quadam pro-
latione, & quidem parua, ut Doros & Attici. Quis ergo
ex Lydis historicis Tyrrhenum filium Atyos & fratrem
Lydij misit in primam medietatem Tiberis, ubi antiquissi-
mis Vmbris fuit prisca habitatio? Quum etiam quod
tradit de bello Pelasgico Xanthus, asserit Pelasgos anti-
quiores Aty aggressos bello Thusciam, quae quondam
Vmbria dicta est, occupasse & Crotonem, inde Tiberinam
regionem inuadentes etiam ipsam Tyrrhenam cepisse, &
cum Tyrrhenis cohabitasse, & ab eis plurimam militarem
peritiam didicisse, praecipue nauticam, qua tunc toti orbi
erant admirabiles. De quibus fabulantur Graeci, quod in
Delphinos uersi sint, qui nauibus alludunt, & his socij fi-
unt. Re enim uera tunc Delphini ob piraticam simul & do-
minium maris dicebantur: erant enim classe potentes, &
undique colonias transportabant. Argumeto sunt qui Tyr-
rheni dicuntur in insulis Atticis, & faucibus Thraciae. Nam
que Tyrrhena simul lingua, & cum quibus habitant lo-
quuntur, & eosdem deos ut Tyrrheni colunt, & iisdem li-
teris utuntur. Quare non possunt dici ab aliquo Atyos fi-
lio, qui ante Atym Pelasgum regem inueniuntur dicti
Tyrrheni, & multarum coloniarum autores eodem no-
mine atque ritu ante Atym praescriptari. Haec à Lydis di-
dicimus. Nunc quid de se Tyrrheni dicant est inferen-
dum. Primum ridet se ab aliquo aduena denominatos,
qui se solos indigenas in Italia existimant, atque à uetustissi-
mi dei sui, quem Ianum Vadymona uocant, filio Raze-
na nominant. Tetrapolim quoque suam Hetruriam, eiusque
partem

partem Bolturisenam, Vetuloniam, Thussam; & Harba-
num cognomine Calumbum à lyco nuncupant; eamque
à suo deo aureo seculo mox post inundationem terrarum,
nedum ante Atym conditam asserunt. Nam & ab inundatio-
ne ipsa suum agrum sua patria lingua uocant Saleombro-
nem, ubi primum geniti Vmbri. Producent quoque suae
uetustatis uestigia multa, ut deos, ritus, mores, literas, le-
ges. Quae profecto omnia congruunt his quae probatio-
res Graeci historici tradunt. Scribunt enim solos Tyr-
rhenos in Italia uetustissimos esse, qui neque ab alijs pende-
ant origine, neque ut ceteri conuenae & aduena, sed pro-
pria regione esse oriundos: quandoquidem uetustissimis
differant dijs & moribus nedum ab alijs Italiae populis,
ed etiam à uicinis Crotoniensibus & Perusinis à fronte,
& à proximis Phaliscis à tergo, quos inter medij iacent.
Nam cunctis Thuscis dij deaeque sunt Iupiter & Iuno;
Soli Tyrrheni colunt Ianum & Vestam, quos lingua sua
uocant Ianib Vadymona, & Labith Horchiam. Ipsi
quoque Romani fatentur Hetruscos esse uetustissimos,
& aureo seculo natos, à quibus aras, ritus, diuinationes,
colonias & disciplinas habuit prisca Italia, initio sumpto
à prima eorum tetrapoli dicta Hetruria, à qua illos Ro-
mani Hetruscos cognominant. Non est igitur aduersarijs ul-
la uia, qua probet eos Tyrrhenos à filio Atyos habere uel
nomen, uel originem; sed id nomen desumpsisse à Tursibus.
Quod si etiam ad hos uenit Torebus filius Atyos, utique
non ab eo aduena nominati sunt Tyrrheni indigenae, sed
ecotrario ab eis Torebus fuit cognominatus, Tyrrhenus
à Graecis. Igitur etsi totam Italiam coluerint Graeci, ut no-
stri tradunt, ex ipsis tamen Lydis & Tyrrhenis uicinisque
Romanis falsa esse ostendimus, quae contraria his de Tyr-
rhenis multi, ut diximus, conscripserunt.

Pelasgi aggressi
si Thusciam
et Tyrrheniam
na regi. Taraconem

Strabo nomi

nat lib. v.

Pelasgi m. itari et
nautica ueteriani

Tyrrheni
Delphini
dicti.

Tyrrheni
indigenae.

Thuscorum dij.

Italia multa
est ab Hetrus-
cis mutuata.
Hetrusci unde.

M. PORTII CATONIS EX LIBRIS
ORIGINVM FRAGMENTA.

*Creacorū im-
pudentia.*

Ræci tam impudēti iactantia iam effunduntur, ut quoniā his dudū nemo responderit, ideo libere à se ortam Italiā, et eandem spuriam simul & spurcā atq; nouitiā nullo certo autore aut ratione, sed per solam insaniā fabulētur. Quam ob rem nunc ut cæteris Latinis uiam faciam, quæcunq; memoria prodita gentibus Italiæ sunt, & nunc Romano imperio subditis, Dijs uolentibus scribere instituo.

Italiæ splendidissima origo fuit cum tempore, tum origine gentis. Cœpit em̄ aureo seculo sub principibus dijs Iano, Camefe, Saturno, gēte Phœnicæ & Saga; quæ post inundationem terrarum per orbem prima colonias misit. Et de mundi quidem origine autores non paria sentiunt. Nam Chaldæi sibi sempiternitatem persuadent. Phœnicibus uero ac Sagis magis placet origo. Inter utrosque conuenit, ante Ninum circiter annis L & CC, quibus durauit aureum seculum, terras fuisse inundatas, & in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundum existimes, & ignis principio cuncta tenuerit, & sensim in sua loca elementa coëuntia homines produxerint; siue ut fertur ante aureū seculū terras subruas inundatio possederit, & exiccata humo apparuerint homines, equidem principatus originis semper Scythiis tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem missas ferunt. Et ex his uenisse Ianum, cum Dyrin & Gallis proge-

Mundi origo.

*Chaldæi
Phœnicæ
Saga.*

*Scythiæ anti-
quissimi.*

Ianus ex scythiis.

progenitoribus Vmbrotū, rateq; cum colonis per Tiberim uectum, ad læuam Tiberis Hetruriā tenuisse locum, ubi colonias in continente primū exposuit, & ipsum deū simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse. Et regionem Vaticanam, id est, uagicanam dictā, quod ibi Ianus quasi in cunis natam primūq; uagientem Italiā exceperit. Inde cum colonis à Vaticano progressum, in tractu Umbriæ fundasse regiam, & fano Olympū fossamq; sacrasse, & augustalem Tyrhenam non longe à regia dicasse; ubi ad salutandū regem XII. coloniarum nonis lunaribus cōuenirent. Inde duodenis colonijs fasces ad continendos rudes scribunt, singulo prætoriano lictori quatuor & uiginti armatis ingenuis distributis. Eas posuit colonias ad ripas quidem Tiberinas Ianiculū, & Aryn Ianum; ad ripas Arni totidem, Phesulas, & itidem Aryn Ianum. Ad litus Hetruscum quatuor, Pheregenen, Volcen, Volaterram, Cariaram, quæ & latine Luna. In mediterraneis quatuor, Ogygianum, Aretium, Rufellas, Volsinium. Paulopost dextrum Tiberis latus regulis suis permisit Camefi, à quo Camefenæ duæ, & Saturno, à quo Saturnia olim, quod nunc Capitoliū, & ab ea late Saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ætate & quidem augustissima origo Italiæ.

Italia complura à dijs & ducibus sortita fuit nomina; à Iano quidem Ianicula, quem quidam Oenotriū dictum existimant, quia inuenit uinum & far. Camefena à Camefe, & à Saturno Saturnia; Saleombroma quoq; à gentilibus. Durauit Saturniæ nomē totidem fermè annis quot ante aurea ætas, usq; ad Apim deorum Italiæ ultimū, ut Antiochus Syracusanus scribit, à quo Apennina, quam Taurinam idem interpretatur. Etsi Græci de more quidā à bobus Herculis; uel quod opimos gignat Italia, ut ait Hellanicus; aut à Vitulo egresso, ut Herodotus; uel qui-

*Ianus Vati-
canus.*

*Italiæ no-
mina.*

dam Græci boues uocāt *ιταλως*, ut fabulatur Timæus, di-
cti existiment. Inde à duobus fratribus, altero Hesperia,
altero Italia postremum nomē retinuit. His nominibus
principio nūcupata fuit Italia circa Tiberim, ut qui inter
omnes Italiae amnes in omnium deorum & principum tu-
tela esset, atq; imperij totius ex his cōmunis sedes; à quo
in principio & origine ipsa Italiae Albulā nomen à Iani-
genis habuit. Diuiditur autem in Apenninos montes, &
cisapenninā & transapenninam Italiam. Alpes omnes
Italiae colonias fuisse Tuscorum incolae asserunt, & ab
ipsis uel ducibus, uel capitibus originum nomina genti-
bus & locis indita; ut Rhetij à Rhetō rege Lydorum; &
Veronenses, à Verona colonia Tusca; Comenses à Co-
ma; Rhegiij à Rhegio; Volturreni, à quibus uallis Vol-
turrena; & Osci, à quibus Oscela. Histria quoque à duce
misso à Iano nomen retinet. At Græcorū quidam scribūt
dictū ab Istro amne cognomine Danubio, cui Danae gen-
tes acolae nomē impressere, fabulantur; q; ramum ex eo in
Histria effluere, inq; Hadriaticū mergi. Fingunt alij Ar-
gonauim in Histriam primum ab Istro è montibus hume-
ris uectam, & in Hadriaticum demissam. Videlicet tanta
est in mentiēdo Græcorum uanitas simul & leuitas, ut
ab Istri ostijs ad eius fontes per immensa gentium spa-
tia transfuolarint, & amnes etiam obstantes tranarint, &
humeris ea cōuecta cōnauigarint, ut etiam in Italia men-
tiēdi sibi loca inuenerint. Nescio Argonauis ne Græci
aquis, an Argonauis humeris montes nauigarint.

Venetia est omnis ora circum sinum maris post Hi-
striam usq; ostia Padis. Quibusdam placet à Tyla-
uento illos exordiri. Nam Taurifanos Persae gentem ab
Apī duce conditam asserunt. Venetis cunctis prima ori-
go phaetonte est, quae Græcis occasionem mētiēdi de
phaetonte

phaetonte & Eridano praeuit. Posterius mixta his nobi-
lis stirps Troiana, à quibus Patauitū suo cōditore inclūtū.
Omnia sub Alpibus transpadana loca prisca conuenae
Tusci missis coloniis tenere, ab hisq; multa loca nomi-
na retinent. Plura deleuerūt Galli, qui primi Arunte Clu-
sino duce alpes transcenderunt, & sensim ab omni Gallia
cisalpina Hetruriā pepulere, ab hisq; nomen sortita reti-
net Gallia cisalpina, qua Mantua suo cōditore Ocno Bia-
noro est Tuscorū rege illustis. Penetrauerē trans alpes
Boij, Senones, Insubres, & aliae Galliae trasalpinae gētes.
Gallia cispadana olim Bianora à uictore Ocno, postea
Felsina dicta usq; Rauennā, nūc Gallia Aurelia & Aemi-
lia à Romanis ducibus nomen habet. Princeps metropo-
lis Felsina primū à rege Tusco conditore, inde à succes-
sore Bono Tuscanienti Bononia dicta. Spiretū Padis
ostitū à Pelasgis cōditoribus Spira dictum, & à Diomede
instauratū. Nouaria ante ab Herculis Aegyptij nomine
Libya; & à cognomine Aria Aegyptio uocabulo Leo-
nina; sed à Liguribus instaurata, Nouaria dicta est. Olanum
ante ab Tuscorū duce, qui cum Oropijs colonis ibi
primus insedit, quorum origo incerta uti Comi, Bergamo-
mi, Lycinophori, & aliquot circa populorū; inde ab In-
subrium principe nomine Medo aduicta, Mediolanum
nomen seruat. Padus ante à duce Coloniarū Eridanus,
sed à profunditate Botigon ab Hetruscis, & Botigum à
Liguribus, & à circa arbore Picea, Gallice Padus nuncu-
patur. Post Padis ostia Rauenna, sabina stirps. Interijt Sa-
ga oppidum Hetruscorū, uti & Atria, à quo mare Atria-
ticum, quod nunc Hadriaticum. Gallia flaminia à Rauenna
ad Ariminum à comitibus Herculis conditum, à quo
cognominatur. Ab eo ad Anconam Senegallia à Seno-
nibus dicta pulsus Hetruscis, nūc Gallia Togata. Anco-

Italiae diuisio.

Rhetij.

Græcorum
leuitas.

Bononia.

Nouaria.

Olanum.

Mediolanum.

Padus.

Hadriaticum
mare.

na prius Picena uocabulo Hetrusco simul & Aboriginū dicta. Galliam Togatam primi coluere Liburni & Siculi, quos pepulere Umbri. Hos Hetrusci trecētis & amplius eorū ualidissimis oppidis iusti more belli expugnatis, eos tandem uicere Galli. Piceni lingua Hetrusca genus sacrum dicitur, orti à Sabinis. A Picenis Garganum montem alijs & alijs temporibus diuersæ gentes tenuere. Marſi, à duce Lydorum, in quibus Aſculū. Precutijs, in quibus Hadria siue Atria. Vestini, in quibus Amiterni, Marucini & Peligni, in quibus Curfellū, Orton & Sulmo. Ferentani primum à Liburnis & Dalmatis, inde his pulsus à Thuscis orti, quorum lingua Latinum metropolim uocauerunt, id est nobilem principem; Laronem em̄ Hetrusci & Larunem & Arunem uocant nobilem principem. Inde in transpadana Larium lacum, & in Thuscia Larones amnes, & Arunes coloniæ, & uiri Arunes, quos Thuscis secūda declinatione, Romani & Græci sicut Atlas tertia declinant & proferunt Aruntes. A Gargano ad Brundisium, coluere Celij, Daunij, inde Apuli, Boij, in quibus Arpe, Canusium, Bararium. Sub his Apenninus ex transuerso diuidit in duo fines Italiæ quos inter Tarētinus sinus iacet, circum quæ ipsum undique magna Græcia. Ad orientem uero magnæ Græciæ pars est Oenotria Arcadum, & Calabri, prius Ausones; ad quos Græca uerbositas fert uenisse primam Græcorum classem annis ferme quadringentis ante ruinas Troiæ; cū Oenotrium ducem Arcadum post Troiam conditam ad nauigasse in Calabriam tradat Antiochus Syracusanus, & circa oram maritimam posuisse colonias. Et ut parcius mentionantur Græci, ab eo quondam dictam Italiam Oenotriam scribunt; cum ab initio Italiæ à uetustissimo rege Sabino & Hetruscorum, penes quem erat imperium, id nomen for-

men sortita fuerit. A Leucopetra ad Sarnū amnem uicinum Neapoli tenuere diuersi populi, Umbri, Itali, Samnites, Siculi, Peucini, Picentini, & Hetrusci; quorum urbes sunt Clusium, Pæstū, Elea, nunc Velia. Inter amnem Vulturū & montes Apennini Sabelli sunt, proles Sabinorum, ut nomen est argumento, à Latinis Samnites, à Græcis Saunites appellati.

A Tiberi ad Sarnum incoluere primi Aborigines, proles Umbrorum. Princeps his urbs uetustissima Camerina à Cameſe cōdita, non procul ubi postea Alba. Thuscis his admixti, Osci, qui nunc Capuani. Volosci, quos uocamus Volscos, quibus metropolis fuit Anxur, nunc Taracina, Stabia, Antini, Hortenses, Longhani, Oſcori, Marcrani, Nuetini, latine Grauisca, Picenti, Sorani, Ferentianates, Freginates, Sangnini, Tusculani, Cortinenses, Versentini, Volcentani.

Roma principio sui pascua bobus erat. Circū Tiberim septem rupes sibi perpetuæ in Hernico succedentes, cauis paruis distinctæ erant, sub quibus alueū Tiberis quancūq; egressus paludes in planiciem rupibus subsidentem inferebat. Saturnus primus incoluit Capitolium, Italus Auentinū, Roma palatium, Coelius cum Thuscis Coeliū & Viminalē, Romulus palatiū, in quo quadratam Romam condidit, etiam Exquilinum tenuit ab Excubijs dictum, quas illi Lucumo dedit more Thusco duodecim licitorum, id est, trecentorum armatorum ad custodiam corporis simul & dignitatem; quia Tacius non erat sine suspicionē infidæ societatis.

Hetruria, olim Italiæ princeps, ab eorum metropoli regia sic cognominata, à Tiberi in Macrā diffunditur. Gens prima illorum maritima Ligurum, dicta à filio phætonis Ligure, quem montani Ligures Pheriton nuncupant.

Roma.

Exquilinus
mons.

Post Tiberina ostia. Pheregene primum Hetruriæ oppi-
dum in uicino littore, dictū à Genio Iano, qui primus ibi
colonias posuit: et à Pheritone, id est, Phaëtōte, qui colo-
nias adiecit, uti in Liguria montana, ubi à Genij colonijs
Genua oppidum; & ab adiectis Pheretianis ibidem colo-
nis anni proximo & regioni Pheretianæ nomē reliquit.
Primus omnium græcorum Phaëton ex Attica soluens,
cū Ligure filio, multis ætatibus et seculis ante Oenotriū
Arcadem colonias adiecit Italico littori, ab ostijs Tiberi-
nis usq; ad Nicæam Massiliensium; & in medio portum
Ligurum à filio nuncupans, ultro citroq; littus omne Li-
guriam dixit. Verum Hetruscī, & eos secuti Romani ab
ostijs Tiberinis Hetruscū uocauerunt usq; ad caput He-
truriæ. Inde Populonium, ab urbe metropoli Popium,
romane Puppiū. Postremo à Ligurno portu ad Macrā,
ad cuius fontes est Apua oppidū, Apuanos Ligures uo-
cant: Montanos uero omnes Ligures qui à Macra in Ni-
cæam effundunt. In mōtanis Liguribus sunt portus Her-
culis Aegyptij. Nam Libarnum in his est à nomine simul

Hercules.

& cognomine illius. Græci ubicunq; nomen Herculis au-
diunt, putant esse suū, à nomine fumentes argumentū, cū
tamen ille neq; nomine Libyus; à quo deuicti Libyi: sed
Alcæus dictus sit; neq; dictio Hercules sit græca, sed ægy-
ptia; nā illi Heraclio, id est, Iunonis gloria, cognomē fuit.
Gens prima Hetruriæ maritima est. Oppida in his Phe-
regene, Alsum, Agylla, quæ & Care, à Pelasgis condita:
Pyrgus, Grauisce, ab aëre dictū; Cose, Volce, Telamon,
ab Argonautarum principe, cum in Hetruriam ad Lucu-
mones profectus Hercules Alcæus lacum Ciminiū effe-
cit, & puella Faula subrepta ex Fano ad Euandrum per-
rexit, Vmbro fluuius limes & tractus Vmbrorum, caput
Hetruriæ, limes Hetruscorum, Populonium nauium &
classis

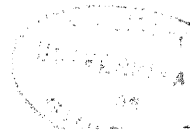
classis Hetruscorum olim princeps. Volaterræ & uada
eius. Pisa condita à Pylis alpheis pelasgis. Luca illustris
Lucio Lucumone rege Thusciorum. Lucus & montes
Feroniani. Luna, Cariara ab Hetruscis dicta, à Græcis
σελευκη. Apua in transitu Apennini ad fontes Macræ; un-
de Apuani Ligures ab Arno ad Macram.

Pisa.
Luca.

A Tiberi ad Ciminia iuga secunda gens Thuscia est,
cognomine à Thuscis. Larteniana, id est, metropolis Eni-
ana. Lartem enim summum regum uocant. Enianum ue-
ro urbs in ea ab Enetanis Pelasgis cōdita, quam Veij He-
trusci pulsas Pelasgis ampliata à principatu prouinciæ
simul & cōditoribus priscis Lartenianum, Romani uero
à genere populi Veiens uocauerunt. Oppida in his sunt
Sabum in Sabatia à Sabo conditum; Lartenianū, cogno-
mine Veiens, Nepeta, Soracte, Phaliscorum mons Apol-
liniacer; Phaliscanum, Fescennium, Vmbrium, à pri-
scis Vmbriis dictum Flauianum, Arcennum, Mœsium à
quo sylua Mœsia, Rufellum, Aræ Mutiæ, Sutrium, à Pe-
lasgis conditum, ab insigni grano dictum, romana societa-
te inclytū. Capina, à qua Capinates, Lacus Ciminius, &
Troitum Phaliscorum, finitimum Hetruscis.

Enianum.

Gens tertia Thuscia transciminia à Ciminijs diffundi-
tur ad Pistorium. In his Volturrena sub radicibus Cimi-
nijs iacens, cognomine Hetruria; à qua tres gentes He-
truriæ appellantur Hetrusci, ut à communi metropoli,
& ager Hetruscus antea Vmbronus dictus, ubi Vmbri
orti. In eo agro Ferentia, Troscolum, Mœonia Mœo-
num, Tyrrhena, Volturna, sub Volturrena, Aruntes ue-
teres, cognomine Camillarij; Longius Blere Oleana, Tus-
fa Nana, Lartes oppidū, Salembroa, Cort Nossā, Cort
Enebra, mons Coriti in iugis Ciminijs; è regione mons
Phiscō, quæ & arx Iti; Volsine, Pelij, Oropite Sentinas,

Clusium uetus à pugna sed à duce Comerfolo; montes Tumnates, Sora, Soana, non procul Saturnia lapides à Ioue compluti in auxilium Herculis contra Ligures Hetrufcos gygantes, à filio dicti Lamones; amnis Pelia; mōs Pelius. Mons Tumnias Roselle: Umbro in monte Sena colonia, Phocenses, Pistorium, Umbro amnis, Stellates, Fluentini, qui & Arnienses, Clusium nouum, unde Clusentinus transitus Annibalis, Aretium; Crotona à Crotone socio Herculis condita.

*Apenninus
mons.*

Apenninus mōns Italiā in duo secat, radices sub Pennino transitu Annibalis in Alpibus à Nicæa ad ipsum fermè Penninū in latitudinē extendūtur, & usq; ad Macram Ligures montani incolunt; à Macra item ad fontes Tiberis ad inferum mare Thufci; ad superum Galli Aureliani & Aemiliani. A fontibus rursus Tiberis ad Narem Umbri inhabitant. Principio Typhernum, & in fine Ameria & Tuder sunt. Galli omnem Umbriam pulsas Hetrufcis occupauerunt, exceptis Typherno, Esifio, Hyspello, Fulgineo, & uetusta Veiorum prole, quam Veilumbram, id est, Veiam prolem antiquam Umbriam dicunt, in quibus principes sunt Spoletum, Tuder, Meuania, et Ameria fermè noningentis annis et amplius restituta ante Persicū bellū, à Veijs Hetrufcis antea cōdita, duce Ameroë, Atlantis Itali ex Pleiona uxore filia. A Nare porrò amne usq; ad Equiculos tenent Sabini à Sabo cōditi, Sabatio Sangni gentili edito; Inde ad fontes Arni amnis Sabelli, Sabinorum proles incolunt.

Sabini.

Sagni gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagi Barbari, à quo & Sagi primi Thufci, id est pontifices & sacri expiatores. Ex quo patet leuitas cū loquacitate græcanica, qua à Lacedæmonijs ortos scribūt Sabinos, & Græca origine à *σέβομαι* dictos fingūt. Sed
Roma

Roma tum rudis erat, cum relictis literis & disciplinis Hetrufcis, mirabunda Græcas fabulas rerū & disciplinarum erroribus ligaretur, quas ipsi Hetrufci semper horruerunt; neq; ob id latinas quidem uoluerunt suscipere, usq; ad Cecinam Volturrenum magistrum quadrigarum & augurum principem, patrem Menippi, & auum Menodori, quos ante illum pater eius Volturrenus, auusq; Titus, & proauus Turrenus semper Romanis principibus charissimi renuerunt, cum ad eas recipiendas urgerētur. Nam ipse Turrenus patre Elbio Volturreno, & regum Hetrufcorum ultimo ad lacum Vadymonis cæso, equidē ad reddendam urbem Hetruriam anno secūdo Olympiadis centesimæ uigesimalæ quartæ alluci potuit, sed ad recipiendas latinas literas nunquam persuaderi potuit.

Palatinum collem Roma Itali filia, sed prius Palatini Aborigines tenuerunt; qui ex agro Rheatino ad pascuouibus quærenda illò profecti sunt, Argumento est Vellia, Palatini altera pars, à uellenda lana, ante his monstratam Hetrufcam tonsuram appellata.

Capitolium dictum à capite inuēto fluente sanguine, dum Iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarquinius. Nam antea Tarpeius à Tarpeia ibi scutis Sabino obruta, sed prius Saturnus uocabatur. Sub eo Ianus quadrifrons. Quirinus à uictoria Lucumonis à Quirino colle mouentis. Quirinalis à Iunone Sabinorum dea, quam illi curitim, id est, hastatam Iunonem uocant. Etenim hastam Curim & Curinam proferunt; quia his simul & Hetrufcis non est litera q. sicut Romanis. Inde Quirites.

FINIS.

c 3

MNESAS Phœnix Damascenus libro nonagesimo septimo historiarū, asserit ante Ninum ferme ducentis quinquaginta annis fuisse inundationē terrarum, & quendā, cui testimonium perhibet Moseas antiquissimus historicus, liberatum circa fluuium Araxim ad montes Caspios, tumq̄ recenti cœlo & rudī humano genere uixisse auream uitam, in qua nullo ferente legem natura ipsa uidebatur, quousq̄ Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primū uitam uitare cœperunt humanam. Tradit igitur Chaldæi primo & trigesimo atq̄ centesimo ab Ogyge anno regnasse apud se Saturnum autem Nini annis sex & quinquaginta, primumq̄ Babylonie fundamenta iecisse. Hunc secutum fuisse filium Belum Iouem, & rexisse Chaldæos & Assyrios annis duobus & sexaginta; Ninum uero duobus & quinquaginta; Semiramidem duobus & quadraginta. Ea Babyloniam magnitudine indicibili extruxit. Supputantur igitur à Nino ad secundum annum † Spheri, quo ortus est Deucalion, anni L I supra cccc. Septingenti uero à prima inundatione nouimēstri, à qua ad Troiam colligit Maseas annos non minus octo & uiginti supra octingentos.

Troiani res ges.

Regnatum uero fuit Troie sub regibus sex; sub Dardano quidē uno et triginta annis; sub Erichthonio quinque & septuaginta; sub Troe sexaginta; sub Ilo quinque & quinquaginta; sub Laomedonte sex & xxx. sub Priamo xl.

Homeri octo.

Secuti sunt anni D à captiuitate Troie usq̄ ad uicesimam tertiam Olympiadem, in quibus floruerunt Homeri octo. Horū primus in annalibus Teutei regis Assyriorum traditur, qui uigesimus septimus à Nino extitit. Hic Homerus, ut ibi tradit, fuit Smyræus, et præfectus eiusdem regis paulo ante descensum Heraclidarum in Peloponnesum,

anno xx Demophoontis regis Atheniensium, quando Pyrrhus in templo Apollinis fuit ab Oreste interceptus. Hinc secutus est Homerus Chius, qui ut Chienus memoria tradit, floruit arte medicinae anno xix Melanthis regis Atheniensium. Alius fuit Homerus patria Cumæus, qui, ut ipsi Cumæi perhibent, enituit magis magis q̄ literatura, anno xxiiii Codri regis Atheniensium. Quartū, ciuem suū prædiuitē Salaminenses Cyprii effecerunt, arte institoria inclitū, anno octauo Agasti Atheniensis. Biennio post emerfit Homer. Colophonius, quē illorū annales migratione Ionica prædicat effulisse arte pictoria simul & sculptili. Sextus fuit Atheniensis, qui, ut ipsi scribunt, illustri reuocatione abolarū legū, & nouarum latione floruit sub Archippo. Septimum Argiui habent, Musicae atq̄ geometricæ disciplinæ præceptis admirabile, anno decimoseptimo Diogeneti Atheniensis.

Ultimū hunc Homerū atas nostra cernit, qui Olympiade xxiiii & à Troie excidio anno D patria Maeron, Olympico certamine uictor, iudicio totius Græciæ eximius poëtarum est habitus, & ei soli ius tributū emendandi characteres, & nomina, & linguam Græcam; quæ ut ferunt, Cadmus Samothrax fere barbara & plena ruditatis attulit sub excidiū Troianū; cū reuersus esset à fuga quā inierat ob certamē quod illi prisca uxor intulerat, propter nuptias supinductæ Harmoniæ. Sunt ergo nūc characteres ab Homero forma elegantiore. Nā primibariem quandā uetustā, & nō phœnicā ferebant; quia nihil phœnicū habent, ut cernimus, sed Galatarū & Maonū figuras retinēt. Idem Homerus reformauit characteres, & grāmaticæ præcepta primus dedit, cū antea quisq̄ feromone scriberet simul & loqueret uernaculo. Quæ profecto etiam Italia, quæ & magna Græcia, suscepit. Hactenus de temporibus.

FINIS.

BEROSI BABYLONII ANTI
QVITATVM LIBER I.

ANTE aquarum cladem famosam, qua uniuersus perijt orbis, multa præterierunt secula, quæ à nostris Chaldæis fideliter fuerunt seruata. Scribunt illis temporibus circa Libanū fuisse Oenon urbem maximam gygantum, qui uniuerso orbi dominabantur, ab occasu solis ad ortum. Hii uastitate corporis ac robore confisi, inuentis armis omnes opprimebant, libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musica, & omnes delicias. Manducabant homines, & procurabant aborsus in eduliumq; præparabant, et commiscebantur matribus filiabus, sororibus, masculis & brutis, et nihil erat sceleris quod nō admitterent, contemptores religionis & deorū.

Tum multi prædicabant & uaticinabantur, & lapidibus excidebant de ea quæ uentura erat orbis perditione. Sedenim illi assueti cōridebant omnia, cœlestiū illos ira atq; ultione perurgente pro impietate atq; sceleribus.

Vnus inter gygantes erat qui deorū ueneratior & prouidentior cunctis reliquis exprobis erat in Syria, huic nomen erat Noa, cum tribus filijs, Semo, Iapeto, Cham, & uxoribus Tidæa magna, Pandora, Noëla & Noëgla. Is timens quam ex astris futuram prospectabat cladem, anno septuagesimo octauo ante inundationem nauim instar arcæ coopertam fabricare cœpit. Anno lxxviij. ab inchoata nauī ex improviso exundauit oceanus, & omnia maria mediterranea, fluminaq; ac fontes ab imo ebullientes inundauerūt supra omnes mōtes, accedentibus quoq; impe-

impetuosissime & supra naturam è cœlo copiosissimis hymbribus multis diebus; conruentibus ita omne humanum genus aquis suffocatum, excepto Noa cum familia sua, quæ nauī erepta est. Nam eleuata ab aquis in Gordyæi montis uertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars esse, et homines ex illa bitumen tollere, quo maxime utuntur ad expiationem.

Ab hoc igitur anno salutis humanæ, ab aquis primordio sumpto, nostri maiores innumera scripserunt. Nos uero tædiosum illorum sermonem abbreviaturi, referemus origines, & tempora, & reges eorum duntaxat regnorum, quæ nunc magna habentur; in Asia quidem nostrum omnium celsissimum Babylonicum, in Aphrica Aegyptium & Libycum; quæ unum primo fuerunt, & sub uno narrabimus. Postremo in Europa quatuor nostrum enumerant, Celtiberum, Celtæ, Kytim, quod ille gentes Italicum appellant; & Thuysconum, quod à Rheno fluuio per Sarmatas in pontum finit. Addunt quidam etiam quintum dictum Ionicum.

BEROSI BABYLONII ANTI
QVITATVM LIBER II.

NECESSÉ est igitur nos ex præmissis confiteri, quod & Chaldæi ac Scythæ scribunt, siccato ab aquis orbe, non fuisse nisi dictos octo homines in Armenia Saga, & ab his omnino hominū genus in terris seminatum, atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noā omnium deorum maiorū & minorū patrem, & humanæ gentis autorem, & Chaos, et semen mundi. Thyteam uero Aretiam, id est terram, in quam semen Chaos posuit, & ex qua

tanquam ex terra cuncti prodierunt. Præter uero tres primores filios, Noa post diluuium gygantes pluresq; filios genuit. Quare ad abbreviandū plurimum conferet, si omnium posteritates figurabimus, ab ipso Noa sumpto exordio; deinde sigillatim à cæteris. Primum itaq; dixerunt Ogygisan Sagam, id est illustrem sacrorum pontificem Noam Dylir,

BEROSI BABYLONII ANTI
QVITATVM LIBER III.

AS igitur principium atq; Heroum origines atq; posteritates abbreviamus ex nostris Chaldaicis atq; Scythicis libris, quoad satis sit. Nā & multos alios memoriæ mandant, quos quia uel nihil ad nostram intentionem accurtationem, aut parum afferunt, ob id dimittimus, resumpturi illos ubi opus fuerit.

Quo pacto exinanitus orbis fuerit colonis & hominibus oppletus, dicendum est. Exiccata humo, & torrefacta terra, Noa cū familia de monte Gordyeo, ut par erat, descendit in subiacentem planiciem, plenam cadaverum, quam usq; ad hanc ætatem appellant Myri Adam, id est euisceratorum hominum; & inscripsit in lapide in monumentum rem gestam, & uocant incolæ locum, Egressorium Noa. Compressi uero coniugibus perpetuo geminos edebant marem & foeminam, qui adulti, & coniuges effecti, & ipsi binos partu liberos semper edebant. Neq; enim unquam deus uel natura defuit rerum necessitati, quæ ad uniuersi orbis spectat opulentiam. Peracto breui & in immensum adaucto humano genere, omnique Armenia completa, opus erat eos inde recedere, atq; nouas sibi sedes.

sedes conquirere. Tunc senissimus omnium pater Noa iam antea edoctos Theologiā, & sacros ritus, cœpit etiā eos erudire humanam sapientiam. Et quidem multa naturalium rerum secreta mandauit literis, quæ solis sacerdotibus Scythæ Armeni commendant. Neq; enim fas est illa ulli inspicere, aut legere uel docere, quàm solis sacerdotibus, & inter sacerdotes duntaxat, sicut & quos Rituales libros reliquit, ex quibus illis primū Saga nomen fuit inditum, id est sacerdos, & sacrificulus & pontifex.

Docuit item illos astrorum cursus, et distinxit annum ad cursum solis, & XII menses ad motum lunæ; qua scientia prædicebat illis ab initio quid in anno, & cardinibus eius futurum cōtingeret. Ob quæ illū existimauerunt diuinæ naturæ esse participem, ac propterea illū Olybama & Arsa, id est Cœlū & Solem cognominauerunt, et illi plures ciuitates dedicauerunt. Nā & ad hæc tempora Scythæ Armeni urbes habent Olybama & Arsa Ratha, & eiusmodi. Cumq; iuisset ad regendū Cytium, quam nūc Italiā nominant, desiderium sui reliquit Armenis, ac propterea post mortem illū arbitrati sunt animā cœlestiū corporū, & illi diuinos honores impenderunt. Et ob id solū hæc duo regna, Armenū quidē, quia ibi cœpit, Italicū uero, quia ibi finiuit, & docuit, & regnauit, naturaliumq; atq; diuinorū, quæ eos erudit, libros plenissime illis conscriptos reliquit, illū uenerant, simulq; cognominant Cœlū, Solē, Chaos, Semē mundi, Patremq; deorum maiorū & minorū, Animam mundi mouentem cœlos, & mixta, uegetabiliaq; et animalia, & hominē; Deū pacis, iustitiæ, sanctimoniam, expellentē noxia, et custodientē bona. Et ob hoc illū utraq; gentes signant in scriptis cursu solis, & motu lunæ, & se pro dominij, quo malos & noxios expellebat à cœtu hominū, et castimoniam corporis et sanctimonia animi, duabus

clauibus religionis & felicitatis. Neq; minus Tideant, quæ mater omnium erat, Aretiam, id est, terram uocabant, & Estam, id est ignem post mortem cognominauerunt; quia ipsa regina sacrorum fuerat, & puellas docuerat sempiternum ignem sacrorum inextinctum seruare. Cæterum Noa antequam discederet ab Armenia, docuit illos simplicem agriculturam, magis curans religionem & mores, quam opulentiam & delicias, quæ ad illicita & libidines prouocant, & cœlestium iram nuper induxerant. Primus tamen omnium inuenit uites, atq; plantauit, & uinum conficere docuit, cuius uinum inexpertus & uaporum, ebrius effectus minus pudice in terram cecidit. Erat illi, ut diximus, filius ex tribus primis adolescentior Chem, qui semper magicæ ac ueneficæ studens, Zoroastis nomen consecutus erat. Is partim Noam odio habebat, quia alios ultimo genitos ardentius amabat, se uero despici uidebat, potissime uero idem infensus erat patri ob uitia. Itaque nactus opportunitatem, cum Noa pater madidus iaceret, illius uirilia comprehendens, taciteq; submurmurans carmine magico patri illudit, simul & illum sterilem perinde atq; castratum effecit; neq; deinceps Noa femellam aliquam fecundare potuit. Ob beneficium inuentæ uitis & uini dignatus est cognomine Iano, quod Aramaeis sonat uitifera et uinifera. At uero Chem cum publice corruperet mortale genus, asserens, & re ipsa exequens, congregandum esse, ut ante inundationem, cum matribus, sororibus, filiabus, masculis, brutis, & quibus alio genere, ob hoc eiectus à Iano piissimo, & castimonia atq; pudicitia refertissimo, sortitus est cognomen Chemefenua, id est, Chæ infamis & impudicus, incubus propagator. Est enim Esen apud Scythias Aramaeos infamis et impudicus. Eua uero tum impudicus, tum propagator. Eum inter homines huius dogmatis secuti fuerunt Aegyptij, qui sibi illum suum Saturnum inter

Zoroastis.

inter deos adolescentiorem fecerunt, & ciuitatem illi posuerunt, dictam Chem Myn, à qua ad hanc ætatem omnes ciues illius appellamus Chemenitas. Verum posterum hoc uitiosum dogma neglexerunt, retento quod fuit primi moris, ut inter fratres & sorores coniugum iniri posset.

BEROSI BABYLONII ANTIQVITATVM LIBER IIII.

Multiplicatum est in immensum genus humanum, & ad comparandas nouas sedes necessitas compellebat. Tum Ianus pater adhortatus est homines principes ad quaerendas nouas sedes, & communem coetum inter homines augendum, & ædificandas urbes. Designauit itaque illas tres partes orbis, Asiam, Africam, & Europam, ut ante diluuium uiderat. Singulis autem his principibus singulas partes, ad quas irent, partitus, ipse per totum orbem colonias se traducturum pollicitus est.

Itaque Nymbrotum creauit Babyloniam Saturnum primum, ut ibi primum ædificaret cum coloniis suis. Quare Nymbrotus assumpto filio Ioue Belo, cum coloniis furatus est Rituales Iouis Sagi, et cum populo uenit in campum Senaar, ubi designauit urbem, & fundauit maximam turrim anno salutis ab aquis cxxxix, regnauitq; ibi annis lvi, & deduxit turrim ad altitudinem & magnitudinem montium, in signum atq; monumentum, quod primus in orbe terrarum est populus Babylonicus, & regnum regnorum dici debet. Ergo ab eo exordiemur, & per ipsum mensurabimus omnia regna, & eorum reges ac tempora, ab breuiando illa in hunc modum.

Anno cxxxix à salute ab aquis, prima omnium gen

tium & ciuitatum fundata est à Saturno Babylónico nostro urbs & gens nostra Babylónica, multiplicataq; est nimis numero posteritatis, magisq; studuit paci & religioni Saturnus deorum quàm opulentijs. Et turrim quidē edificauit, sed non compleuit; nec designatam urbem fundauit, quia post quinquaginta sex annos subito non comparuit, translatus à dijs.

Ab exordio huius Ianus pater misit in Aegyptū cum colonis Chem Esenuum; in Libyā uero & Cyrenem Tritonem; & in totam reliquam Africam Iapetum priscum Atalaa; In Asiam orientalem misit Gangem cum aliquot ex filijs Comeri Galli; In Arabiam Felicem Sabum, cognomine Thuriferum. Arabum praefecit Arabiae deserta, & Petreum Petreiae. Canam posuit à Damasco usq; in extrema Palestinae.

In europa regem Sarmatiae fecit Thuyschonē à Tanai ad Rhenum, iunctiq; sunt illi omnes filij Istri & Moees cum fratribus suis, ab Adula monte usq; in Mesembriae ponticam, Sub his tenuerunt Tyras, Arcadius, Aemathius. Italiam tenuit Comerus Gallus. Samotus possedit Celtas; & Iubal occupauit Celtiberos.

Hi sunt qui egressi sunt post Nymbrotum, singuli cū familijs & colonijs suis, reliquentes nomina sua locis in signum expeditionis à Iano patre commissae, & ad monumentum posteris, ut scirent quis eorum fuerit conditor.

Hi iuxta mandatū Iani colonijs turri constructa pro metropoli, ipsi in Veijs & cauernis casas habebāt. Solus noster Saturnus idcirco excessit mandatū, quia urbem urbium, & regnū regnorum uoluit esse Babyloniā. Rursus his tēporibus Ianus cū omnes in colonias missi abiuisent, eos qui remanserant bipartitus est; Nam secum retinuit filios plurimos, quos post salutē ab aquis genuit; & item maximam

maximam gentium multitudinem, quam secum in colonias conducturus erat. Scytha, cum matre sua Araxa, et aliquot colonis qui Armeniā incolerent. rex primus relictus est, cōstituto summo pontifice Sabatio Saga ab Armenia usq; in Bactrianos, quae longitudo à nobis ad hanc aetatem uocatur Scythia Saga. Postremus omnium ipse Ianus ab Armenia per orbē colonias seminaturus egressus est.

Hac nostri maiores multis libris tradiderūt. Nunc de temporibus eorum ac posteritatibus dicemus, iuxta id quod in nostra Chaldaica & primordiali Scythica hystoria fideli memoria cōseruatum est.

BEROSI BABYLONII ANTI-
QUITATVM LIB. V.

T supra diximus, anno à salute humani generis ab aquis centesimo trigesimo primo coepit regnum Babylonicum, sub nostro Saturno, patre Iouis Beli, qui imperauit annis LVI. Anno huius X Comerus Gallus posuit colonias suas in regno, quod post Italia dicta est. Et regionem suam à suo nomine cognominauit, docuitq; illos legem & iustitiam.

Anno eius XII Iubal condidit Celtiberos, & paulo post Samotes, qui & Disceltas colonias fundauit, neque quisq; illa aetate isto sapientior fuit, ac propterea Samotes dictus est. Anno Nymbroti XV Oceanus ad Nium Aegypti confedit, & multos ex sorore Thetide edidit liberos. Inde superuenit ille corruptor humani generis Chemefenuus, ubi Thelchines magicam docens maxima opinione celebrabatur.

Anno XVIII eiusdē Babylōnici regis, Gogus Sabea,

Arabiam Felicem cū Sabo suo patre puer tenuit, & Triton Libyam, et Iapetus priscus Atalaa Aphricā, Cur Aethiopiā, & Getulus Getuliam.

Anno eiusdem xxv Thuyscon Sarmatas maximos populos fundauit, & Mœsa cum filijs Istri priscos Mœsios posuit, usq; ponticam Mesembriā ab Adula monte.

Anno xxxviii eiusdem regis Sagæ Armeni multiplicati possederunt omnem Caspiam regionem, ab Armenia usq; in Bactrianos, & Ianus pater Ianeos colonos transduxit in Hyrcaniā, & Ianiolos in Mesopotamia uersus mare sub Babylonia.

Anno xl eiusdem regis aliquot coloni ex filijs Comeri in Bactrianis sibi sedes quaesuerunt, & Ganges in India sedem sui nominis.

Anno xlv eiusdem regis aliqui ex filijs Mœse ac Getuli iuncti simul primi Massagetas in India propagauerunt. Eadem tempestate Saturnus rex Babyloniæ misit principes coloniarum Assyrium, Mœdum, Moscū, & Magogum, qui regna condiderunt Assyrium, Mœdum, & Magogum in Asia; Moscos uero & in Asia simul & Europa. Anamæon quoq; adolescentulus Mæones à se dictos condidit, & regnauit cl annis.

BELVS SECVNDVS REX BABYL.

Secundus rex Babyloniæ Iupiter Belus, filius dicti Saturni, regnauit annis lxii, & fundamenta designata Babyloniæ oppidi magis quàm urbis erexit. Pace fruebatur usq; circa finem imperij sui.

Anno tertio huius, Comerus more Scythico, unde uenerat, docuit suos Italos urbem curribus componere. Et idcirco Veij appellati sunt uocabulo Sago, qui Veias plaustrum appellant, & urbem ex his compositam, si parua sit,

ua sit, Veitulam; si magna, Vlurdum; si metropolis, Cyocholam. Ad hæc quoq; tempora Scythæ plaustris & curru pro domibus utuntur. Et sub solario quidem stabulum, supra uero habent officinas domus. Concludit & loca à se cognominata.

Tyrus postquam Tyrum fundauit, cū principibus coloniarum littora maris tenuit, fundauitq; Thraces; Arcadius Arcadiam; Aemathius Aemathiam tenuit.

Anno lxxv huius Beli Ianus pater posuit colonias in Arabia Felice, & à suo nomine unam uocauit Noam, & à cognomine Ianeas. Qui uero ex posteritate Comeri erant Galli, ab auito cognomine illos appellauit Gallos.

Anno lvi huius Beli Cemefenus uenit in Italiam ad Comeros, & non comparente Comero cœpit colonias regere, atq; corrumpere suis impietatibus & sceleribus.

Ianus uero pater circa Arabiæ Felicis fluiuium plures colonias relinquens, & à se Ianeas cognominans, in Aphricam ad Tritonem uenit.

Hac ætate Iupiter Belus cœpit libidine dominandi torqueri, & pauloante Araxa cū filio Scythæ creato, omnium gentium Sagarum rege Sabatio Saga atque in Armenia relicto, ipse occupauit omnem partem occidentalem ab Armenia usq; in Sarmatiam Europæ.

At uero Iupiter Belus cum non posset alios subiugare nisi subactō & trucidato Sabatio Sagarum rege, clam molitus est illum perimere. Cumq; Saturnus prospiceret se non posse euadere, quod innumeras insidias sibi parauerat Iupiter Belus, clandestina fuga se tutabat, in Sagis Caspijs delitescendo. Cumq; naturæ concederet, iussit filio Nino ut Sabatium Sagarum funditus deleret, & omnes populos Babylónico regno subijceret, quia omnium in orbe primum fuisset. Quo accepto Sabatius delitescerebat

in Bactriæ Sagis, quousq; cerneret tempus idoneum uel ad regnū, uel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata illum regno pepulerūt circa tempora Semiramidis.

Eodem tempore Triton reliquit filium Hammonem, regem Libyæ, qui accepit coniugem Rheam, sororem Camefeni Saturni Aegyptiorum, sed tamen ex Amalthea adolescentula clam Rheam Dionysium sustulit, & in Nysam urbem Arabiæ educandum misit.

NINVS TERTIVS BABYL. REX.

Tertius rex Babylonie à nostris scribitur Ninus, Iouis Beli filius, & regnavit annis quinquaginta duobus. Hic omnibus suis viribus sumptis, armis patris sui Iouis Beli omnibus bellum intulit, nulli parcens, & Sabatum Sagam, quod esset in omnium desiderio, omni studio ad interitum quæritabat. Quare etiam toto huius tempore exul apud suos delituit. Hic omnium primus ex nostris regibus Babylonicum regnum propagavit, & omnium primus templum Belo patri, & matri Iunoni, & Rheæ aviæ statuas in medio oppidi Babyloniæ erexit.

Anno huius Nini quarto Thuyfcon Gygas Sarmatas legibus format apud Rhenum. Id ipsum agit Iubal apud Celtiberos, et Samotes apud Celtas. E contra Camefenus Saturnus Aegyptiorum Comaros Italos nitebatur corrumpere, iuvantibus illum cōuenis & aduenis, quos ille pro Italiæ colonis conduxerat: quos ipsi uocant Montanos Aborigines. At apud Libyā lis orta est inter Rheā & Hammonem, ob stuprum admissum cum Amalthea, quærebatq; Rheam ubi Dionysius esset, ut eum perderet, & diu lis ista rixaq; perseveravit. Anno Nini decimo Ianus pater ex Africa in Celtiberos Hispanos uenit, ubi duas colonias dimisit à se dictas Noëlas & Noëglas. His enim

enim etiam antea cognominibus cognominauerat uxores Iapeti & Camefeni. Nini anno XIX Ianus pater ueniens in Italiam, cum comperisset Camefenum præter opinionem corrumpentem iuuentutem, tribus annis illum æquo animo tulit. Deinde illi aliquot colonis assignatis eum Italia excedere iubet. Ipse omnes colonias diuisit. Etenim omnes colonos Comaros corruptos, et conuenas & aduenas montana trans Ianiculū amnem colere iubet, illisq; filiam suam Cranam Helenam, id est, suffragio ab his electam et exaltatam reginam cum sceptro datur; namq; duos filios suos nouissimos cum illorum posteritate Cranū & Cranam Ianus cū Comero miserat, coaluerantq; in gentē atq; posteritatē maximā, quā nostra ætate Ianigeneā uocant; cognominant aut Razenuam, id est, sacram propagatricem incubantq; contra impietatem Camefeni. Itaq; suam posteritatem separatam ab Aboriginibus esse uoluit cis Ianiculum amnem in planicie atq; maritimis. Cognominauit autem eam Razenuam, ut & Cranum Razenum.

Interea cū Italia discessisset Camefenus, ad illū Rheam uenit, et illi nupta ambo cōtra Hammonem cū Titanibus pergunt, ibiq; bello cōmisso pellunt regno Hammonem, & in Cretam cogunt. Cū in Libya Camefenus regnat, parit ex Rheam sorore Osirim, quem cognominauit Iouē.

Vigesimo secundo anno Nini Ianus in Thusciam Ianiculum, quod ætate Chemefeni condidit, sedem sibi perpetuam statuit usq; Arnum, ubi colonias positas uocauit Aryn Ianas, id est à Iano exaltatas, Vetuloniarū iura dicebat, & docebat atq; regebat.

Anno Nini XLIII Sabatius cum aduerteret nullo pacto sibi licere uti regnis, creato Armenis Sages regi filio Barzane, in Sarmaticū ponti littus concessit. Eadem tem

pestate Dionysius Hammonis filius armis sumptis Rheam & Chemesenum regno paterno pellens, et secum Osirim retinens in filiumque adoptans, eum à patre suo Hammonem Iouem cognominauit, uti à magistro Olympo olympicū, eique totius Aegypti regnū tradidit. Eodem anno uirgo Pallas apud Tritonidem lacum infantula exposita, ab eodem Dionysio, Ioue Libyco etiam cognominato, adoptata in filiam fuit, quæ omnem militiam prima Libycos docuit. Eodē tempore Ianus pater Ianigenas Razenuos docuit physicam, astronomiam, diuinationes, ritus, & Rituales scripsit, & omnia literis mandauit: eisdē uero nominibus & ueneratione diuina sunt profecti, quibus in Armenia Saga erant usi.

Anno XLIX Nini Celtiberos rexit Hiberius, filius Iubal, à quo Hiberi nominati fuerunt. Nini LI anno apud Celtas regnauit Samotis filius Magus, à quo illis oppida plurima posita sunt. Ultimo anno Barzanes in Armenia à Nino superatur.

SEMIRAMIS IIII.

Quarto loco regnauit apud Babyloniam uxor Nini Acalonita Semiramis annis XLII. Hæc antecessit militiam, triumphis, diuitiis, uictorijs & imperio omnes mortales. Ipsa hanc urbem maximā ex oppido fecit, ut magis dici possit illam ædificasse quàm ampliassse. Nemo unquam huic sceminae comparandus est uirorum, tanta in eius uita dicuntur & scribuntur cum ad uituperationem, tum maxime ad collaudationem magnifica.

Huius primo anno oritur ex Rhea & Cemeseuo in Aegypto Iuno Aegyptia, cognominata Isis maxima, frugifera, legifera, soror & uxor Osiridis.

Eodem anno Sabatius Saga à ponto soluit in Italiam ad patrem Ianum, quem exceptum hospitio post aliquot annos.

annos illum Coritum creauit, & Aboriginibus præfecit.

Anno VI Semiramidis apud Rheni Sarmatas regnauit filius Thuyshonis Mannus, & apud Ianigenas Razenuos Vesta uxor Iani, sempiternum ignem custodiendū uirginibus puellis edoctis sacra tradidit.

Anno XII Semiramidis Sabatius Saga cum Iano regnat.

Anno XVII Semiramidis Sabatius Saga docet agriculturam, & aliquantulum religionis.

Anno Semiramidis XXII Sabatius Sabū præfecit Sabinis & Aboriginibus, ipse iuxta Ianiculū cum alijs Cæretibus regionem coluit, & ibi obiit.

Anno XXXIII eiusdem apud Celtiberos regnat Iubalda, filiusque Hiberi, apud montem sui nominis.

ZAMEIS QUINTVS REX BABYL.

Quintus apud Babylonios regnauit Zameis Ninias filius Semiramidis, annis XXVIII. In regno Babylonia hic parum resplenduit, ornauit tamē templa deorum, & Chaldaeos ampliuit.

Eius anno primo cū Sabatius obiit, Ianus pater senissimus filium suum Cranum Coritū creauit, octauoque post anno obiit, expletis uitæ suæ annis CCL. & Ianigenæ illum Vortumnus appellantes, templum illi & diuinos honores, ut par erat, impenderunt.

Hoc anno, Osiris inuentis à se & à sorore adolescentula frumēto & frugibus, cœpit docere illa in Palæstina. Inde reuersus in Aegyptū, & inuento aratro, & his quæ ad agriculturam pertinent, sensim uniuersum peragravit orbem, docens quæcunque inuenerat; & ita uniuerso imperauit orbī, exceptis gentibus quæ iam in Babyloniæ uenerant potestatem.

His temporibus regnauit apud Celtas Satron, qui ut

contineret ferociam hominum tum recentum, publica literarum studia instituit, & apud Thuyfcones Inghaeuon.

ARIUS VI. BABYL. REX.

Sextus Babyloniae rex Arius regnavit annis xxx, qui adiecit imperio omnes Bactrianos. Nam paulo ante mortem Niniae Camesenuus pulsus ab omni ferme orbe in Bactrianos sese contulerat, & illos magico praestigio sibi devinxerat, adeo ut apud illos maximis viribus imperaret. Coacto autem Camesenuus maximo populorum exercitu inuasit Assyrios: contra quem Ninus dimicans superior fuit, & Camesenuum obrunxit, inde paulo post ipse obiit. Quare Arius collecto exercitu, post patris Niniae obitum Bactrianos & omnes Caspios subiecit. Cranus Ianigena sororem suam mortuam cum Ianigenis Razenuis suis & omnibus simul Aboriginibus solenni pompa celebrat, & illi lucum iuxta Ianiculum amnem, solennesque ritus, & diem sacrat: ipse senex filium suum Aurunum Coritum creat.

Arij xx anno apud Celtiberos regnat Brygus, qui multa oppida suo nomini fundavit, adiectis nominibus capitum originum, quibus illa consignabat.

Apud Libyam regnavit priscus Hyarbas, vir ferrox armis & militia Palladia.

Anno xxiiii Arij apud Ianigenas Razenuos regnat Aurunus filius Crani.

Anno xxix apud Celtas Dryius peritiae plenus.

ARALIVS VII. REX BABYL.

Septimus Assyrijs imperat Aralius annis xl. Vir iste claruit ingenio, & studio militari, & primus adauxit pompas & gemas, & muliebres delicias. Apud Libycam Hyarbas cum Palladijs foeminis belligeris, non fuit illis par. Quare donis occurrens se ac regnum illarum permisit potestati. Apud

Apud Thuyfcones regnabat Herminon, vir ferrox armis, & apud Celtas Bardus, inventione carminum & Musicae apud illos inclutus.

Aralij anno x Armeni Ianigenae Griphonij cum colonis suis ad Aurunum Ianigenum venerunt, quos exceptos hospitio etiam sedem cum Ianigenis Razenuis assignavit. Classe quoque Auson eodem tempore ab Auruno fuit exceptus. anno viii sequente, & sibi sedes in orientali Italia ab eodem consignata fuit.

Idem Aurunus in Vetulonia lucum sacrauit Crano, & inter Ifos id est deos annumeravit. Iano quoque Vortumno templum & statuam non procul urbe dedicavit, & deo Razenuo in Vetulonia sacellum condidit.

Novissimis annis Aurunus Malot Tagetem filium creavit Coritum, & xxxv Aralij anno obiit, & successit Malot Tages.

Anno penultimo Aralij classe venit ad Malot Tagetem Ianigenum Razenuum Phaeton cum suis, qui inveniens omnia ab Ausonijs occupata ab oriente, & montana a Gallis & Aboriginibus possessa, planiciem vero a Razenuis Ianigenis habitata, donatus fuit parte occidentali, posseditque cum sua posteritate montes, & totum Eridanum usque in regionem proximum, istis relinquens nomina locis.

Eo tempore Italia in tribus locis arsit multis diebus, circa Istros, Cymeos, & Vesuvios, uocataque sunt a Ianigenis illa loca Palensana, id est regio conflagrata.

BALEVS VIII. REX BABYL.

Octavus rex Babyloniae fuit Baleus, cognomento Xerxes, & regnavit annis xxx. Hunc appellauerunt Xerxem, id est uictorem & triumphatorem, quod imperaverit duplo pluribus gentibus, quam Aralius. Erat enim militia ferrox.

& fortunatus, & propagauit regnum usq; prope Indos.
 Huius Balei Xerxis temporibus regnat apud Celtiberos Tagus, cognomento Orma; ex quo patria dicta fuit Taga; Apud Thuyfcones regnat Marfus, & apud Ligures Phaëton, relicto filio Ligure regressus in Aethiopiã. Malot Tages ritus sacros à Iano traditos & Aruspicinam auxit.

ARMATRITES IX. REX BAB.

Nonus Babylonie rex Armatrites imperauit annis XXXVIII. Qui magis ad uoluptates & delicias conuersus, ea quæ ad libidinẽ spectant cū inuenit, tum maxime inuenta ampliãuit. Huius ætate apud Celtas Longhoregnauit, & apud Celtiberos Bëtus, à quo regnum habuit nomen; & apud Ianigenas Sicanus, filius Malot Tabertis, à quo cognominata fuit Vetulonie regio.

Beticã.
 Sicania.

Anno XX Armatritis Ligur misit Cydnum & Eridanum cum colonis, cum fratribus & nepotibus, & occupauerunt usq; Istrum in Italia.

Sicanus deificauit Aretiam, & nominauit eam lingua Ianigena Horchiam.

Osiris in Thracia peremit gygantem Lycurgum.

Anno Armatritis XXXII apud Celtiberos tyrannidem assumpsit Deabus, qui hoc cognomentum promeruit à fodinis auri & diuitijs, quas primus ibi cepit & inuenit, opprimẽs colonias. Et post duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

BELOCHVS X. REX ASSYR.

Decimus Assyriorum rex imperat Belochus annis XXXV, qui idcirco à Belo sumpsit cognomen, quia cum imperium uoluit exercere, maximum pontificium Belilouis, & maxime circa auspicia & diuinationes occupatus fuit. Eius annis apud Thuyfcones regnauit Gambriuius,

uius, uir ferocis animi. Apud Aemathios cœpit regnare Macedon, filius Osiridis, a quo nunc nomen retinet prouincia; Atq; circa hoc regnum Osiris depreffit gygantes, qui iam tyrannidem ceperant.

Macedonia.

Vigesimalono huius Belochi anno apud Celtiberos Lomnini florebant, & ædificauerant à suo nomine urbẽ magnam Lomninam. Anno autem sequente Itali oppressi à tyrannis gygantibus in tribus Palensanis, aduocauerunt Osirim, qui cum colonis ad Istru uicinos fontes peruenerat. Osiris tota Italia potitus, X annis illam tenuit, & à se nominauit in triumphum, & sub ditione positus gygantibus, regem Ianigenis reliquit Lestrigonem gygantem, sibi ex filio Neptuno nepotem.

Anno xxxiij Belochi, rex Lucus regnare cœpit apud Celtas. Nouissimis annis Belochi tenuit mare Atticum, & ebulliens inundauit Atticam.

BALEVS XI REX ASSY.

Vndecimus rex Babylonis fuit Baleus annis LII. Hic post Semiramidem supra ceteros enituit fama, splenduit imperio usq; intra Indiam. Libri multi de eius gestis sunt à nostris conscripti. Huius anno X Porcus Cados Senec insulam cõpleuit Vetulonicis colonis, partem relinquens posteritati Ligurum.

Huius Balei temporibus Indi sua obtulerunt Babylonis. Osiris in Aegyptũ reuersus columnam quæ permanet inscripsit in monumentũ expeditionis suæ per totum orbem. Apud Thuyfcones regnat Seus, & apud Celtas Celte; à quo nomen habuerunt montes illorum maximi à conflagratione syluarũ, qui diuidit Celtas & Celtiberos.

Typhon Aegyptius omnibus orbis gygantibus conscijs fratrem suum Osiridem Iouem iustum Aegyptium peremit, & ipse in Aegypto assumit tyrannidem, Buisiris

in Phoenicia, in Phrygia uero alius Typhon, in Libya Anteus, in Celtiberia Lomnini, in Italia Lestrigones, & in toto mari Milinus Cretensis.

Hercules Osiridis filius, cui nomen est Libyus, cum Iside in Aegypto sustulit Typhonem, in Phoenicia Busiridem, alium uero Typhonem in Phrygia, Milinū in Creta, Anteam in Libya, Lomnimos in Celtiberia, à qua substituto illis rege Hispalo ad tyrannos Italiae cōuersus est. Cumq; in Italiam per Celtas transfiret, permissu parentū Galtea genuit illis Galatem regem.

In Italia decē annis debellauit & expulit Lestrigones, postq; xx annos apud illos pacifice regnauit, multaq; illis oppida à suo nomine, & à suo cognomine Musarnasicut Gedrosie & Carmanie fundauit; & loca aquis impedita habitationi hoīm cōmoda fecit. Anno itaq; Balei xli orfus in Italia pugna contra gygantes, biennio ante illius obitum illos deleuit. Ita ab Hispalis Hercules uenit in Italia, Lestrigones & oēs tyrannos sustulit. Arnos, Libarnos, Musarnos à se cognominatos condidit, trigintaq; annis rexit, & accersitum Thuscum illis regem reliquit.

ALTADAS XII REX ASSY.

Altadas xii rex Babylonis fuit, regnans annis xxxij. Hic interposuit tempus suum delicijs, existimans uanum esse laboribus & suae uitae miseria continua laborare, non quidem aliorum humanaeque gentis utilitate ac beneficio, sed exitio ac seruitute. Idcirco suum institutum fuit, ut uita diuitijs & gloria frueretur quoad uiueret.

Huius Altadis tempore Hercules filium Thuscum ex Araxa susceptum ex Tanaide regione euocat, Galates, à quo Samothei galli dicti, eius aetate regnauit apud Celtas, & Vandalus apud Thuyssones.

Hercules

Hercules Thuscum filium Ianigenis creat Coritum ex more. Quo etiam illis rege relicto, ipse senex admodum in Celtiberos reuertitur, anno Altadis xxxix, & regnauit sibi atq; obijt; cui Celtiberi templum ad illius Gades, et sepulchrum, & diuinos honores tribuerunt, plurimasq; illius triumpho & nomini urbes dedicauerunt, ut Libisofonam, Libisofocam, Libuncam, Liboram.

Galatem puerū ad Herculem missum in Siciliam cum colonis misit Thuscus. Idem Thuscus primus Palladium militiam & initia menta Razenuos Ianigenas docuit.

MAMITVS XIII REX ASSY.

Tertiusdecimus Babyloniae rex Mamitus, regnauit annis xxx. Is rursus milites exercuit, & assuefecit laboribus, & interpositis delicijs, ungentis, & opobalsamis militiam & pugnas exequabatur, coepitq; formidini esse Syris & Aegyptijs. Huius anno xxij Alteus Thusci filius regnat apud Ianigenas, & biennio ante Hesperus frater Kytim apud Celtiberos, rursus apud Celtas Harbon, & apud Thuyssones Theutanes.

MANCALEVS XIII REX ASSY.

Quartusdecimus rex Babylonis imperauit Mancaleus, annis xxx. cuius anno primo apud Celtiberos Kytim, pulso fratre Hespero in Italiam, regnauit.

Duodecimo uero anno Mancalei apud Ianigenas regnat Kytim, relicto in Celtiberis rege filio Sycoro. Eiusdem Mancalei temporibus apud Thuyssones regnat Hercules Alemannus, apud Celtas Lugdus, à quo pro uincia & homines cognomenta sumpserunt.

Kytim ob mentis excellentiam Ianigenae sua lingua uocauerunt Italum Atalaa. Hic filiam suam Electram Ianigenorum principi Camboblasconi dedit coniugem, qui pro nuptijs colonias misit trans Alpes Italiae proximas, &

Romam filiam suam Italus primo subreginam Aboriginibus sacrat; filium quoque suum Morgetem Italus Kyum creauit Coritum.

SPHERVS XV REX ASSY.

Quintusdecimus Assyrijs imperat Spherus annis xx. uir de cuius gestis & prudentia omne uulgus personat. Huius temporibus Morges filius Itali creauit Coritum suum cognatum Camboblasconem. Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori post obitum Spheri sub Mamelus

MAMELVS XVI REX ASSY.

Sextusdecimus rex Mamelus Babylonijs imperat annis xxx. cuius anno octauo Romanellus filius Romae fit primus sub regibus montanorum Aboriginum, & Sicanus regnat apud Celtiberos.

Apud Celtas Beligius, à quo illi Beligici appellantur, regnat; & apud Ianigenas tandem à patre Iasius creatus est Coritus.

Iasius creatus est Coritus, & anno sequente simul coeperunt duo reges, uidelicet primus rex Atheniensium Cecrops priscus, & Iasius Ianigena apud Celtas.

In Iasij nuptijs affuit Io Aegyptia. Sola enim foeminarum uno plus Dodone centenario uixit, & uniuersum ferme orbem iustrauit post uiri interitum.

SPARETVS XVII REX ASSY.

Decimusseptimus rex Babyloniorum fuit Sparetus, & regnauit annis xl. Sub eo coeperunt miranda in orbe: Nam terrae motus Babylonios terruit, Athenienses regnum exorsi sunt anno quarto eius. Et eodem anno Iasius Ianigena imperauit Italicis; et Siceleus aliquanto post Celtiberis

Sub Spareti imperio finierunt Aegyptij reges magni, Orus, Achencres, Acoris, & coepit Chencres, qui cum Hebraeis de Magia pugnauit, & ab eis submersus fuit.

Anno

Anno quoque huius xxxiii & xxxv in Thessalia diluuium fuit, non solum ex hymbribus, sed quod obturatis motibus casu flumina planicie impleuerunt, & subsecuto terrae motu, apertis ostijs montium aquae in aluos regressae, & in alia eorum parte positi terrae motum secuti est incendium sub quodam illorum rege Phaetonte; & postea rex Phoenices & Syros subegit. Antea uero anno xx huius Imperij ab Italia Io in Aegyptum regreditur. Et his prima intestina oritur pro regno inter Dardanum & Iasium. Aborigines sequebantur partes Dardani; Ianigenae uero & Siculi cum Siceleo partes Iasij.

Bellum civile primum.

ASCATADES XVIII. REX.

Decimus octauus rex praefuit Babylonijs Ascata des annis xli. qui funditus omnem Syriam ditionis suae fecit, Cuius anno xlii uitis inuenta apud Graecos narratur. Sub eodem anno Dardanus Iasium dolo peremit, & fugiens in Samothraciam diu ibi latuit.

Iasio Coribanthus filius successit.

Ascata dis anno octauo Chencres uictus Hebraeorum magia, periit in mari; cui apud Aegyptios successit Acheres, apud Celtiberos Lusus, apud Celtas Allobrox, et apud Aborigines Italos Romanellus filius Romae. Primus Saturnus consecratus mox obiit, cui successit filius eius Picus priscus.

Anno ultimo regis Ascata dis, Ato donauit Dardanum parte agrum Maenici, & ita regnum Troianum coepit. Dardanus si qua iura in Italiae regno habebat, resignauit Tyrreno filius Atus.

Tyrrhenos adnauigans in Italiam Ianigenam à Cybele & Coribanto tanquam ex Herculeis hilaris hospitio exceptus, & ciuilitate Razenua donatus est.

Ipse Tyrrhenus multa Maenica ornamenta proferens

f 3

dedit. Coribātus uero et Cybeles ordinata Dynastia duo decim ducum duodecim populorum, qui essent ex Iani- genis, ipsi in Phrygiam se contulerunt.

Porrò etiam sub Ascatade apud Aegyptios fuere re- ges Cherres & Armeus, qui cognominatus est Danaus, & Rameses. cognomento Aegyptus. Itaque qui reges & tempora traduntur à nostris, de primoribus regnis or- bis à Iani diluuiò primo usq; ad Dardaniæ regnum con- ditum, his nostris breuissimis annotationibus sint hactenus dicta. Finis.

MANETHONIS SACERDOTIS AEGY-
ptij de regibus Aegyptiorum liber.

Berosus, inter Chaldaeos historicos probatior, deflorauit breuissimis annotationibus omnia Chaldaica, de potioribus regnis or- bis à diluuiò maximo, quod eorum maiores scribunt fuisse ante Ninum, usq; ad præci- puum regnum Troiæ conditum. Nos quoq; ubi ipse re- liquit prosequemur ea, quæ nos ex nostris historicis uel eorum relationibus consecuti sumus, per nostros Aegy- ptios reges progrediendo, ut ipse egit sub Assyrijs.

Aegyptus electo fratre Danao regnauit annis lxxiij. Ab eo Aegyptus nomen accepit. Pharaones pro dignita- te dicebantur. Anno huius quinto regnauit Amyntes annis quadragintaquinque.

Anno sexto regnauit Dardanus annis LXIII.

Decimo anno Danaus Argis annis L.

Anno

Anno xviii huius regnauit Tyrhenus apud Iani- genas annis LI.

Anno xxxiii in Creta regnauit Asterius.

Anno eiusdem xxxv apud Celtas Romus, à quo Romani; et biennio post apud Aborigines Faunus pri- scus; apud Athenienses Pandion. Anno L apud As- syrios Belochus iunior; & anno LXVII apud Aborigi- nes imperabat Annus Faunigena.

Secundus post hunc Pharaò Menophis imperat apud Aegyptios annis XL, cuius secundo anno apud Troia- nos regnat Erichthonius annis XLVI. Tarquon priscus apud Razenuos Ianigenas, qui nunc dicuntur Tyrheni & Thufci ob Tyrrenum, & peritiam diuinorum quæ à Iano didicerunt, regnat annis XXI. Apud Celtas Paris; apud Celtiberos Testa Libyus Tryton.

Anno septimo eiusdem apud Assyrios regnat Belopa- res, & Minos regnat in Creta. Anno uero decimonono Atheniësis regnat Erichtheus. Anno trigesimoquin- to eius apud Thufcos annis quindecim regnat Abas, à quo positi sunt Abij Thufci; & anno eiusdem trigesimo tertio Argis regat Abas Argus.

Anno xxx Menophis Cadmus & Phœnix à mari rubro profecti, apud Sydonem regnauerunt. Post septen- niū Cadmus docuit rudem Græciã, & regnauit Thebis. Apud Assyrios regnauit Lamprides; & ultimo eius an- no Zetus & Amphion expulerunt Cadmum.

Post Menophim cœpta est dynastia Lartū, ut in Ita- lia, quæ dynastia durauit annis solaribus cxciiii. Ho- rum Lartum in Aegypto primus fuit Zetus, qui regna- uit annis LV, cuius anno octauo in Dardania regnauit Tros; in Thufcia uero anno huius xxxiiii regnauit annis xxxviii Veibenus ex familia Vetuloniã.

Primo quoque anno Zeti regnavit apud Celtas Lemannus, & xxxii anno apud Aborigines Mars Italus, cognomento Ianus iunior. Anno eiusdem xxxv apud Celtiberos Romus regnavit.

Secundus Lartes Aegyptius fuit Ranses annis lxvi.

Anno eius xxxiiii Assyrijs imperat Pannias. Eiusdem anno xxviii Atheniensibus regnat Egeus. Cadmus Harmoniam sororem Iasij Samothracis duxit uxorem. Olbius regnat apud Celtas. Anno lx Cadmus ex zelotypia primae uxoris ob Harmoniam discrimen certamenque patitur.

Eiusdem anno xxiiii Coeculus cognomento Saturnus iunior regnat apud Aborigines; & tertio anno post apud Tyrrhenos regnat Oscus, cuius insigne fuit serpens. Hic ex Vetulonia multas colonias seminavit, apud quam erat oriundus magna familia.

Anno eius xiiii Ilus regnavit apud Troianos lxx annis; & Palatuus apud Celtiberos; apud Celtas Galatas iunior, qui vicit Sarmatas, & condidit Galatas Asia.

Anno eiusdem xlvii Picus iunior fit rex Aboriginibus; & apud Thuscis regnat Tarcon secundus annis xlviii Post Picum.

Anno penult. Ranses apud Celtas regnavit Nannes.

Tertius Lartes Aegyptius Amenophis annis xl regnat & imperat, cuius anno primo Laomedon imperavit Troia.

Anno vero tertio Sofarmus regnat Assyrijs, & Hercules Amphitrionis nascitur anno vi, vixitque annis lxxii, & perijt igne primus ex maximis piratis.

Anno Amenophis xiiii apud Aborigines regnat Faunus iunior, & xxix anno Thuscis imperat Tiberinus ex familia Veia Vetuloniae annis xxxv.

Quartus

Quartus Aegyptijs imperavit Ammenephus annis xxvii, cuius anno lxxxx apud Celtas regnat Remus, a quo Remi. Anno nono eius apud Assyrios regnavit Tautanes, & anno decimosexto apud Aborigines Latinus, apud Thuscis autem regnat Mezentius.

Secutus est ultimus Lartes septem annis, post quem secuta est Dynastia sine Larte annis centum septuaginta septem, per quam numerabimus qui Babylonij, Aegyptij, & Tyrrheni floruerunt. Anno Dynastiae Diapolitanorum primo Troia eversa fuit, & anno tertio Aeneas venit ad Italiam ad Latinum & Evandrum & Tyrrhenos, apud quos regnavit Tarcon iunior annis xx.

Anno septimo Ascanius Latinus imperat; Anno vero sequente Teuteus Assyrijs, & post Francus Celtis ex Hectoris filijs, & anno eodem Lydi mare obtinuerunt.

Anno quadragesimosexto Amazones templum Dianae Ephesi succenderunt, & anno quadragesimosextimo Ocnus imperavit Italiae annis xlvi, vixit annis xcvi & xlix. Syluius Latinus, & Tyneus Assyrijs.

Anno xlv Dynastiae regnavit Latinus Aeneas Syluius, et Assyrijs Dercilus annos xlvii. At lxxii Thuscis imperat Pypinus annis quinquagintaduobus.

Anno viii regnat Latinus Syluius Latinus; et cxxi Eupales Assyrijs. Anno clviii Alba Latinus regnat, & cxxviii Nycius Fesulanus Thuscis annis xlvii. Anno clxvi Piseus Thuscus pirata impat Italiae annis quinquagintaduobus. Ita paulatim Assyrii, Aegyptij, Tyrrheni delicijs eneruati decrescunt, contra Latini crescunt. Itaque subijciemus breuiloquium, quo pacto reges Assyriorum Aegyptiorum coeperunt eneruari, contra Graecorum & Latinorum Aboriginum. Apud enim Thuscis Piseo successit Thuscus iunior annis xxxix, huic

g

Annus annis XXV, quem secutus est Felsinus annis trigintatribus. Hinc Bon annis uigintiocto, Atrius uiginti septem, Marfias decem & octo, Etalus triginta, Celius uiginti & uno. Ex Latinis autē secuti sunt per quos propagati Romani imperium tenent.

METASTHENIS PERSA DE IV
dicio temporum & Annalium Persicorū.

VI de temporibus scribere parāt, necesse est illos nō solo auditu & opinione chronographiam scribere, ne cum per opiniones scribunt, uti Graeci, cum ipsis pariter et se & alios decipiant, & per omnem uiam aberrent. Verum absq; ullo errore fiet, si solos annales duarum monarchiarum assecuti, ceteros omnes ut fabulatores reiecerimus. In his enim tam liquide atq; uere digesta sunt tempora, reges, & nomina, quā apud eos splendidissime regnatum est. Neq; tamen omnes recipiendi sunt qui de his regibus scribunt, sed solum Sacerdotes illius regni, per quos est publica & probata fides annalium suorum, qualis est Berofus. Nā is Chaldaeus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorum annalibus, quem solum, uel maxime unum Persae nunc sequimur.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & quadragintanovem annis regnatum fuisse sub tribus dñs regibus, quorū qui primus uniuerso imperauit orbi fuit Ogyges; qui praefuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Babylonia regnauit annis sex & quinquaginta. Belus Iupiter eius filius duobus & sexaginta, Ninus eius filius, qui primus

mus monarchiam cepit, annis quinquaginta duobus. Semiramis quadragintaduobus. Zameis annis triginta octo. Arius triginta. Aralius quadraginta. Xerxes Baleus triginta. Armarrites triginta octo. Belochus priscus quinq; & triginta. Baleus iunior duo & quinquaginta. Altadas duo & triginta. Mamitus triginta. Mancaleus triginta. Spherus uiginti. Mamelus triginta. Sparetus quadraginta. Ascatales quadraginta. Amyntes quinq; & quadraginta. Belochus iunior quinq; & uiginti. Bellepares triginta. Lamprides trigintaduobus. Sofares uiginti. Lampares triginta. Pannias quinq; & quadraginta. Sofarmus decem & nouem. Mytreus uigintiseptem. Tautanius trigintaduobus. Teuteus quadraginta. Tyneus triginta. Dercylus quadraginta. Eupales triginta octo. Laosthenes quadraginta quinq;. † Pyrihidias triginta. Ophrateus uiginti. Ophraganeus quinquaginta. Ascrazapes quadraginta & duo. Tonosconcoleros xv. hunc Graeci Sardanapalum uocant. Hucusq; Berofus. Nos autem illum imitati, nullo alio autore usi sumus, quā publica Susiana bibliotheca, in qua annales Persarum ferunt fecisse Belochum tertium Sardanapali clandestinum hostem, qui eius militiae praefectus erat.

† Piriciades.

Is cum Arbace tum Medorum principe partitus est monarchiam, ea lege ut Belochus Babyloniā, Arbaces Mediam atq; Persas regeret. Itaq; interfecto & seipso flammis iniecto Sardanapalo, Monarchia bipartita fuit. Apud Medos hi regnauerunt annis quatuor & trecentis. Arbaces uigintiocto. Mandanes quinquaginta, Sofarmon xxx. Arti Carmin quinquaginta. Arbianes duo & xx. Arceus xl. Artines uigintiduo. Astybarus cum Apanda filio uiginti. Apanda solus triginta. Hoc Cyrus & Darius deuicto regnauerunt annis

triginta sex: Nam ante reunitam monarchiam regnauerunt in Perside annis sex. Inde alijs sex Persico regno resignato Cambyfi filio, sexennale bellum Tamyri reginae Scytharum intulerunt. Sexto anno à Babylonijs euocati atq; Balth Assare interfecto reunitam monarchiam in Persas transfulerunt.

Totidem annis in bipartita monarchia regnatum est apud Babylonios. Primus Phul Belochus annis XLVIII Phul Assar XXV, Salman Assar decem & septem, Sennacherib septem, Assar Adon decem, Merodach duo & quinquaginta, Ben Merodach uiginti uno, Nabugdonosor primus trigintaquinque, Nabugdonosor Magnus quinque & quadraginta, Amilinus Euilmerodach triginta. Filius huius primus Reg Assar tribus, Secundus Lab Assar Dach sex, Tertius Balt Assar quinque, Balt Assare interfecto regnauerunt simul Cyrus & Darius annis duobus, inde solus Cyrus duobus & uiginti, Filius Darij Priscus Artaxerxes Assuerus annis uiginti: Vitio interea sumpta de factione Tamarica, quæ per dolum patrum tradiderat Tamyra. Huius duo filij, Cyrus Artabanes, & Darius Longimanus septem mensibus pro imperio dimicarunt, & septimo mense Longimano uictoria cessit, regnauitq; annis septem & triginta. Eius filius Darius Notus annis decem et nouem, Magnus Artaxerxes Darius Meneon annis quinquaginta quinque, Artaxerxes Ochus sex & uiginti, Nostra ætate Arses annis quatuor, Darius ultimus sex, Magnus Alexander qui transfudit imperium in Græcos annis duodecim, Seleucus Nicanor, qui nunc agit trigessimum annum, successit toti Asiae ac Syriae.

Finis.

Metasthenes
quo tempore ui
xerit.

XENOPHON DE EQVIVOCIS.

Aturni dicuntur familiarum nobilium, regū qui urbes condiderunt, senissimi. Primogeniti eorum Ioues & Iunones: Hercules uero nepotes eorum fortissimi. Patres Saturnorū Coelituxores Rheæ & Cœlorum Vestæ. Quot ergo Saturni, tot Cœli, Vestæ, Rheæ, Iunones, Ioues, Hercules. Idem quoq; qui unis populis est Hercules, alteris est Iupiter. Nam Ninus qui Chaldæis exitit Hercules, fuit Assyrijs Iupiter, quibus oppidulum paternum tetrapolim & caput imperij statuit. Vnde ipsum Ninum, id est Iouē cognominauerūt, qui proprio nomine Assyrius dicebatur, à quo Assyrii dicti, & à cognomine urbs Ninus dicta.

PHORONAEVS.

Phoronæi plures, sed in precio habiti duo. Antiquissimus claruit primo anno Nini in parte Hellinica, quæ post Græcia dicebatur. Iunior secundus rex Argiuorum filius Inachi, inter quem & priscum fuere decem atates & amplius.

TEMPORVM AEQVIVOCA.

Aetas apud diuersos diuersa metitur spatia: quia apud Aegyptios spatia triginta annorum perficitur: & apud Græcos quartam centenarij partem, id est annos quinque & uiginti continet. Annus etiã diuersus est. Etenim ipsi Aegyptij utuntur anno quandoq; menstruo, saepe bimestri, non raro trimestri, saepe quatrimestri, nonnunq; solari: quæ uarietas etiam ex nostris qui ab eis literas habuerunt sapientes coëgit aberrare. Hiberis annus quatrime-

stris ut plurimum est, rarissime solaris. E contra Chaldaei cum in antiquitate disciplinarum suarum utantur mēstruo, in ceteris semper solarem se intelligere fatentur. Et hoc pacto semper quoque Semiramis in columna Nino ita excidit: Mīhi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylo-
 nicus, proauus Saturnus Aethiops, Abauus Saturnus Aegyptius, Attauus Coelus Phoenix Ogyges. Ab Ogyge ad meum auum sol orbem suum circumlustrauit semel ac tritius & centies. Ab auo ad patrem sexies & quinquagies, A patre ad me bis & sexagies. Columnam, templum, stam tuam Ioui Belo focero, & matri Rheae in hoc Olympo Semiramis dicaui.

O L Y M P I.

Olympiunde. Olympus plura significat: Nam omnis mons regionis altior Olympus à Graecis dicitur. Vnde & plures Olympi dicti, quasi toti lympidi. A Barbaris uero omne spatium circulare ultimum lymbus dictus est, & cum in teriori area Olympus, à quo astrolabium Olympus, & sacrum pomerium Olympus est.

Homeri. Homerī plures fuere: quorum qui eximius poetarum extitit, ultimus omnium, postquam Thalem Milesium inuenit.

Nini. Nini plures fuere. Primus omnium Assyrius, quem ab ampliato oppido patris uocauerunt Ninum, id est Iouem, lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus paterno cognomine appellatus fuit.

Ogyges. Ogyges plures fuere. Primus supradictus attauus Nini, quem Babylonij Gallum cognominant, quod in inundatione etiam superstes alios eripuerit & genuerit. Hinc Saggae, apud quos nauigio saluatus est & ereptus; ratem uocant Gallerim, quod undis saluet. Verum Graeca lingua Gallus candidum & lacteum significat; Phryga, exectu testibus; Latina: gallinae maritum; & Celtas qui sunt Galatae

ueteres,

ueteres, à rege Galanthae filio Herculis, à quibus Galatae in Asia, & Gallograeci in Europa. Fuit autem priscus Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter uero Atticus in tertia.

I N U N D A T I O N E S.

Inundationes plures fuere, prima nouimestris inundatio terrarum sub prisco Ogyge; Secunda Niliaca menstrua sub Aegyptijs Hercule ac Prometheo. Bimestris autem sub Ogyge Attico in Achaia. Trimestris Tessalica sub Deucalione. Par pharonica sub Protheo Aegyptio in raptu Helenae. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis secundo anno Spheri septingenti supputantur anni; qui natus annos duos & octoginta Thesaliam, ubi primum in Hellina regnauit Phoroneus, uidit inundatam.

P R O T H E I.

Prothei fuerunt plures. Primus Saga in Caspijs. Alter Aegyptius, sub quo diluuium Pharonicum. Erat enim sacerdos Prothei magni Phoenicis, cui consensu totius orbis templa, statuae, & arae dicatae sunt in Europa, Asia, & Aegypto.

C A D M I.

Cadmi fuere plures. Primus frater Phoenicis paulo post conditionem Troiae, qui ambo apud Sydona regnauerunt. A Phoenice quidem tota regio nomen accepit, quae est à Sydona ad Iamineum portum Ascalonis urbis Semiramidis, uicinum monti tetrapolis atque gymnasijs ueteris Phoenicum, cum omnis ante Assyria diceretur. Paulo post fuit alius Cadmus Argiuis, qui post exilium à Phoenicia reuersus in Beotias Thebas condidit. Tertium, qui in eadem urbe tyrannidem assumpserat, propulsa uerunt Linus & Zetus. Quartus cum Sparthis bellum gessit.

Quintus paulo ante ruinas Troiæ Harmonia Samothra
ca inclytus, qui à prisca uxore ob Harmoniam certamen
passus, rediens à Phœnicia detulit in Græciã primus sex-
decim numero literas rudes non Phœnicas, sed Galatarũ
& Mæonũ persimiles characteribus, Residuas retulerũt
paulo post Palamedes & Simonides medicus. Fuit & ul-
timus qui scribere docuit oratione soluta, cum ante lite-
ras aduectas, atque post uernaculo solum carmine ute-
rentur.

Finis.

Q. FABIVS PICTORIS DE AVREO
seculo, & de origine urbis Romæ eiusq; de
scriptione. Liber primus.

Aurea secula.

Talia imperium penes duos populos prin-
cipes extitit. Posterius Romani, principio
Thusci sub Iano cœperunt in aureo seculo.
Aurea ætas primo ortu generis humani fuit
sic dicta, quod posterioribus seculis compa-
rata æque atq; aurum inter metalla effluxit. Eam cœpisse
sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis & quin-
quaginta Xenophon atque maiores prodiderunt. Is Ia-
nus sub initium aurei seculi laeuum latus Tiberis Hetru-
riæ tenuit. Camefes uero ac Saturnus circa finem eiusdẽ
ætatis dextrum incoluerunt. Ea ætate nulla erat monar-
chia, quia mortalium pectoribus nondũ hæserat ulla re-
gnandi cupiditas. Principes quia iusti erant, & religio-
nibus dediti, iure habiti dij & dicti. Non enim arbitria il-
lorum ab æquo, uel populus à iure innato discedebant.
Nullo tunc uindice aut metu, sed sua sponte retinebant
fidem

fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos, & ius prin-
cipes. Domus illis non extructæ uel ornatae luxuriæq; in-
signes erant & splendidae, sed uel criptæ, aut uiminum tu-
guria, & caua arborum ligna erant. Victũ sponte nascen-
tia præbebant, aut in diem uictus quærebatur uenatur. Vi-
num & far primus illos docuit Ianus ad sacrificia & reli-
gionem magis quàm ad esum & potũ. Primus enim aras,
& pomeria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio
perpetua præfatio præmittitur, farq; illi ac uinum primo
prælibatur. Vxor illi fuit Vesta, quæ prima sacrorum re-
gina sempiternum sacrificiorum ignem uirginibus credi-
dit, Bella tunc non ignota modò, sed ne cogitata in men-
tem uenerant. Ad pudorem & sanctimoniam domorum
primus ualuas, feras, & clauas excogitauit & inuenit, &
ab eo dictæ Ianuæ. Olympo regio Hetruriæ fanocq; sacra
to, duodenis colonijs totidem pomeria arasq; sacrauit, &
ad continendum recentes tum colonias in officio aureo,
uirgas fascesq; singulis singulas dedit. Vnde ipse in manu
uirgam & clauem, subq; pedibus bis senas aras habet. Cir-
ca finem aurei seculi primus omnium Ninus rex Assyrio-
rum hos aureos mores noua regnãdi cupiditate mutauit;
& primus limites transgressus, bella finitimis mouit, & to-
tius Asiæ populos perdomuit. Sub quo Camefes præfe-
ctus fuit Aboriginibus. Et paulopost fremẽtibus undiq;
contra se armis, toto prius pererrato orbe Saturnus ad Ia-
num se contulit. Eum comi hospitio Ianus receptum, La-
tio & Aboriginibus præfecit. Eo more, quamuis tunc si-
nientis aurei seculi, intra fines suos sese quisq; continuit,
Ianus in Hetruria, & Saturnus in Latio, Tiberimq; fines
imperij esse instituit. Intra enim suam cuiq; patriã tunc de-
more regnũ finiebatur. Limes igitur erat inter eos Tibe-
ris, aræ uero limitum erant Ianiculum & Saturnia Capia

Ianus.

Ianus unde
dicta.

pitolina, Hetruriam à Ianiculo Ianus, Latium à Saturno Saturnus cognominavit. Ad radices enim Capitolij Saturnus condiderat, uti Ianus Ianiculum. Hæc igitur fuit prima Romæ origo ad radices Capitolij, ubi tunc pascua bobus erat.

Facies tunc agri huius instar arcus erat, cuius chorda esset alveus Tiberis; cornua ad solis quidem ortum, rupes Aventina, & ad occasum capitolina, media palatina. Eadem palatina rupes Tiberim à fronte prospicit, à sinistris Coelio, à dextris Exquilino iungitur. Aventinus item à fronte Tiberim & Capenam tenet, ad dexteram Coeliolo ac Viminali hæret. Capitolium ante se Tiberim & portam Carmentalem cernit: hæret illi Quirinalis. Hæc rupes antiqui septem colles, & septem montes appellaverunt. Area huius arcus est quicquid campi iacet inter Aventinum & Capitolium, & à palatio ad Tiberim, Lybissus antea, inde Argeus, post vicus Thuscus dictus. Paludes plures eò passim Tiberina inundatio efficiebat, quæ hanc aream non satis idoneam habitationi reddebant, antequam factis Vertumno sacrificijs in alveum suum Tiberis uerteretur. Prima igitur origo Romæ fuit collis Capitolinus, antea Saturnia dictus. Sequens hunc Aventinus fuit, habitatus ab Atlante Italo, è Sicilia aduecto eò contra fratrem suum Hesperum, in cuius tutela erat Hetruriae imperium adhuc Iano puero, & immaturo ad munera regia & regni. Porro Italus dimicare à Iano & Hetruscis prohibitus, in Aventino confedit, ad cuius radices iuxta Tiberim ope atque consilio Iani Capenam oppidulum condidit, & regionem eius permissu Italiam dixit. Mox Hespero fratre rebus humanis exempto, Italus in tutelam Iantum & Hetruriam suscipiens, omnem circa Tiberim regionem, extinctis ultro citroque alijs cognominibus, à se Italiam nuncupavit.

Hæc

Hæc est prisca Italia: cuius nomen sensim ab Alpium radicibus ad fretum Siculum, ac ipsi Siciliae communicatum est. Denominare enim, aut imponere gentibus & locis noua nomina tantum regum ducumque ius est. Suscepto igitur Italus Italiae imperio, tum filiam suam Romam nomine Siculis et Aboriginibus in Latio praefecit: quæ relicta Capena mediū palatinum tenuit, & in uertice, ubi hæret Exquilion, Romam oppidulum condidit, quod Valentiam sonat. Post eius obitum ob paludes neglectum oppidum fuit usque ad aduentum Euandri, qui cum oppido simul restituit nomen. Subsiciens septem collibus campus Argeus dictus est, ab Argo Euandri hospite, & comitibus Argiui Herculis, qui ad Euandrum uenerunt, & in Saturnia subsederunt. Hinc extrema Argileta dicuntur. Superior Argiletus dicitur in principio uici Thusci sub Coeliolo, inter Circum maximū et Aventinum, ubi letum Argi simul & sepulchrum est. Imus uero Argiletus est ubi Ianus quadrifrons, qui & Vertumnus, in fine uici Thusci ad radices Capitolij in foro boario, ubi Saturniae uestigia. Tres igitur colles primum coluere ante Romulum; medium quidem Roma filia Itali, extremos uero Saturnus & Italus.

Argiletum.

Q. FABII PICTORIS

LIB. II.

ENIQVE Romulus potitus rerum Albanarum, & usus maxima familiaritate regum Hetruriae, & rex primus ex regulis Italiae creatus in Latio, Romam oppidulum in regionem tetrapolim uertit, inque Palatino colle fundauit. Ascito enim ex Hetruria uate atque sacerdote,

h 2

Olympum fecit, pomeriumq; sacrauit, & aratro ab Olympo in uico Thufco per palatium circūducens, ab imo collis ad uerticem quadratam urbem signauit. In uertice collis hærente Exquilino Romam oppidulum ampliavit, & è regione loco proximo Cœlio Velliam extruxit. Cæterum in decliuo ad ima uersus Circum maximum Germaniã fundauit, ubi iussu Amulij fuerunt expositi. Hac enim antea labebatur Tiberis. Ab ea autē uersus Exquilias forū Romanum ædificauit. Et ita Romulus ex regulo primus rex à Thuscis declaratus est. Quam rem per occasionem acceptam Mithridates rex Asiæ pro ignominia Romanis opposuit, quod uernæ fuissent Thuscorum. Quarto autem mense ab urbe condita, perpetratum est audax facinus in raptu Latinarū & Sabinarū. Primi ex Latinis bellum mouerunt in Romulum Ceninenses, Antennates & Crustumini. Romulus auxilio implorato à Thuscis, cum Cœlio rege Hetruriæ primum ex his triumphum retulit. Et ob id quartus urbis collis à Thuscis habitari cœptus est, & Cœlius dictus. Subinde Sabini bellū ingens orsi, cœgerūt Romulum denuo à Lucumonibus socios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeæ negocium dattū est, magna Hetruscorū exq; urbe Salpinatū manu uenit. Qui cum offendisset Capitolium captum à Sabinis, ipse proximū Capitolio Quirinale pro Romulo muniuit. Verum cum Romulus audax sub Capitolij Sabinos aggressus uulneratus fugeret, illumq; ad portam Palatinam secuti Sabini Romæ potituri uiderentur, illico Galeritus è Quirinali delapsus, uiamq; retro in Capitolium pedem ferendū adimens, ubi nunc Ianus quadrifrons, à tergo Sabinos aggressus, unde fabula ei aculata aquæ sulphureæ est, in fugā uertit. Animaduersa re, Romulus re integratis uiribus & ipse à fronte cedebat, adeo ut Metus

in pa

Vernæ Thufcorum Romani.

Cœlius mons.

in paludem sese cum equo armatus iniiceret. Cædes ingens fiebat, & ne unus quidem euasisset, nisi foemina occurrisset, foedere icto Romulus urbis agrū diuisit in partes tris, æquis collibus, Sabinis & Tacio Capitolium & Quirinalis; Romulo sequentes, Exquilinus & Palatinus, in quo Roma; Galerito & Luceribus Thuscis Cœlius & Cœliolus obuenerunt. Auentinum Romulus neminem passus est habitare. Nam fratri Remo illum sacrum esse uoluit usq; Helernam. Cumq; concessisset naturæ Cœlius, & Galeritus rex Hetruriæ successisset, consensu tribuum Cœliolus, & ab eo tota arcus area septem collibus subiacens Thuscis data, & sacrificio Iano Vertumno factō, egestisq; paludibus habitabilis reddita, & uicus Thuscus dicta. Tribus igitur gentibus conflata principio urbs Roma habitataq; fuit, nomina imposuit princeps Thuscus. Nam hi tunc Italiæ imminabant imperio. Tacientes à Tacio, Ramnēses à Romulo uocauit. Hoc em̄ nomine illum ab euentu nuncupauit lingua Hetrusca ex Hetruria oriunda Larentia, & nupta prius uiro Thufco Faustulo, & inde Hetrusco Carrutio. Suam uero tribū à se Lucerū dixit. Nam alia Trometina est, à loco Cœlij.

Thuscus uicus.

Hæc origo urbis Romæ solum ueteris septicollis, cū arcus area habitata, nunc uero ab his collibus in alios collies & conualles in immensum prolata. Cæterum nomina eiusdem ueteris Romæ hæc sunt. Nomina colliu: Capitolium, Quirinalis, Exquilinus, Palatinus, Cœlius, Cœliolus, Rumurius, qui & Auentinus. Porro in area hæc nomina sunt: Libyffus, Circus maximus, Forum transitorium, Argiletus superior, Argiletus imus, Via sacra, Senaculū, Concordia, Grecofasis, Aedes Saturni, Vertumnus, qui & Ianus quadrifrons, Forum boarium, Vicus longus, Vicus Arniensis, Vicus Stellatinus, Saba-

tinus, Lartenianus, qui & Veiens, Phaliscus, quorum cognomina à Thuscis sunt commigrantibus in ciuitatē Romanam. Item Herculis ara, ubi Olympus, & initium sacri ærarij iunctum à Germalia ad sacrā uiam, unde & nominis origo. Forum piscarium, Porta Carmentalis, Aedes Pudicitiae, Rotunda Herculis, Forum uenaliū, Laeus Curtius, Suburra, Suburbanum, Saturnia, ubi nunc aedes eius atq; ærarium; Hæc ubi Roma uetus. In parte Romæ sunt Heturriae loca, Antipolis, Ianiculū, Vaticanum, & Tiberis, limes imperij, Volturreni inter ueteres Ianum & Saturnū, qui à principe illius urbe Volturrena per syncopam dictus est Volturnus, & ob id Thuscus nō Latinus. Quod uero Volturnū sine syncopa & compositione primitiuum est nomen, notat fluuiū in Sānio, & opodū Romanū in littore, à quo Volturnus deus Tiberinus in Latio, sicut & Volturnus ut caput imperij in Heturria. Quam ob rem deum Tiberinū suum dicit esse Roma atq; Heturria, eundem & Ianum Vertunnum, & ab his dictum Vadymona.

C. SEMPRONIUS DE DIVISIONE
Italiae, & Origine urbis Romæ.

Vniuersa Italia à iugis Alpiū oritur, & in Leucopetram fretumq; Siculum terminatur. Cingitur supero & infero mari, & secatur Apennino, qui à iugis Alpiū ortus, per mediā Italiam à Liguribus ad Anconam porrectus, inde paulatim usq; Venusiam reflexus, ibi ex transuerso diuidit Italiam, ex altera parte Brundusiu, altera Ve-

ra Veliam attingens, circum sinum Tarentinum, quem Ausones primū, inde Aborigines Græci post Oenotriū Arcadem tenuere; à quibus Magna græcia nūcupatur, in qua sunt Oenotrii, Calabres, Salētini, Magna græcia, atq; Brutij. Porro antiquitus Italia in medium Apenninum, & in cisapenninū ad inferum mare, & in transapenninum ad superū pelagus, & in alpes à Rhetijs ad Ligures diuidebatur.

Diuisio alpium.

Alpes ipsæ tribus partitionibus secantur; prima Ligurum, quod ab eis oriuntur. A Nicæa ad Poeninū sequens, ab eo ad Ocrum montē, Poeninus dictus à transitu Hannibalis, Tertia Taurisana usq; in Histriā. Omnibus alpinis, exceptis Liguribus, notissima origo Hetrusca est, præcipue Rhetijs.

De Apennino.

Apenninus diuidit in Ligures montanos, Apuanos, Umbros, Sabinos, Sabellos, Hetruscos. Ligures dicti sūt à Ligure Phaëtontis filio, qui omniū primus multis seculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiā transportauit, adiecitq; atq; miscuit antiquissimis Italiæ populis, ab ostijs Tiberinis usq; Nicæam. Hinc ueteres omnem maritimam dixerūt Liguriā. Itaq; pars Apennini à Nicæa ad fontes Macræ Ligures montanos alit, quibus origo est à Genio & Ligure. A fontibus uero Macræ ad fontes Tiberis Apenninū colunt Ligures Apuani, Hetruscis orti, cognomines ueteribus Gallis, ut M. Antonius prodit. Portionem uero Apennini à fontibus Tiberis ad Narinē habitant Umbri, prima ueterum Gallorū proles, ut Augustus scribit. Ab amne uero Nare usque ad fontes Silaris montes tenent Sabini, quibus Saga est origo. Nam Sangni gentilis Sabi fuit. Hi paulo ante ruinas

Liguria.

M. Antonius.

Troiaē disciplinas Hetrufcas didicere, & ius diuinū & humanum à Megale Thyrrheno perceperunt. Rursum à fontibus Silaris ad fontes Volturreni & Sarni Sabelli, proles Sabinorū, incolūt, quos Romani Samnites, Græci uero Saunites uocant. Portionē uero Apennini à fontibus Sarni usq; ad magnam Græciam Thusci tenuerūt, & residuam Græci. Hactenus de diuisione Apennini & Alpium; & origine habitantium in eo.

De diuisione planæ Italiae.

Cisapenninā Italiam flumina diuidūt, & itidem transapenninam. Padus amnis Galliam cisalpinam primo discreteuit. Cispadanam omnem missis colonijs tenuere Thusci. Doria Thuscorum prima familia incoluit principio ab Asca colonia usq; Parmā, à qua et fluuius Doria, & regio prius Doria, nunc Aemilia, à Parma item ad Bononia Bianora à duce, nūc Aurelia, Flaminia item à Bononia ad Rubiconē amnem, antea Felsina à principe Hetruriae, missis colonijs Lamoniibus à Rubicone ad Anconam, Senonum Gallia Togata dicitur, ab his qui duce Arunte primi in Italiam transcenderunt Alpes, à quibus sensim pulsi Hetrufci à cispadana & transpadana regione, quæ nunc Gallia nomen habet. Et quidem omnem transpadanam regionem Thuscorum prolem fuisse inter omnes autores cōuenit, manentēq; uestigia urbs Mantua, Lacus Hetrufca origine dictus Larius, quod à patricijs Volturrenis omnia ea loca principio possessa fuerint usq; Veronam. Hinc circa Larium lacum à principibus dicta uallis Volturrena, & Verona à Vera Thuscorum familia, & ab Atria eorundē colonia fluuius Veronæ argumenta seruant. Nam usq; Atrianū fluuiū, qui limes est Volturrenorum & Venetiarum, tenuere Hetrufci, & Venetias principio quidem Phaëtontei, postea Troiani eisdem

eisdem mixti coluerunt. Hæc de transapennina Italia, & Apennino monte inter autores conueniunt.

De Transalpina Italia.

Transapennina uero ad inferū mare ueteres ita partiti sunt per amnes. A Nicæa enim ad Macram tenent Ligures montani, origine Phaëtontei. A Macra item ad Arnū & portum Ligurnum incolunt Hetrufci, cognomine Ligures Apuani. Quos sequuntur Ligures Hetrufci Populonijs, à Ligurno portu ad caput Hetruriae. A quo ad Tiberim sunt Hetrufci Ligures Tyrreni, in quibus sunt campi compluti lapidum, clari pugna Herculis, adhuc Lamones dicti ab ipso Herculis filio Lamone. Pari forma ab ultima Italia in Tiberim Romamq; percurrente, à Velia ad Silarim fluuium Lucani, à Samnitum duce Lucio orti, tenent. Ab eo ad Sarnum amnem Picentini habitant. A Sarno uero ad Volturnū fluuium incoluerūt Cumanij, quos ab agro nullis uiribus Hetrufci, quamuis tota Italiae imperitarent, potuerunt dimouere, aut in potestatem redigere. A Volturno amne ad Silarim Hetrufcorum uetustissimus ager fuit, in quo prius Oscan dictam, postea Capuam condiderunt. A Lyri autem usq; Tiberim Saturnus cum prisca Aboriginibus fuit, origine ab Umbris & Camefenis editis, ubi est mons Capitoli-^{Capua.} nus, aureo seculo à Saturno habitatus, ubi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quam ob rem parum considerate quidam scribunt, Romam postremis ac nouis seculis à Romulo conditam, & appellatam atq; coeptam, cum nullum ex his tribus uerum apud maiores inueniatur memoratum, sed sint ab eis contraria prodita. Non enim Roma à Romulo nomen habet, quippe quia geminis non Remus & Romulus nomina posuit Faustulus Hetrufcus et regius pastor, sed Rumulum & Rumen illos ab euentu

appellauit, quæ sunt nomina Hetrusca. Alioquin Romæ nomen, & nominis origo uulgata esset atq; manifesta, quæ occulta esse saluberrima religio sanxit, ne si origo nominis Romæ claresceret, eius deus in cuius tutela Roma est, & à quo deriuationem habet, gentibus pateret, et euocaretur ut cæteri. Quam ob rem & Angerona silentij dea ante Iani festos dies colitur præ foribus, ut ne cui liceat illud palàm efferre, quod ad salutē reipublicæ ueteres ore obsignato intra pectoris arcana uoluerunt cōtineri: cuius uiolatae religionis pœnas primus luit Soranus. Non igitur à Romulo Roma, sed è contra ab ipsa potius Roma, cuius adeò est occulta deriuatio, Romulus nomen habuit, quæ ante ipsum Romulum cœpta legitur colī annis paulominus octingentis ab Italo in Auentina Capena, et filia eius Roma in Palatino colle, & ante hos plusquam trecentis annis aureo seculo à Saturno, ubi nunc Saturni ædes ad radices Capitolini collis. At Romulus solum ex oppidulo Roma in Palatino colle quadratam & regiam reddidit, cuius quatuor portiones erant, Roma, Velia, Gemalia, ubi ficus Ruminalis, & ædes Rumuli, à dei occulta deriuatione postmodum Romuli. Condidit autē eam accitis amicis uatibus Hetruscis, qui fossa, ubi caput Centauri est, pomerioq; ad prudentis uatis auspiciū sacratis, circum Palatinum collem sacro aratro cingi iussit XI calendas Maias, horam inter secundam & tertiam, Sole in Tauro, Luna in Libra, Saturno Venere Marte Mercurio in Scorpione, & Ioue in Piscibus, ut tradit Lucius Carrutius mathematicorum peritissimus. Sunt qui tradant illam conditam xij. Olympiade. Placet alijs octaua. Septima quibusdam. Sexta completa nonnullis. Præualet omnibus his Eratosthenis inuicta regula, ut aiunt. Sed cum Pomponius Atticus coram senatu atq; doctissimi

*Euocationes
deorum.*

Val. Soranus.

Plutarch. Ceramoniū uocat in uita Romæ.

† Tarutius alijs.

Pomponius Atticus.

mis

mis uiris conferret Græcorum certissima tempora, comperitum est quod ab Aenea, & Troia excisa, per tempora regum Latinorum usq; ad Romulum regem iam creatum fluxerunt anni circiter triginta et quadringenti. Quare haud dubie condita est Roma Olympiade septima, aut eius anno secundo. Condita autem fuit primum in monte Palatino. Inde Sabinis & Thuscis in foedera coeuntibus, incoluerunt Sabini quidem Capitolium & Quirinalem, in q̄ Numa postea habitauit; Romulus & Ramneses Exquilinum, Palatinum, & Coelium; Thusci Luceres Viminalem, & subsidentem conuallem usq; ad ædem Saturni, & radices Capitoli. Remo fratri Auentinus atate Romuli mansit. Hæc sunt † ueræ tam priscae Italiae quam † ferè. urbis Romæ antiquitates & origines, quibus quoniã plures Græci postremis temporibus in Italiam comigrantes commixti fuerunt, ob id à se principio emanasse Italiam falso existimauit græca tum leuitas tum fabulositas. Quis enim ex antiquissimis non scribit à Iano Ianiculum, & Hetruscos ueteres Gallos conditos? Et tamen plures Græcorum tradunt à Tyrreno Lydo, qui fuit nuper, positos. Quinetiam & Tyrrenam Thuscorum regiam non puduit eos Romam asserere: Tanta uidelicet imprudentia cum morum iactantia est, ut omnium gentium & imperiorum atq; urbium præclarissimarū se conditores esse apertis sæpe mendacijs conscribant.

FINIS.

i 2

SEXTI IVLII FRONTINI VIRI
CONSULARIS DE AQUAEDUC-
TIBVS VRBIS ROMAE,
LIBER PRIMVS.

QVM omnis res ab Imperatore delegata in-
tentiorem exigit curam, & me seu natura-
lis sollicitudo, seu fides sedula non ad diligen-
tiam modò, uerum ad amorem quoq; com-
missæ instigent, sitq; mihi nunc ab Nerua
Augusto, nescio diligentiore an amantiore Reipub. Im-
peratore, aquarum iniunctum officiũ, tum ad usum, tum
ad salubritatem, atq; etiã ad securitatem urbis pertinẽs,
administratum per principes semper ciuitatis nostræ ui-
ros, primum ac potissimum existimo, sicut in cæteris ne-
gocijs institueram, nosse quod suscepi. Neque enim ul-
lum omnis actus certius fundamẽtum crediderim, quã
quæ faciendã quæq; uitandã sint posse discernere. Nam
quid uiro tam indecorum & intolerabile, quã delega-
tum officiũ ex adiutorũ agere præceptis? Quod fieri ne-
cesse est, quoties imperitia præcessit eius cui decernitur
usus, quorum etsi necessariae partes sunt, tamen ad mini-
sterium ut manus quædam & instrumẽtum agentis esse
debent. Quapropter ea quæ ad uniuersam rem pertinen-
tia contrahere potui, more iam per multa mihi officia ser-
uato, in ordinem & uelut in corpus deducta in hũc Com-
mentariũ contuli, quẽ pro formula administratiõis respi-
cere possem. In alijs autem libris, quos post experimẽta
& usum.

& usum composui, antecedentium res acta est, in hoc ue-
ro & insequentium, cuius fortasse pertinebit & ad succes-
sorem utilitas. Sed cum inter initia administrationis meae
scriptus sit, in primis ad meam institutionem regulamq;
proficiet. Ac ne quid ad totius rei pertinens notitiam præ-
termisissẽ uidear, nomina primum aquarũ, quæ in urbem
Romam influunt, ponam, tum per quos quæq; earum, &
quibus Consulibus, & quoto post urbem conditam anno
perductæ sint. Deinde quib; ex locis & à quoto militario
duci cœpissent, quantũ subterraneo riuo, quantum sub-
structione, quantum opere arcuato, postea altitudinem
cuiusq;, modulorumq; rationem, & ab illis erogationes,
quantum extra urbem, quantũ intra, quisq; modus, cuiq;
regioni pro suo modulo unaquæq; aquarũ seruiat, quot
castella publica priuataq; sint, & ex his quantum publi-
cis operibus, quantum muneribus; ita enim cultiores ap-
pellantur, quantum lacubus, quantum nomine Cæsaris,
quantum priuatorũ usui beneficio principis detur, quod
ius tuendarum sit earum, qua cõtumaces afficiant poena,
ex lege senatusconsultis, & mandatis principũ irrogata.

Aburbe condita per annos ccccxli. contenti fuerũt
Romani usu aquarum, quas aut ex Tiberi, aut ex
puteis, aut ex fontibus hauriebant. Fontiũ memoria cum
sanctitate adhuc extat, & colitur. Salubritatẽ enim agris
corporibus afferre creduntur, sicut C. Amaranus Apol-
linaris meminit. Nunc autem in urbem influunt aquæ
Appia, Anio uetus, Martia, Tepula, Iulia, Virgo, Alie-
tina, quæ eadẽ uocatur Augusta, Claudia, Anio nouus.
Appia, M. Valerio Maximo, P. Decio Murena coss.
anno xx post initium Samnitici belli inducta est ab Ap-
pio Claudio Crasso Cæsore, cui postea Cæco fuit cogno-
men, qui & uiam Appiam à porta Capena usq; ad urbem

Fabius Ve-
nox.

Capuam muniendam curauit. Collegam habuit C. Fabium, cui ob inquisitas eius aquæ uenas Venocis cognomen datum est. Sed is quia intra annū & sex menses deceptus à collega tanq̄ idem facturo, abdicauit se à censura. Nomē aquæ ad Appiæ tantum honorē pertinuit, qui multis tergiversationibus extraxille censurā traditur, donec & uiam, & huius aquæ ductum consummaret. Concipitur Appia in agro Lucullano uia Prænestina, inter miliarium vi. & viij, diuerticulo sinistrorsus passuum dccclxxx. Ductus eius habet longitudinē à capite usq̄ ad Salinas, qui locus est ad portam Trigemina, passuum undecim milium cētum nonaginta; subterraneo riuo passuum undecim millium centū triginta; substructione & supra terram opere arcuato proxime ad portam Capenam passuum lx. Iungitur ei ad Anionem ueterē in confinio hortorū Torquatiorum Alsietinæ Augustæ ramus ab miliario * in supplementum eius addito cognomento decem gemellorum. Hic uia Prænestina ad miliarium sextum diuerticulo sinistrorsus passuum dcccclxxx. Proxime uiam Collatiam accipit fontem, cuius ductus usq̄ ad gemellos efficit riuo subterraneo passuum vi. milia cccclxxx. Incipit distribui Vetus anio uico Publicij ad portā Trigemina, qui locus Salinæ appellatur, post annos xl. q̄ Appia perducta est, anno ab urbe condita cccclxxxix. M. Curius Dētatus, qui censurā cum L. Papyrio cursore gessit, Anionis, qui nūc dicitur uetus, aquā perducendā in Urbem ex manubijs de Pyrrho captis curauit, Spurio Garbilio L. Papyrio COSS. Item post biennium deinde actū est in Senatu de cōsummando eius aquæ opere. Itaq̄ post annum nonū Minutius Prætor edidit edictū: Tum ex senatuscōsulto Duumuir aquæ perducendæ creati, Curius & Fuluius Flaccus locauerant, Curius intra quintum diem quā

Anio uetus.
Salinæ.

q̄ erat Duumuir creatus decessit, gloria perductæ pertinuit ad Fuluiū. Cōcipitur Anio uetus supra Tibur xx. miliario extra portam Raranam, ubi partim in Tiburtinum distribuitur usum. Ductus eius habet longitudinē, ita exigentelibramento, passuum xliij. milium; ex eo riuus est subterraneus passuum xliij. milium ccxviij. Substructio supra terram passuum dccij. Vigesimo primo anno post annos cxxviij. id est anno ab urbe condita dcviij. Seruio Sulpitio Galba & L. Aurelio Cotta COSS. cum Appiæ Anionis que ductus uetustate quassati priuatorū etiam fraudibus interciperentur, datum est à Senatu negotium M. Titio, qui tum Prætor inter ciues & peregrinos ius dicebat, eorum ductuum reficiendorum & uindicandorum. Et quoniam incrementum Urbis exigere uidebatur ampliolem modum aquæ, eidem mandatum à Senatu est, ut curaret quatenus alias aquas posset in urbem perduceret, & ampliores ductus faceret. Reipublica causa tertio miliario opera fabrorum duxit, cui ab autore Martiæ nomē est. Legimus apud Fenestellam in hæc opera Marco decretum sestertium IIII & octingenta, sed quoniam ad consummandum negotium non sufficiebat, statuit Senatus Præturam in alterū annum prorogari. Eodē tempore Decemuiri dum alijs ex causis libros Sibyllinos inspiciunt, inuenisse dicuntur nō esse aquam Martiam sed Anienem, de hoc enim constantius traditur, in Capitolium perducendam, deq̄ ea re in Senatu à Lepido pro collega uerba faciente, actum Appio Claudio, Q. Cecilio COSS. eandemq̄ post annum tertium à L. Lentulo retractatam, C. Laelio, Quint. Seruilio COSS. sed utroque tempore uicisse gratiā Marci Titij, atque ita esse in Capitolium aquam perductā. Concipitur Martia uia Valeria ad miliarium xxxiii.

Martia aqua.

diuerticulo euntibus ab urbe Roma dextrorsus milium passuum trium uilla Sublacensi, atq; sub Nerone principe primum strata ad miliarium trigessimooctauum sinistrorsus intra spacium passuum ducentorum finita substructionibus penè statim stagnino colore prauiridi. Ductus eius habet longitudinem à capite ad urbem passuum LX milium DCCX & semis. Riua subterraneo passuum LIII milium CCLXVII semis. Opere supra terram passuum vii milium cccclxiiij. Eo longius ab urbe pluribus locis priuatis & publicis & D uallis opere arcuato passuum cccclxiiij. Propius urbem à septimo miliario substructione passuum clxxxviiij. Reliquo opere arcuato passuum vi. milium cccclxx. Cn. Seruilius Cepio & L. Cassius Loginus, q; Rauilla appellatus est, Cēsores, anno post urbem conditam dcxxvij. M. Plautio Hipsapone, Ful. Flacco Cōsulibus, aquam quæ uocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tusculanum credunt, Romam & in Capitolium adducendam curauerūt. Tepula concipitur uia Latina ad XI miliarium diuerticulo euntibus ab Roma dextrorsus milium passuum duum, inde riua suo in urbem perducebatur, Iuliæ post mixta: Nam Agrippa ædilis post primum consulatum Imperatore Cæsare Augusto, M. Lesio Volcatio Coss. anno post urbem conditam dccxix. ad miliarium ab urbe xij. uia Latina euntibus ab Roma dextrorsus milium passuum xij, alteriusq; proprias uires collegit, & Tepulæ riua interceptit, acquisitaq; ab inuētore nomen Iuliæ est datum, ita tamē diuisa erogatione, ut maneret Tepulæ appellatio. Ductus Iuliæ efficit longitudinē passuum xv. milium cccclxxvi. Opere supra terram passuum vii milium; ex eo in proximis urbis locis à vii. miliario substructione passuum dxxviij. Reliquo opere arcuato passuum vi. milium cccclxxij. Præter caput Iuliæ transfluit aqua

Tepula aqua.

Iulia aqua.

fluit aqua quæ uocatur Crabra. Hanc Agrippa emisit, seu quia usum improbauerat, seu quia Tusculanis possessoribus relinquendam credebat. Ea namq; est quam omnes uillæ tractus eius per uicem indies modulosq; certos dispensatam accipiunt, sed non eadem moderatiōe. Aquarum nostri partem maximam eius semper in supplementum Iuliæ uindicauerunt, nec ut Iuliam auerent, quam hauriebant largiendo compendij sui gratia. Exclusa ergo est Crabra, & tota iussu Imperatoris reddita Tusculanis, qui nunc forsitan non sine admiratione eam sumunt, ignari cuius causa insolitam abundantiam habeant. Iulia autem, reuocatis deriuationibus per quas subripiebatur, modum suum quamuis notabili siccitate seruauit. Eodem anno Agrippa ductus Appiæ, Anienis, Martiæ penè delapsos restituit, & singulari cura cum compluribus salientibus aquis instruxit urbem. Idem cum iam tertium consul fuisset, C. Sentio, Sp. Lucretio Coss. post annum xiiij. quàm Iuliam deduxerat, Virginem in agro quoq; Lucullano collectam Romam perduxit. Dies, quo primum in urbem responderit, v. iduum Iunij inuenitur Virgo appellata, quod quærentibus aquam militibus, puella uirguncula quasdam uenas monstrauit, quas secuti qui fodierant, ingentem aquæ modum inuenerunt. Aedicula fontis appositâ, hanc uirginem pictura ostendit. Concipitur ergo uia Collatia ad miliarium octauum palustribus locis, Signino circumiecto cōtinendarum scaturiginum causa. Adiuuatus ex cōpluribus alijs acquisitionibus, uenit per longitudinem passuum xiiij. milium cv. ex eo riua subterraneo passuum undecim milium dccclxv. supra terram per passus Mccclx; ex eo substructione riuarum locis compluribus passuum dxi; opere arcuato passuum dcc. acquisitionum ductus riui subterranei efficiunt passus

Virgo aqua.

*Alfietina in
Lubris.*

Mcccv. Quæ ratio mouerit Augustū prouidentissimū principē producendī Alfietinā aquam, quæ uocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò & parū salubrem, & nusq̄ in usus populi fluentē, nisi fortè cum opus Naumachiæ aggredere, ne quid salubriorib⁹ aquis detraheret, hanc pprio opere perduxit: et q̄d Naumachiæ cooperat superesse, hortis subiacentibus & priuatorū usibus ad irrigandū cōcessit. Solet tamen ex ea in transyberina regiōe, quoties pontes reficiunt, & à citeriore ripa aquæ cessant, ex necessitate in subsidiū publicorū salientū dari. Concipitur ex lacu Alfietino uia Claudia miliario xiiij, diuerticulo dextrorsus passuū vi. miliū D. Ductus eius efficit longitudinem passuū uigintiduummiliū septuagintaduorū: opere arcuato passuū cccliiij. Idem Augustus in supplementum Martiæ, quoties siccitates agerent, auxilio aliā aquā eiusdem bonitatis opere subterraneo perduxit usq̄ ad Martiæ riuū, quæ ab inuentore appellat Augusta. Nascitur ultra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martiæ accedat efficit passus dccc. Post hos C. Caesar, qui Tiberio successit, cum parū & publicis usibus, & priuatis uoluptatibus viij, ductus aquarū sufficere uiderent, altero imperij sui anno M, Aquilio Iuliano, P. Nonio Asprenate C o s s. anno urbis conditæ dccxc. duos ductus inchoauit, q̄d opus Claudius magnificentissime consummauit, dedicauitq̄ Sulla & Tutiano C o s s. anno post urbem conditam dccc. Sexto Calendarum Augustarum. Alteri nomen, quod ex fontibus Cæruleo et Curtio perducebatur, Claudiæ datum, hæc bonitate proxima Martiæ: Altera, quoniam duæ Anienis aquæ in urbem fluere ceperant, ut facilius appellationibus dignoscerentur, Anio nouus uocari cœpit, et q̄d illas omnes præcesserat prior Anio, cognomen ei ueteris est adiectū, Claudia cōcipitur uia

Augusta aqua.

Claudia aqua.

uia Sublacensi ad miliarium xxxviij. diuerticulo sinistrorsus intra passus ccc. ex fontibus duobus amplissimis & speciosis, Cæruleoq̄, qui à similitudine appellatus est, & Curtio accipit, & eum fontem qui uocat Albulinus, tantæ bonitatis, ut Martiæ quoq̄ adiutorio quoties opus est ita sufficiat, ut adiectione sui nihil ex qualitate eius mutet. Augustæ fons, quia Martiam sibi sufficere apparebat, in Claudiā deriuatus est, manente nihilominus præfidiario in Martiam, ut ita demū Claudiā aquam adiuuaret Augusta, si eam ductus Martiæ non caperet, Claudiæ ductus habet longitudinem passuum xlvi. miliū. Ex eo riuo subterraneo passuum xxxvi. miliū ccxxx; opere supra terram passuum x. miliū lxxxii; ex eo opere arcuato in superiori parte pluribus locis passuū trium miliū et lxxvi. et prope urbem à viij. miliario substructione riuorum per passus dcix; opere arcuato passuum vi. miliū ccccxcii. Anio nouus Sublacensi uia ad miliarium lxiij, in suo riuo excipitur ex flumine, quod cum terras cultas circum se habeat soli pinguis, & inde ripas solutiores, etiam sine pluuiarum iniuria limosum & turbulentum fluit, ideoq̄ à faucibus ductus interposita est piscina limaria, ubi inter amnem & specū consisteret & liquaretur aqua. Sic quoq̄ quoties hymbres superueniunt, turbida peruenit in urbem. Iungitur ei riuus Herculaneus, oriens eadē uia ad miliarium xliij. è regione fontium Claudiæ trans flumen uiamq̄ natura purissimus, sed mixtus gratiam splendoris sui amittit. Ductus Anienis noui efficit pass. lviij. milia dcc; ex eo riuo subterraneo passus xlix. milia ccc; opere supra terram passus ix. milia cccc; & ex eo substructionibus aut opere arcuato superiori parte pluribus locis passus xij, milia dccc; & propius urbem à xij. miliario substructione riuorum passus dcix;

Anio nouus.

Herculaneus riuus.

opere arcuato passus vi. millia cccxc. Hi sunt arcus altissimi subleuati in quibusdam locis cix. ped. Tot aquarum tam multis necessarijs molibus, pyramidas uidelicet ociosas comparem, aut cætera inertia, sed fama celebrata Græcorum opera. Non alienum mihi uisum est longitudines quoque riuorum cuiusque ductus & per species operum complecti. Nam cum maxima huius officij pars in tutela eorum sit, scire præpositum oportet quæ maiora impendia exigant. Nostræ quidem sollicitudini non suffecit singula oculis subiecisse, sed formas quoque ductuum facere curauimus, ex quibus apparet ubi ualles quantæque, ubi flumina traicerentur, ubi montium lateribus specus appliciti, quantum maiorē assiduamque perterendi ac muniendi hi exigant curam. Hinc illa contingit utilitas, ut rem statim ueluti in conspectu habere possimus, & deliberare tanquam assistentes. Aquæ omnes diuersa in urbem libra proueniunt. Inde fit, ut quædam altioribus locis seruiant, & quædam in eminentiora non possint; nam & colles si sint propter frequentiam incendiorum ruderibus excreuerunt.

Altitudines ductuum.

Quinque enim sunt ductuum altitudines, quarum duæ in omnem partem urbis attolluntur, sed ex reliquis aliæ maiore, aliæ leuiore pressura coguntur. Altissimus Anio est nouus, proxima Claudia, tertium locum tenet Iulia, quartum Tepula, dehinc Martia, quæ capite etiam Claudia libram æquat. Sed ueteres humiliore directura perduxerunt, siue nondum subtili explorata arte librandi, seu quia ex industria infra terram aquas mergebant, ne facile ab hostibus interciperentur, cum frequentia adhuc contra Italicos bella gererentur. Iam tamen quibusdam locis, sicubi ductus uetustate dilapsus est, omissio circuitu subterraneo uallis tractus, breuitatis causa substructionibus arcuationibusque traiciuntur. Sextum tenet libram locum Anio uetus,

tus, similiter suffecturus et altioribus locis urbis sicubi uallem submissarumque regionum conditio exigit, substructionibus arcuationibusque ueteres exigent. Sequitur huius libram Virgo, deinde Appia, quæ cum ex urbano agro perducerentur, non in tantum altitudinis erigi potuerunt. Omnibus humilior Alstetina est, quæ transtiberinæ regionis, & maxime subiacentibus locis seruit. Ex his uia Latina, sex intra vii. miliarium contentis piscinis excipitur, ubi quasi respirante riuorum cursu limum deponunt. Modus quoque earum mensuris ibidem positus initur. Vna autem Iulia Martia quoque, quæ Tepula intercepta, sicut supra demonstrauimus, riuo Iulie accesserat, nunc à piscina eiusdem Iulie modum accipit, ac proprio canali & nomine uenit, & à piscinis in eosdem arcus recipiunt. Summus is est Iulia, inferior Tepula, deinde Martia, quæ ad libram collis Viminalis coniungitur. Intra * euntes ad Viminalē usque portam deueniunt, ubi rursus emergunt. Prius tamen pars Iulie ad spem ueterem excepta, castellis celij. montis usibus diffunditur. Martia autem parte sui post hortos Pallantianos in riuum, qui uocatur Herculeus, deicit se per Coelium. Ductus ipsius montis usibus, nihil ut inferior subministrans, initur supra portam Capenam. Anio nouus cum Claudia à piscinis in altiores arcus recipiuntur, ita ut superior sit Anio. Finiuntur arcus eorum post hortos Pallantianos, inde in usum urbis fistulis deducuntur; partem tamen sui Claudia prius in arcus, qui uocatur Neroniani, ad spem ueterem transfert. Ii directi per Coelium montem iuxta templum Diui Claudij terminantur. Modum quem acceperunt aut circa ipsum montem Coelium, aut in palatium Auenti numque & in transtiberinam regionem dimittunt. Anio uetus citra quartum miliarium intra no

Arcus Neroniani.

Octavianus
specus.

qua à Latina in Labicanam itur, arcus trañcit, & ipse pisci-
nam habet. Inde intra secundum miliarium partem dat
in specum, qui uocatur Octavianus, & peruenit in regio-
nem uia nouæ ad hortos Asinianos, unde per illum tra-
ctum distribuit. Rectus uero ductus secundum spem uete-
rem ueniens, intra portam Exquilinam in altos riuos per urbem
deducitur, nec Virgo nec Appia nec Alsiatina concepte-
las, id est piscinas habent. Arcus Virginis initium habent
sub hortis Lucullianis, finiuntur in campo Martio secun-
dum frontem septorum, Riuus Appiæ sub Cœlio monte
& Auentino actus emergit, ut diximus, infra cliuim Pu-
blicijs Alsi, & inde eductus est in Naumachiam, nam eius
causa uidetur factus.

Quoniam autores cuiusque aquæ & ætates, præterea
ordines & longitudines riuorum, & ordinem li-
bræ persecutus sum, non alienum mihi uidetur etiam singu-
la subiicere, & ostendere quanta sit copia, quæ publicis
priuatisque non solum usibus & auxilijs, uerumetiam uo-
luptatibus sufficit, & per quot castella, quibusque regioni-
bus deducatur, quantum extra urbem, quantum intra ur-
bem, & ex eo quantum lacubus, quantum muneribus, quan-
tum operibus publicis, quantum nomine Cæsaris, quan-
tum priuatis usibus erogetur. Sed rationis existimo, pri-
usquam nomina quinariorum, centenariorumque & cætero-
rum modulorum, per quos mensura constituta est, pro-
feramus, indicare quæ sit eorum origo, quæ uires, & quid
quæque appellatio significet, præpositaque regula, ad quam
ratio eorum & initium computatur, ostendere qua ratio-
ne discrepantia inuenerim, & quam emendandi uiam sim
secutus. Aquarum moduli aut ad digitorum, aut ad uncia-
rum mensuram instituti sunt; Digiti in Campania & in ple-
risque Italiae locis, Vncia in pupula; ita hæc obseruantur.

Est

Est autem digitus, ut conuenit, sextadecima pars pedis;
uncia duodecima. Quemadmodum autem inter unciam & digi-
tum diuersitas, ita & ipsius digiti simplex obseruatio non
est, nam alius uocatur quadratus, alius rotundus. Quadra-
tus tribus quartisdecimis suis rotundo maior; Rotundus
tribus undecimis suis quadrato minor est; scilicet quia an-
guli deteruntur, postea modulus nec ab uncia nec ab alte-
ruto digitorum originem accipiens inductus, ut quidam pu-
tant, ab Agrippa, ut alij à plumbarijs per Vitruuium archi-
tectum in usum urbis exclusis prioribus uenit appellatus
quinarium nomine. Qui autem Agrippam autorem faciunt, di-
cunt quod quinque antiqui moduli exiles & ueluti puncta,
quibus olim aqua cum exigua esset diuidebatur, in unam
fistulam coacti sunt. Qui Vitruuium & plumbarios, ab eo
quod plumbea lamina plana quinque digitorum latitudinem
habens, circumacta in rotundum hunc fistulae modulum effi-
ciat. Sed hoc incertum est, quoniam cum circumagitur, sicut
interiore parte attrahit, ita per illam quæ foras spectat ex-
tenditur. Maxime probabile est quinarium dictam à diame-
tro quinque quadratum, quæ ratio in sequentibus quoque mo-
dulis usque ad uicenariam durat, diametro per singulos
adiunctione singulorum quadrantum crescente, ut in se-
naria quæ sex scilicet quadrates in diametro habet, & se-
ptenaria quæ septem, & deinceps simili incremento us-
que ad uicenariam. Omnis autem modulus colligitur aut
à diametro, aut perimetro, aut ex recto mensuræ, ex qui-
bus & capacitas apparet. Differentiam uncia, digiti
quadrati, & digiti rotundi, & ipsius quinarie, ut & fa-
cilis dignoscamus, utendum est substantie quinarie,
qui modus & certissimus & maxime receptus est. Vn-
cie ergo modulus habet diametri digitum unum & trien-
tem digiti, capit plusquam quinarie octaua hoc est secunda.

quinariæ & scrupulis tribus & besse scrupuli. Digitus quadratus in rotundū redactus, habet diametri digitum unū, & digiti fescuntiam sextulā, capit quinariæ dextram rem. Digitus rotundus habet diametri digitū unum, capit quinariæ septuncem, semunciam sextulam. Cæterū moduli quia quinaria oriuntur, duobus generibus incrementū accipiunt, & unā cum ipsa multiplicatur, id est, eodem lumine plures quinariæ includuntur. In quibus secundum adiectionē quinariarū amplitudo luminis crescit. Est autem ferè nunc in usum, cum plures quinariæ impetratæ fuerint, ne in uis sapius cōuulneretur una fistula, ut excipiantur in castellum, ex quo singuli suum modū recipiunt. Alterum genus est, quoties nō ad quinariā necessitatem fistula incrementum capit, sed ad diametri sui mensuram, secundum quod & nomē accipit. & capacitatem ampliat, utputa quinariā. Cū adiectus est ei ad diametrū quadrans, senarium facit, nec iam in solidū capacitatem ampliat. Capit enim quinariam unam, quincuncem sicilicum, & deinceps eadem ratione quadrantibus diametro adiectis, ut supradictum est crescunt, septenaria, octonaria, usq; ad uicenariam. Subsequitur illa ratio quæ cōstat ex numero digitorum quadratorum, qui area, id est lumine cuiusq; moduli continetur, à quibus & nomen fistulæ accipiunt; nam quæ habet area, id est luminis in rotundum coacti digitos quadratos xxv. uicenumquinū appellatur. Similiter tricenaria, & deinceps per incrementum digitorū usq; ad centenumuicentū. In uicenaria fistula, quæ in cōfinio utriusq; rationis posita est, utriusq; rationi penè congruit. Nam habet secundum eam computationem, quæ interiacentibus modulis seruāda est in diametro, quadrantes xx. cum diametri eiusdem digiti quinque sint, & secundum eorum modulorum rationem qui

qui sequuntur ad eam habet digitorū quadratorū ex gnomonijs xx. Ratio fistularum quinariarū usq; ad centenum uicenum per omnes modulos ita se habet, ut ostendimus, & in omni genere inita constat sibi. Conuenit & cum his modulis qui in commentarijs inuictissimi & piissimi Principis positi et cōfirmati sunt. Siue itaq; ratio, siue autoritas sequenda est, utriq; commentariorum moduli prævalent; sed aquarij cum manifestæ rationi pluribus cōsentiant, in quatuor modulis nominauerūt duodenaria, & uicenaria, & centenaria, et centenumuicentū. Duodenariæ quidem, quod nec magnus error nec usus frequens est diametro, adiecerunt digiti semunciam, sicilicum capacitati quinariæ & bessem. Reliquis autem tribus modulis plusprehenditur. Uicenariā exigiorē faciunt diametro digiti semisse, capacitati quinarijs tribus & semuncia, quo modulo plerunque erogatur. Centenaria autem & centenum uicenum quibus assidue accipiunt, non minuuntur, sed augmentur, nec usu frequens est, diametro adiecerunt trientis bessem & semunciam. Capacitati quinarias x. semisse semunciam sicilicum. Centeno uiceno diametro adijciunt digitos tres septuncem semunciam, capacitati quinarias lxvi. sextantem. Ita dum aut uicenariæ, quas subinde erogant, detrahunt, aut centenariæ & centenumuicenum adijciunt, quibus semper accipiunt, intercipiuntur in centenaria quinariæ xxvij. in centenumuicenum quinariæ. lxxxvi. uncia; quod cum ratione approbetur, re quoq; ipsa manifestum est. Nam pro uicenaria, quam Cæsar pro quinarijs sexdecem assignat, non plus erogant quàm tredecim, & ex centenaria quam ampliauerūt æque certum est illos non erogare nisi ad arctiorem numerum, quem Cæsar secundum suos commentarios cum ex quacq; centenaria expleuit, quinarias octoginta unam se .Item ex cente

numuicenum quinaras xvij. tanquam exhausto modulo definit distribuere. In summa moduli sunt xxv. omnes consentiunt, & rationi. & commentarijs, exceptis ijs quatuor, quos aquarij nominauerunt. Omnia autem quae mensura continentur certa & immobilia congruere sibi debent: ita enim uniuersitatis ratio constabit, & quae admodum, uerbi gratia, sextarijs ratio ad cyathos, modij uero & ad sextarios & ad cyathos respondent, ita & quinararum multiplicatio in amplioribus modulis seruare sequentiae suae regulam debet, alioqui cum in erogatorio modulo minus inuenitur, in acceptorio, plus apparet non errorem esse, sed fraudem. Meminerimus omnem aquam quoties ex erogatorio uenit, intra breue spacium in castellum cadit, non tantum respondere modulo suo, sed etiam exuperare. Quoties uero ex humiliore, id est, ex minore pressura longius ducatur, segnitiam ductus modum quoque deperdere: ideo secundum hanc rationem, aut onerandam esse erogationem aut reuelandam. Sed & calicis oppositio habet monumentum & in rectum, & ad libram collocatus si modum seruat, & ad cursum aquae si oppositus deuexusque amplius rapit, ad latus autem praetereuntis aquae conuersus et supinus, nec ad haustum pronus, segniter exiguumque sumit. Est autem calix modulus aeneus, qui riuo uel castello induit, huic fistulae applicatur, longitudo eius habere debet digitos non minus xij, lumen, id est capacitatem quanta imperata fuerit. Excogitatus uidetur, quoniam rigor aeris difficilior ad flexum non temere potest laxari uel coarctari. Formula modulorum, qui sunt omnes xxv. subiecti quamuis in usu xv: tantum frequentes sint directa est ad rationem, de qua locuti sumus. emendatis quatuor, quos aquarij nominauerant. Secundum quam fistulae omnes opus facientes dirigi debent, aut si haec fistulae manebunt ad quinaras

Calix.

quinaras quot capitur computari. Qui non sunt in usu moduli in ipsis est adnotatum, et diametri trientem digitum dico quam quinaras sexcuntia, & scrupulis tribus, & besse scrupuli. Digitus quadratus in longitudine & latitudine aequalis est. Digitus quadratus in rotundum redactus habet diametri digitum unum, & digiti sexcuntiam sextulam, capit quinaras dextantem. Digitus rotundus habet diametri digitum unum. Capit quinaras septuncem semunciam sextulam, fistula quinaras diametri digitum unum digitos tres. 3 22 1111. Capit quinaras unam. Fistula senaria diametri digitum unum, semis perimetri digitos quatuor 82 v 31 111. capit quinaras ix. 1373. Fistula septenaria diametri digitum unum 18: - perimetri digitos sex capit quinaras . . . 1. In usu non est fistula octo diametri digitos duos, perimetri digitos sex capit, quinaras ij. quinq;. Fistula denaria diametri digitos duos & semis perimetri digitos septem 3. liij. capit quinaras quatuor. Fistula duodenaria diametri digitos sex capit quinaras quinq;, in usu non est, unde est alia. apud aquarios habebat diametri digitos 1111 53v. Capacitatis quinaras sex. Fistula quinumdenum diametri digitos quatuor, 2. perimetri digitos xij 21. alia capit quinaras nouem. Fistula uicenaria diametri digitos octo. 3 11 capit quinaras sexdecim. apud aquarios habebat diametri digitos octo. Capacitatis quinas. Fistula uicenumquinum diametri digitos decem & septem capit quinaras uiginti. In usu non est fistula tridenaria diametri vi, perimetri digitos decem & nouem capit quinaras uiginti quatuor 22 3. quinq; fistula triceni quinum diametri digitos sex. 3111. perimetri digitos capit quinaras uiginti, in usu non est fistula quadragenaria diametri digitos septem

perimetri digitos xxij. capit quinarias xxxij. Fistula quæ
 dragenum quinum diametri digitos xij. & viij. perimetri
 digitos xxxiiij. capit quinarias xxxvi. octo
 in usu non est. Fistula quinquagenaria diametri digitos
 septem. quinq. perimetri digitos xxxi.
 iij. capit quinarias xl. iij. Fistula quinquage-
 num quinum, diametri digitos viij. x. perimetri
 digitos xxvi. capit quinarias xliij. ix. in usu
 non est. Fistula sexagenaria diametri digitos xxix
 capit quinarias xlix. vi. Fistula sexagenum quinum
 quinaria diametri digitos ix. 2lij. perimetri xxviij. 3.
 capit quinarias liij. octo in usu non est. Fistula se-
 ptuagenaria diametri digitos ix. 223. sex perimetri xxix.
 capit quinarias liij. 3. sex. Fistula septuagenum quinum di-
 ametri digitos xi. vi. perimetri digitos, xxx.
 capit quinarias xli. in usu non est. Fistula octoge-
 naria diametri digitos decem xij. perimetri
 digitos xxxij. capit quinarias lxij. Fistula octoge-
 num diametri digitos x. perimetri digitos xxx.
 in usu non est. Fistula nonagenaria diametri digitos x.
 x. perimetri digitos xxxiiij. capit quinarias lxxij. iij.
 Fistula nonagenum quinum diametri digitos x
 S. perimetri digitos iij. & capit quinarias lxxvij.
 in usu non est. Fistula centenaria diametri digitos xi.
 ix. perimetri digitos xxxij. capit quinarias
 lxxxij. apud aquarios habebat diametri digitos xij.
 capacitatis quinarias xcij. Fistula centenum uicenum dia-
 metri digitos xij. perimetri digitos xxxvij. capit quinaria-
 as xxxlvij. apud aquarios habebat diametri digitos xij.
 capacitatis quinarias clxij. Qui modus duarum cente-
 nariarum est.

FINIS PRIMI LIBRI.

CTIBVS VRBIS ROMAE

LIBER SECVNDVS.

Ersecutus ea quæ de modulis dici fuit neces-
 sarium, nunc ponam quemadmodum quæq;
 aquarum principum commensarijs compre-
 hensum usq; ad nostram curam habere uisa
 sit, quantum quæq; erogauerit, deinde quæ
 ipsi scrupulosa inquisitione, præeunte prouidentia optimi
 diligentissimiq; principis Neruæ, inuenerimus. Fuerunt
 ergo in commentarijs in uniuerso quinariarum xij. mi-
 lia dclvj. in erogatione xiiij. milia xvij. plus in distri-
 butione q̄ in accepto computabant quinariæ mclxiiij.
 Huius rei admiratio, cum præcipuū officij opus in ex-
 ploranda fide aquarum, atq; copia crederem, nō medio-
 criter me conuertit ad scrutandum quemadmodum am-
 plius erogaretur q̄ in patrimonio, ut ita dicam, esset. An-
 te omnia itaq; capita ductuum metiri aggressus sum, sed
 longe, id est circiter quinarijs x. milibus ampliorem,
 quàm in commentarijs modum inueni, ut per singulas
 demonstrabo.

Apria in commentarijs ascriptus est modus quina-
 riarum dccc. uniuscuiusq; ad caput inueniri men-
 sura non potuit, quoniam ex duobus riujs constat. Ad
 gemellas tamē, qui locus est intra spem ueterem ubi iun-
 gitur cum ramo Augustæ, inueni altitudinem aquæ pe-
 des quinque, latitudinem aquæ pedis unius & dodrantis.
 Fiunt areæ pedes octo & dodrans, centenariæ xxij. &
 quadragenariæ, quæ efficiunt quinarias mccccxxv. am-
 plius quàm in cōmentarijs habet quinarias dcccclxxxij.
 erogabat quinarias dccij. minus quàm in commensarijs
 ascribitur quinarijs cxxxvij. & adhuc minus quàm ad ge-

messas mensura respondet quinarijs Mxxxi. Intercidit ta-
 men aliquantum ex ductus uitio, qui cum sit depressior
 non facile manationes ostendit, quas ei inesse ex eo appa-
 ret, qd in plerisq; urbis partibus præbita aqua obseruat,
 idq; qd ex eo manat. Sed & quasdã fistulas intra urbẽ in-
 uentus deprehendimus. Extra urbem aut̃ propter pres-
 suram libræ, quæ sit cis terrã ad caput pedibus L. nullam
 accipit iniuriam. sicut in ueni. Anioni ueteri ascriptus est
 modus in commentarijs quinariorũ Mcccxxi. ad caput
 inueni quatuor milia cccxviii. præter eum modum qui
 in proprium ductum Tiburtinum deriuatur. Amplius in
 cõmentarijs est quinarijs duobus milibus, quæ erogaban-
 tur antequam ad piscinam perueniret quinariorum ducentæ
 sexagintaduæ. Modus in piscina quæ per mensuras po-
 sitas initur efficit quinariorum duo milia tricentas sexaginta
 duas. Intercidebant ergo inter caput & piscinã quinariorum
 Mdcclxxiii. erogabat post piscinã quinariorum Mcccxlviij.
 amplius quàm iij cõmentarijs conceptionis modũ signi-
 ficari diximus quinarijs lxiiij. minus q̃ recipi in ductũ po-
 test. Nam posuimus quinariorum Mxiiij. summa quæ inter
 caput & piscinam, & post piscinam intercidebat quina-
 riorum ij. milium dclxxxviii, quod errore mensuræ fie-
 ri suspicarer, nisi inuenissem ubi auerterentur mille clxij.
 Martiæ in commentarijs ascriptus est modus quinariorũ
 duum milium centum sexagintaduarũ. Ad caput mensuræ
 inueni quinariorum quatuor milia sexcentas nonaginta, am-
 plius quàm in cõmentarijs est quinarijs duobus milibus
 quingentis uigintiocto. Erogabantur antequã ad pisci-
 nam perueniret quinariorum xcv. & dabantur in adiutoriũ
 Tepulæ quinariorum xcij. Item Anioni quinariorum clxiiij.
 Summa quæ erogabatur ante piscinam quinariorum cccli.

Modus

Modus qui in piscinam mensuris positus initur cum eo
 qui circa piscinæ ductũ eodem canali in arcu excipitur,
 efficit quinariorum ij. milia dcccxlviij. Summa quæ aut ero-
 gatur ante piscinam aut in arcu recipitur quinariorum iij.
 milium ccxcv. amplius quàm in conceptis commentario-
 rum positum est quinarijs Mccxxij. minus quàm mensu-
 ræ ad caput actæ efficiunt quinarijs Mcccxcv. Erogabat
 post piscinam quinariorum Mdcclxl. minus quàm in com-
 mētarijs cõceptiõis significari diximus quinarijs ccxxvij.
 minus quàm ex piscina in arcu recipiuntur, sunt quina-
 riorum Mcciiij. Summa utraque quæ intercidebãt aut inter ca-
 put & piscinam, aut post piscinam quinariorum duum
 milium quingentarum, quas sicut in cæteris pluribus lo-
 cis intercipi deprehendimus. Non enim eas cessare ma-
 nifestũ est, etiã ex hoc eo quod è capite præter eam men-
 suram quam nos comprehendisse capacitatem ductus po-
 suimus effunduntur amplius ccc. quinariorum. Tepulæ in
 comentarijs ascriptus est modus quinariorum quadrigen-
 tarũ. Huius aquæ fontes nulli sunt, uenis quibusdam con-
 stabat, quæ interceptæ sunt in Iulia. Caput ergo eius ob-
 seruandũ est à piscina Iuliæ. Ex ea enim primum accipit
 quinariorum exc. deinde statim ex Martia quinariorum xcij.
 Præterea ex Anione nouo ad hortos Epaphroditianos
 quinariorum clxiiij. Fiunt omnes quinariorum ccccxlvi. amplius
 q̃ in cõmentarijs quinarijs xlv. quæ inde erogant, nec cõ-
 parent. Iuliæ in cõmentarijs ascriptus est modus quina-
 riorum dclxix. ad caput mensura iri nõ potuit, quoniam ex
 pluribus acquisitionibus constat, & ad sextũ ab urbe milia-
 riũ uniuersa in piscinã recipit, ubi modus eius manifestis
 mensuris efficit quinariorum Mccvi. amplius q̃ in cõmentarijs
 quinarijs dliij. Præterea accepit prope urbẽ post hortos

Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. Est omne Iuliae in acceptis quinariae mcccclxvij. ex eo dat in Tepulā quinarias cxc. Erogat suo nomine dcccij: fiunt quas erogat quinariae dcccxcij. amplius quam in commentarijs habet quinarias cccxliij. minus quam in piscina habere posuimus cxxij. quas ipsas apud eos qui sine beneficijs Principis usurpabant deprehendimus. Virgini in commentarijs ascriptus est. modus quinariatū dcllii. minus. Mensura ad caput inueniri non potuit, quoniam ex pluribus acquisitionibus constat. & leniore riuo intrat prope urbem ad miliarium septimum in agrum, qui nunc est ceroni cōmodi ubi uelociorem cursum habet. Mensuram egi, quae efficit quinariatum duo milia diij. amplius q̄ in commentarijs quinarijs mille dcllii. Omnibus approbatio nostra expeditissima est. Erogant enim omnes quas mensura deprehendimus ad duo milia diij. Alstetinae conceptionis modus nec in commentarijs ascriptus est, nec in re praesenti certus inueniri potuit, cum ex lacu Alstetino, & deinde circa careas ex sabatino, quātum aquarū temperauerunt, habet non plus quinarijs duobus milibus. Claudia abundantior alijs maxime iniuriae explorata est. In commētarijs habet non plus quinarijs duobus milibus octingentis quinquagintaquinq̄, cum ad caput inuenerim quinarias iij. milia dcvii. amplius quam in cōmentarijs mille dclij. Adeo autē nostra certior est mensura, ut ad septimum ab urbe miliarium, in piscina ubi indubitatae mensurae sunt, inueniamus quinariatū tria milia cccxij. plus quam in commentarijs cccclvii. quamuis & ex beneficijs ante piscinam erogat, & plurimum subtrahi deprehenderimus, ideo quod minus inueniatur, quam reuera esse debeant quinarijs mille ccxcv. & circa erogationem fraus apparet, quod neque ad commentariorum

fidem,

fidem, nec ad eas quas ad caput egimus mensuras, nec ad illas saltem piscinas post tot iniurias conuenit: Solae enim quinariae mille dcl. erogantur minus quam commentariorum ratio dat quinarijs mille cv. minus autem quam mensurae ad caput factae demonstrauerunt quinarijs duobus milibus dccclyij. minus etiam quam in piscina inuenit quinarijs mille dlixij. Itaq̄ cū syncera in urbem proprio riuo perueniret, in urbe miscebatur cum Aniene nouo, ut confusione facta, & conceptio earum, & erogatio esset obscurior. Quod si qui forte me acquisitionum mensuris blandiri putant admonendi sunt Curtiū, & Caeruleum fontes aquae Claudiae sufficere ad praestandas ductui suo quinarias quas significauī iij. milia dcvij. ut praeterea mille dc, effundantur. Nec eo inficias quin ea quae superfluunt non sint proprie horum fontium. Capuntur enim ex Augusta, quae inuenta in Martiae supplementū, dū illa non indiget adiecimus fontibus Claudiae, quamuis ne huius quidem ductus omnem aquam recipiat. ANIO nouus in commentarijs habere ponebatur quinarias iij. milia cclxij. mensus ad caput repperi quinarias iij. milia dcccxxvij. amplius quam in conceptelis commentariorum est quinarijs mille cccclxxv. quarum acquisitionem non auide me amplecti quo non alio modo manifestius probem quam erogatione ipsorum commentariorū, maior pars earum continetur. Negatur enim quinariatum iij. milium ccxi. alioquin in eisdem commentarijs inuenitur conceptio, non amplius quam trium milium clxij. Praeterea intercipi non tantum quingentas xxvij. quae inter mensuras nostras & erogationem interfunt, sed & longe amplio rem modum deprehendi, ex quo apparet etiam exuberare comprehensam à nobis mensuram, cuius rei ratio est, quod uis aquae rapacior, ut ex largo & celeri flu

mine excepta uelocitate ipsa ampliat modum. Non dubi-
to aliquos annotaturos quod longe maior copia actis men-
suris inuenta sit, quam erat in commentarijs Principum.
Cuius rei causa error est eorum qui ab initio parum diligen-
ter uniuscuiusque fecerunt aestimationem, ac ne metu aesti-
tis ac siccitatum intantum a ueritate eos recessisse credam,
constantibus quidem ipsis mensuris Iulio mense, hanc
uniuscuiusque copiam quae suprascripta tota est deinceps
aestate durante explorauerim. Quaecumque tamen est cau-
sa a qua procedit illud, utique detegitur, x. milia quinariarum
intercidisse dum beneficia sua princeps secundum modum
commentarijs ascriptum temperat. Sequens diuersitas est,
quod alius modus concipitur ad capita, alius nec exiguo-
minor in piscinis, minimus deinde in distributione conti-
netur, cuius rei causa est fraus aquariorum quos aquas ex
publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehen-
dimus. Sed & plerisque possessorum, ex quorum agris aquae
circunducuntur, fraude formas riuorum perforant, unde
fit ut ductus publici hominibus priuatis uel ad hortorum
usum subseruiant, uel ad itinera suspendant. Ac de uitijs
eiusmodi nec plura, nec meliora dici possunt, quam a Cae-
lio Rufo dicta sunt, in ea cōcione cui titulus est de aquis,
quae nunc nos omnia simili licentia usurpata, utinam non
per offensas probaremus. Irriguos agros, tabernas, cœ-
nacula, et corruptelas denique omnes perpetuis salientibus
instructas inuenimus, non quod falsis titulis aliae pro alijs
aquae erogabatur, etiam si inter leuiora ceteris uitia, inter
ea tamen quae emendationem uidebantur exigere, miran-
dum est, quod ferè circa montem Coelium & Auentinum acci-
dit, qui colles prius quam Claudia perduceretur utebantur
Marta & Iulia, sed posteaque Nero Imperator Claudiam
opere arcuato assumpsit, exceptam usque ad templum Diui
Claudij

*Caelius.
Rufus.*

Claudij perduxit, ut inde distribueretur, priores non am-
pliatae, sed amissae sunt; nulla enim castella adiecit, sed ipsa
dem usus, quorum quamuis mutata aqua, uetus appellatio
mansit. Satis iam de modo cuiusque et ueluti noua quadam
acquisitione aquarum, & fraudibus, & uitijs, quae circa eas
erant dictum est: superest ut erogationem, quam conse-
ctam, ut sic dicam, in massam inuenimus, imò & falsis no-
minibus positam, per nomina aquarum, uti quaeque se habet,
et per regiones urbis digeramus. Cuius comprehensionem
scio non ieiunam tantum, sed etiam perplexam uideri posse:
Ponemus tamen quam breuissime, ne quid uelut formu-
lae officij desit his, quibus sufficere cognouisse summa lice-
bit tamen transire leuiora. Vt ergo distributio quinaria-
rum 14. millium 10. & 8: Ita & quadrigenariarum 36. quia
una quandoque ex quibusdam aquis in adiutorium aliarum
datur, & bis in speciem erogationis cadit, sed semel in
computationem uenit. Ex his diuiduntur extra urbem
quinariae quatuor milia 63. ex quibus nomine Caesaris
quinariae mille dccxxvij. priuatis quinariae duo milia 336.
Reliquae intra urbem mille dcccclv. distribuebantur in ca-
stella 247. quibus erogabantur sub nomine Caesaris qui-
nariae mille 707. semis; priuatis quinariarum 3. milia 847
usibus publicis quinariarum 4. milia cccci, ex eo castris
ducentis quinariae 279. operibus publicis septuaginta
quinque quinariae M cccci, numeribus trigintanoue qui-
nariae 383. lacubus quingentis nonaginta uno quinariae
Mcccxxxv. Sed & haec ipsa dispensatio per nomina aqua-
rum ad regiones urbis partienda est. Ex quinarijs ergo
quatuordecim milibus x. & viij. quam summam erogationibus
omnium aquarum exposuimus, dantur nomine
Appiae extra urbem quinariae tantummodo quinque, quo-
niam libra humilior oritur, & a metitoribus reliquae quia

nariæ dcxcix, intra urbem diuidebantur per regiones secundam, v. viii. ix. xi. xii. xiiii. xviii, in castella xx. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ cli. priuatis quinarïæ cxciiij. publicis quinarïæ cccliij. ex eo castris unis quinarïæ iij. operibus publicis quatuordecim quinarïæ cxxij. muneris uni quinarïæ ij. lacubus nonagintaduobus quinarïæ ccxxvi. Anionis ueteris erogabantur extra urbem nomine Cæsaris quinarïæ clxix. priuatis quinarïæ cccliij. Reliquæ quinarïæ mille DVIII. semis intra urbem diuidebantur per regiones primam, iii. iiii. v. vi. vii. viii. xii. xiiii. in castella xxxv. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ lx. usibus priuatis quinarïæ cccxc. publicis quinarïæ cliij. Ex eo castris unis quinarïæ l. operibus publicis decem & nouem quinarïæ cxcvi. muneribus nouem quinarïæ lxxxvij. lacubus nonaginta quatuor quinarïæ ccxvij. Martiæ erogabantur extra urbem nomine Cæsaris quinarïæ cclxix. Reliquæ quinarïæ mcccclxxij. intra urbem diuidebantur per regiones primam, iii. iiii. v. vi. viii. ix. xiiii. In castella li. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ cxvi. priuatis quinarïæ dxliij. castris quatuor quinarïæ xlij. operibus publicis quindecim quinarïæ xli. muneribus duodecim quinarïæ ciiij. lacubus centumquatuordecim quinarïæ cclvi. Tepulæ erogabantur extra urbem nomine Cæsaris quinarïæ lviij. priuatis lvi. Reliquæ quinarïæ cccxxxii. intra urbem diuidebantur per regionem iiii. v. vi. vii. in castella xiiij. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ xxxiiij. priuatis quinarïæ ccxxvij. usibus publicis quinarïæ l. ex eo castris duobus quinarïæ xij. operibus publicis tribus quinarïæ vij. lacubus tredecim quinarïæ xxxij. Iuliæ fluebant, extra urbem nomine Cæsaris quinarïæ lxxxv. priuatis quinarïæ cxxij. Reliquæ quinarïæ dxlvij. Intra urbem diuidebantur per

tur per regiones ii. iii. v. vi. viii. x. xii. in castella decem & septem. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ xvij. usibus publicis quinarïæ cclxxij. Ex eo castris quinarïæ lxix. operibus publicis quinarïæ cxxi. muneribus quinarïæ lxyij. lacubus uigintiocto quinarïæ lxx. Virginis nomine exhibant extra urbem quinarïæ cc. Reliquæ quinarïæ mccciiij. intra urbem diuidebantur per regiones vii. viii. xiiii. In castella xxvi. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ dxlix. priuatis quinarïæ cccxxxvij. usibus publicis mcccxxvij. Ex eo muneribus duobus quinarïæ xxvi. lacubus uiginti quinq; quinarïæ lxi. operibus publicis sexdecim quinarïæ mcccclxxx. in quibus per se Euripo cui ipsa nomen dedit quinarïæ cccclx. Alstetinae quinarïæ cccxcij. Hæc tota extra urbem consumitur nomine Cæsaris quinarïæ ccccliij. priuatis quinarïæ cxxxvij. Claudia & Anio nouus extra urbem proprio quæq; riuo erogabat, intra urbem confundebatur, & Claudia quidē extra urbem nomine Cæsaris dabat quinarïas ccxyij. priuatis quinarïas cccxxxix. Anio nouus nomine Cæsaris dccxxvij. Reliquæ utriusq; quinarïæ mmmcccxcviiij. intra urbem diuidebantur per regiones urbis xiiij. in castella xcij. ex quibus nomine Cæsaris quinarïæ mdcccxy. priuatis quinarïæ mlxvij. usibus publicis quinarïæ mxij. ex eo castris nouem quinarïæ cclxix. operibus publicis decem octo quinarïæ cclxix. muneribus duodecim quinarïæ cyij. lacubus centum uigintifex quinarïæ ccccxxvij.

Hæc copia aquarū ad Neruam Imperatorem usq; computata ad hunc modū describebatur, nūc prudentia diligentissimi Principis, quicquid aut fraudibus aquariorū intercipiēbatur, aut inertia peruertebat, quasi noua inuentione fontium accreuit, ac prope publicata ubera

tas est, tum & sedula deinde partitione distributa, ut regionibus quibus singulae seruebant aquae plures darentur tanquam Coelio & Auentino, in quos sola Claudia per arcus Neronianos ducebatur. Quo fiebat, ut quoties defectio aliqua interuenisset, celeberrimi colles sitirent, quibus nunc plures aquae, & in primis Martia reddita ampliora opere à Coelio in Auentinū usque perducitur, atque etiam omni parte urbis lacus tam noui quam ueteres plerique binos salientes diuersarū aquarum acceperunt, ut si casus alterutram impedisset, altera sufficiente non destitueretur usus. Sentit hanc curā imperatoris pijsissimi Neruae principis sui Regina & domina orbis indies, quae terrarū dea consistit, cui par nihil, & nihil secundum, & magis sentiet salubritas eiusdem aeternae urbis, aucto castellorum, operum, munerū, & lacuū numero, nec minus ad priuatos commodū quod ex incremento beneficiorū eius diffunditur. Illi quoque qui timidi illicitam aquā ducebant, securi nunc ex beneficijs fruuntur. Ne pereūtes quidem aquae ociosae sunt, nam immundiciarum facies, & impurius spiritus, & causae grauioris coeli, quibus apud ueteres urbis infamis aēr fuit, sunt remotae. Non praeterit me deberi operi nouae erogationis ordinationem, sed haec cum incremento adiunxerimus, intelligi oportet non esse eam ponendam nisi cum consummata fuerit. Quid, quod nec hoc diligentiae Principis, quam exactissimam ciuibus suis praestat, sufficit, parum praesidij ac uoluptatis nostris contulisse sese credentis, quod tantam copiam adijciat, nisi eam sinceriores iucundioresque faciat? Opera precium est irae per singula, per quae ille occurrendo uitij quorundam uniuersis adiecit utilitatem. Etenim quando ciuitas nostra, uel cum exigui hymbres superuenerant non turbulenta limosasque aquas habuit; nec quia hoc uniuersis
ab ori-

ab origine naturae est, aut quia istud incommodū sentire debeant quod capiuntur ex fontibus, in primis Martia & Claudia, ac reliquae, quarū splendor à capite integer, nihil aut minimum pluuia inquinatur, si putei extracti obiecti sunt. Aquae Anionis minus permanent lymphidae: Nam sumitur ex flumine, ac saepe etiam sereno turbantur, quoniam Anio quamuis purissimo defluens lacu, mobilibus tamen cedentibus ripis, aufert aliquid quo turbetur priusquam deueniat in riuos, quod incommodum non solum hybernis ac uernis, sed aestiuis hymbribus sentit, quo tempore exit gratior aquarum sinceritas. Ex ijs igitur alter, id est Anio uetus cum plerumque libra sit inferior, incommodum infra se tenet. Nouus autem Anio uitabat ceteras: nam cum editissimus ueniat, & in primis abundans, aliquando defectio aliarum succurrit. Imperitia uero aquariorum, deducentium in alienos eum specus, frequentius quam expleto opus erat, etiam sufficientes aquas inquinabat, maxime Claudiam, quae per multa milia passuum proprio ducta riuo. Romae demum cum Anione permixta, in hoc tempus perdebat proprietatem, adeoque obuenientibus non succurrebat ut plerumque aquae accerferentur per imprudentiam, non uti dignum erat aquis parientium Martia, ita ut ipsam splendore & rigore gratissimam, balneis ac fullonicis, & relatu quoque foedis ministerijs deprehenderimus seruientem. Omnes ergo discerni placuit, tum singulas ita ordinari, ut in primis Martia potuit tota seruiret, & deinceps reliquae secundum suam quaeque qualitatem aptis uisibus assignarentur, sicut Anio uetus pluribus ex causis, quae in teriore excipit minus salubris, in hortorum rigatione, atque in ipsius urbis sordidiora exiret ministeria. Nec satis fuit principi nostro ceterarum restituisse copiam, sed etiam gratiam

Anionis quoque noui uitia excludi posse uidit. Omisso enim flumine repeti ex lacu qui est super uillam Neronianā Sublacensem ubi limpida est, iussit. Nam cū oriatur Anio supra Trebam angustam, seu quia per saxo-
 sos montes decurrit, paucis circa ipsum oppidis obiacen-
 tibus cultis seu quia lacus altitudine in quo excipitur ue-
 lut depuratur, imminentium quoque nemorum opacitate
 inumbratus, frigidissimus simul ac splendidissimus eò per-
 uenit. Hæc tam felix proprietates aquæ omnibus dotibus
 æquatur a Martiam, copia uero superatura, ueniet in locū
 deformis illius ac turbidæ. Nouum Imperatorem Cæsa-
 rem Neruam Traianum Augustū præscribente titulo.
 Sequitur ut indicemus quod ius ducendæ sit aquæ, quæ ue-
 cura ductu sit habenda, quorū alterū ad cohibendas in-
 tra modū impetrati beneficij priuatos, alterū ad ipsorū
 ductuū pertinet tutelā, in quibus dum altius repeto leges
 de singulis, quas late quidē apud ueteres obseruatas inue-
 ni, earum æquitatem prudentiamque reticendam non cen-
 sui. Apud antiquos omnis aqua in publicos usus erogabatur,
 legeque cautum ita fuit, ne quis priuatus aliam ducat,
 quàm quæ ex lacu humum accedit. Hæc enim uerba sunt eius
 legis, id est quæ ex lacu abundauit, eam nos
Caduca aqua. caducam uocamus: Et hæc ipsa nō in alium usum, quàm
 in balnearum, aut fulloniarum dabatur, eratque uectigali-
 lis statuta merces, quæ in publicum penderetur; aliquid
 & in domos principum dabatur, concedētib; reliquis.
 Ad quem autē magistratū ius dandæ uendendæ uel aquæ
 pertinuerit, in ijs ipsis legibus uariatur. Interdū enim ab
Aquæ ducendæ ius penes quos. Aedilibus, interdū à Censoribus permissum inuenio, sed
 apparet quoties in Repub. erat ab illis potissimum peti-
 tum; cum ij nō erāt, Aediliū eam potestatem fuisse. Ex quo
 manifestum est, quanto potior cura maioribus communium uti-

nium utilitatum, quàm priuatarū uoluptatum fuerit, cum
 ad usum publicum pertineret etiam ea aqua, quam priua-
 ti ducebant. Tutelam autem singularum aquarum locari
 solitam inuenio positamque, quæ Redemptoribus necessi-
 tatem certum numerum circa ductus extra urbem, & cer-
 tum in urbe seruorum opificum habendi, & quidem ita,
 ut nomina quoque eorum, quos habituri erant in ministe-
 rio, per quasque regiones in tabulas publicas deferrent, eo-
 rumque operum probandorum curam fuisse per Censores
 aliquando & Aediles, interdum etiam Censoribus eam
 prouinciam obuenisse, ut apparet ex eo quod factum est
 C. Liciano Cefula, & M. Fabio Censoribus. Quātopere
 autem curæ fuerit ne quis uiolare ductus, aquam uel non
 concessam deriuare auderet, cum ex multis apparere po-
 test, tum ex hoc, quod Circus Maximus ne diebus quidē
 ludorum Circensium, nisi Aediliū aut Censorū permissū
 irrigabatur, quod durasse etiam postquam res ad curato-
 res transiit sub Augusto apud Atteium Capitonem legi-
 mus. Agri uero qui aqua publica contra legem essent irri-
 gati, publicabantur; Mancipia etiam, sicut ea quæ aduer-
 sus legem multa loco fecisse dicebantur. In ijsdem legi-
 bus adiectū est ita; ne quis aquam oletato dolo malo, ubi
 publice salit, si quis oletarit, sestertiorum x. miliū multa
 esto. Oletato uideē esse olidā facito, cuius rei causa Aedi-
 les curules iubebant per uicos singulos ex ijs qui in uno
 quoque uico habitarent prædia uel haberent, binos præfice-
 re, quorum arbitratu aqua in publicum saliret. Primus
 M. Agrippa post adilitatem quam gessit, consularis, ope-
 rum suorum & munerum ueluti perpetuus curator fuit,
 qui iam copia permittente descripsit, quid aquarum pu-
 blicis operibus, quid lacubus, quid priuatis daretur. Ha-
 buit & familiam propriam, aquarū quæ tueretur ductus,

atq; castella & lacus. Hanc Augustus hæreditatem ab eo sibi relictam publicauit. Post eum Q. Aelio Tuberone, P. Fabio Maximo iterum coss. in re, quæ usq; in id tempus quasi potestate acta certo iure eguisset, Senatuscõsul to acta sunt, ac lex promulgata. Augustus quoq; edicto complexus est quo iure uterentur, qui ex commentarijs Agrippæ aquas haberent, tota re in sua beneficia translata. Modulos etiam, de quibus dictum est, constituit, & rei continendæ exercendæq; curatorem fecit Messalam Coruinum, cui adiutores dati Posthumius Sulpitius prætorius & L. Cominius Pedarius, insignia eis quasi magistratibus concessa, deq; eorum officio Senatusconsultum factum, quod infra scriptum est. S. C. quod Qu. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus coss. V. F. de ijs qui curatores aquarum publicarum ex Senatusconsulto à Cæsare Augusto nominati essent ordinandis, D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. placere huic ordini eos qui aquis publicis præessent, cum eius rei causa extra urbem essent, lictores binos, et seruos publicos ternos, architectos singulos, et scribas, et librarios, accensos præconesq; totidem habere, quot habent ijs per quos frumentum plebei datur. Cum autem in urbe eiusdem causa aliquid agerent, cæteris apparitoribus iisdem præterquam licitoribus utiq; quibus apparitoribus. Ex hoc S. Consul. curatoribus aquarum, uti liceret eos diebus x. proximis, quibus S. Consul. factum esset, ad ærarium deferrentur, quiq; ita delati essent, ijs prætores ærarij mercede cibaria, quanta præfecti frumento danda, dare deferreq; solent, annua darent & attribuerent, ijsq; eas pecunias sine fraude suas facere liceret; utiq; tabulas, chartas, cæteraq; quæ eius curationis causa opus esset, ijs curatoribus præbenda. Q. Aelius P. Fabius coss. ambo alterue si ijs uidebitur adhibitis prætorib; qui ærario præsint

præsint & præbenda locent. Itemq; cum uiarum frumentiq; curatores, qui quarta parte anni publico fungebantur ministerio, ut curatores aquarum iudicijs uacent priuatis publicisq; apparitores & ministeria, quamuis perseveret adhuc ærarium in eos erogare, tamen etiam curatorum uidentur defuisse inertia, & segnitia non agentium officium. Egressi autem urbem duntaxat agenda rei causa, Senatus præsto esse lictores iusserat; nobis circumeuntibus riuos, fides nostra & autoritas à Principe data pro licitoribus erit. Cum rem produxerimus ad initium curatorum, non est alienum subiungere, qui post Messalam huic officio ad nos usq; præfuerint. Messalæ successit, Silio & Plaucio coss. Atteius Capito; Capitoni L. Martio C. Antistio uetere coss. Satrius Rufus; Satrio, Sergio Cornelio Cethego L. Vifellio Varrone Coss. M. Cocceius Nerua, Diui Neruæ auus, scientia iuris illustris. Huic successit F. Persico L. Virellio coss. C. Octavius Lenas; Lenati Iuniano, & Nonio Asprenate coss. Aquila. Huic successit M. Porcius Cato; post quem Sexto Nonio Celere et Iunio Quintiliano coss. Didius Gallus, Gallo Qu. Veranio Pompeio Longino coss. Cn. Domitius Afer; Afro, Nerone Claudio Cæsare quartum, & Cossio Cossi filio coss. L. Piso; Pisoni, Virginio Rufo, et Memio Regulo coss. Petronius Turpilianus; Turpiliano Crasso Frugi, et Lecanio Basso coss. P. Marius; Mario, L. Telefino, & Suetonio Paulino coss. Fonteius Agrippa; Agrippæ, Silio, et Galerio Trachalo coss. Alipius Crispus; Crispo, Vespasiano tertium, & Cocceio Nerua coss. Pompeius Siluius; Siluino, Valerio, & Messalino coss. T. Anius Flavianus; Flauiano, Vespasiano quintum, & Tito tertium coss. Acilius Auola. Post quem Imperatore Nerua tertium, & Virginio Rufo tertium.

COSS. ad nos cura translata est. Nunc quid obseruare curator aquarū debeat, et leges Senatusq; consulta ad instruendum eum pertinentia, subiungam. Circa ius ducendae aquae in priuatis haec obseruanda sunt, ne quis sine literis Caesaris, id est ne quis aquam publicam non impetrata, et ne quis amplius quam impetratum fuerit ducat. Ita enim efficiemus, ut modus quem acquiri diximus, possit ad nos salientes, & ad noua Principis beneficia pertinere. In utroq; autem magna cura multiplici opponenda fraudi est. Solicite subinde ductus extra urbem sunt circumeundi ad recognoscenda beneficia. Idem in castellis salientibus publicis faciendum, ut sine intermissione diebus noctibusq; aqua fluat, quod Senatus quoq; cōsulto curator facere iubetur, cuius haec quoq; uerba sunt: Aelius Tubero, & P. Fabius Maximus O. V. F. COSS. de numero publicorum salientium qui in urbe essent, intraq; aedificia urbi coniuncta, quos M. Agrippa fecisse Q. F. P. de eare ita censuerunt, neque augeri placere, nec minui numerus publicorum salientium, quos nunc esse retulerunt ij, quibus negocium à Senatu est imperatum, ut inspicerent aquas publicas, inirentq; numerū salientium publicorum. Itemq; placere curatores aquarum, quos Senatuscon. Caesar Augustus ex Senatus autoritate nominauit, dare operam ut salientes publici quam assiduissime interdū & noctu aquā in usum populi funderent. In hoc S. cons. crediderim an notandum, quod Senatus tam augeri quam minui salientium publicorum numerum uetuerit, id factum existimo, quia modus aquarum, quae ijs temporibus in urbem ueniebant, antequam Claudia et Anio nouus perduceretur, maiorem erogationem capere non uidebatur. Qui aquā in usus priuatos deducere uolet, impetrare eam debet, & à Principe epistolam ad curatorem asferre. Curator

deinde

deinde beneficio Caesaris praestare maturitatem, & procuratorem eiusdem officij libertum Caesaris protinus scribere. Procuratorem autem primus Ti. Claudius uidetur admouisse postquam Anionem nouum & Claudias induxit. Quid contineat epistola Iulia fieri quoq; notum debet, ne quando negligentiam, aut fraudem suam ignorantiae colore defendat. Procurator calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis liberatoribus signari cogitet, & diligenter intendat mensurarū quas supradiximus modum & earum notitiam habeat, ne sit in arbitrio liberatorū interdū maioris luminis, interdum minoris pro gratia personarū calicem probare. Sed neq; statim adhuc liberū subijciendi qualemcumq; plumbeā fistulam permittat arbitrium. uerum eiusdem luminis, quo calix signatus est, eundem per pedes quinquaginta prope det, sicut Senatusconsulto, quod subijciendum est, cauetur. Quod Q. Aelius Tubero, Q. Fabius maximus COSS. V. F. quosdam priuatos ex riuis publicis aquā ducere. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. ne cui priuato aquam ducere ex riuis publicis liceret; utiq; omnes ij quibus aqua ducenda ius esset datū, ex castellis ducerent, animaduertentq; curatores aquarū, quibus locis intra extraq; urbē apte castella priuati facere possent, ex quibus aquam ducerēt, quam ex castello communem accepissent à curatoribus aquarum, ne qui eorum, quibus aqua daretur publica, ius esset intra quinquaginta pedes eius castelli, ex quo aquam ducerent, laxiorem fistulam subijcere q̄ quinariam. In hoc Senatusconsult. dignum admiratione est, quod aquam nō nisi ex castello duci permittit, ne aut riuus, aut fistulae publicae frequenter lacerarentur. Ius impetratae aquae neque haeredem, neq; emptorē, neq; ullum nouum dominum praediorū sequitur; Balneis, quae publicae lauant, priuati

Balnearū ius.

legium antiquitus concedebatur, ut semel data aqua perpetuo maneret, sicut ex veteribus Senatuscon. cognoscimus, ex quibus unum subieci: Nunc omnis aquae cum possessore in iustauratur beneficium. Quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus COS. V. F. constitui oporteret, quo iure extra intraque urbem ducerent aquas in quibus attributa essent. Q. D. E. R. F. P. D. E. I. C. uti ijs quoque maneret attributio aquarum, exceptis quae in usum balnearum essent datae, aut Augusti nomine, quoad iisdem domini possiderent id solum in quo accepissent aquam. Cum uacare aliquae coeperint, adnunciatur in commentariosque redigitur, qui respiciuntur ut petitoribus ex uacuis dari possint. Has aquas statim interdiceri solebant, ut medio tempore uenderent aut possessoribus praediorum, aut alijs. Humanius etiam uisum est Principi nostro, ne praedia subito destituerentur, triginta dierum spatium indulgeri, intra quod ijs ad quos res pertinet, irrigarent. De aqua in praedia sociorum data nihil constitutum inuenio, perinde tamen obseruatur, ac iure cautum, ut dum quis ex ijs qui communiter impetrauerunt, superesset, totus modus praedij assignatus fluere, & tunc demum renouaretur beneficium, cum desisset quisque ex ijs, quibus erat datum possidere. Impetrata aqua alio quam in ea praedia, in quae data erat, aut ex alio castello quam quo ex epistola Principis contrahebat, duci palam. S. Consul. non oportet, sed & mandatis prohibetur. Impetrantur autem & haec aquae quae caducae uocantur, id est quae aut ex castellis effluunt, aut ex manationibus fistularum, quod beneficium a Principibus parcissime tribui solitum, sed fraudibus aquariorum obnoxium est, quibus prohibendis quanta cura debeatur, ex capite mandatorum manifestum erit, quod subieci: Caducam neminem uolo ducere, nisi qui meo beneficio,

aut

aut priorum Principum habent; nam necesse est ex castellis aliquam partem aquae effluere, cum hoc pertineat non solum ad urbis nostrae salubritatem, sed etiam ad utilitatem cloacarum abluendarum. Explicitis quae ad ordinationem aquarum priuati usus pertinebant. non ab re est quaedam ex ijs quibus circumscribi saluberrimas constitutiones in ipso rei actu deprehendimus, exempli causa attingere. Ampliores quosdam calices quam impetrati erant positos in plerisque castellis inueni, & ex ijs aliquos nesignatos quidem. Quoties autem signatus calix excedit legitimam mensuram, ambitio procuratoris qui cum signauit detegitur; cum uero nesignatus quidem est, manifesta culpa omnium, maxime accipientis deprehenditur, deinde uillici. In quibusdam cum calices legitimae mensurae signati essent, statim amplioris moduli fistulae subiectae fuerunt; unde acciderat ut aqua non per legitimum spatium coercita, sed per leues angustias expressa, facile laxiore in proximo fistula impleret. Ideoque illud adhuc, quoties signatur calix, diligentiae adiciendum est, ut fistulae quoque proximae per spatium, quod S. consulto comprehensum diximus, signentur. Ita demum enim uillicus cum scierit non aliter quam signatas collocari debere, omni carebit excusatione. Circa collocandos quoque calices obseruari oportet, ut ad lineam ordinentur, nec alterius inferior calix, alterius superior ponatur. Inferior plus trahit, superior minus ducit, quia cursus aquae ab inferiore rapitur. In quorundam fistulis ne calices quidem positi fuerunt; haec fistulae solutae uocantur, & ut aquario libuit laxantur uel coartant. Adhuc illa aquariorum intolerabilis fraus est, translata in nouum possessorem aquae, foramen noui castelli imponunt, uetus relinquunt, quo uenale extrahunt aquam. In primis ergo hoc quoque emendandum curatori crediderim,

Fistulae solutae.

Non enim solum ad ipsarum aquarum custodiam, sed etiam ad castelli tutelam pertinet, quod subinde & sine causa foratum uitiatur. Etiam ille aquariorum tollendus est redditus, quem uocant puncta. Longa ac diuersa sunt spacia, per quae fistulae tota meant urbe latentes sub silice. Has comperi per eum qui appellabatur a punctis passim conuulneratis omnibus in transitu negociatoribus, praebuisse peculiaribus fistulis aquam, quo efficiebatur, ut exiguus modus ad usus publicos proueniret. Quantum ex hoc modo aquae sublatum sit, aestimo ex eo quod aliquantum plumbi sublati eiusmodi ramis reductum est. Superest tutela ductuum, de qua prius quam dicere incipiam, pauca de familia, quae huius rei causa parata est, explicanda sunt. Familiae sunt duae, altera publica, altera Caesaris. Publica antiquior quam Agrippae Augusto relicta, & ab eo publicatam diximus. Habet homines circiter cxxl. Caesaris familiae numerus est cccclx, quam Claudius, cum aquas in urbem perduceret, constituit. Vtraque autem familia in aliquot ministeriorum species diducitur: uillicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliosque opifices. Ex his aliquos extra urbem esse oportet ad ea quae non sunt magnae molitionis. Maturum tamen auxilium uidentur exigere omnes in urbe circa castellorum & munerum stationes, operaque quae urgebunt, in primis ad subitos casus, ut ex compluribus regionibus, in quas necessitas incubuerit, conuerti possit praesidium aquarum abundantius. Tam amplum numerum utriusque familiae solitum ambitione, aut negligentia praepositorum in priuata opera diduci, reuocare ad aliquam disciplinam et publica ministeria ita instituimus, ut pridie quid esset actura dictaremus, & quid quaque die egisset actis comprehenderetur. Commoda publicae familiae ex Aerario dantur, quod impendium
exoneratur

Puncta.

Tutela ductuum.

exoneratur uectigalium redditu ad ius aquarum pertinentium. Ea constat ex hortis aedificijsue, quae sunt circa ductus, aut castella, aut munera, aut lacus, quem redditum prope sestertium ccl. milium salientem, ac uagum, proximis uero temporibus in Domitiani loculos uersum iustitia Diui Neruae populo restituit, nostra sedulitas ad certam regulam redegit, ut constarent, quae essent ad hoc uectigal pertinentia loca. Caesaris familia ex fisco accipit comoda, unde & omne plumbum, & omnes impensae ad ductus, & castella, & lacus pertinentes erogantur. Quoniae quae uidebantur ad familiam pertinere exposuimus, ad tutelam ductuum sicut promiseramus diuertimus, rem enixiore cura dignam, cum magnitudinis Romani imperij id praecipuum sit indicium. Multa atque ampla opera subinde nascuntur, quibus ante succurri debet quam magno auxilio egere incipiant, pleraque tamen prudenti temperamento sustinenda sunt, quia non semper opus aut facere, aut ampliare quaerentibus credendum est. Ideoque non solum scientia peritorum, sed & proprio usu curator instructus esse debet, nec suae tantum stationis architectis uti, sed plurimum aduocare non minus fidem quam subtilitatem, ut aestimet quae repraesentanda, quae differenda sint, & rursus quae per redemptores effici debeant, & quae per domesticos artifices. Nascentur opera ferè ex his causis, nam aut uetustate corrumpuntur, aut impotentia possessorum, aut uitempestatum, aut culpa male facti operis, quod saepius accidit in recentibus. Ferè aut uetustate, aut uitempestatum partes ductuum laborant, quae arcuationibus sustinentur, aut montium lateribus applicatae sunt, & exarcuationibus, eaque per flumen traiciuntur. Ideo haec opera sollicita

festinatione explicanda sunt. Minus iniuriæ subiacent subterranea, nec gelicidijs, nec caloribus exposita. Vitia autem eiusmodi, aut talia sunt ut non interpellato cursu subueniatur eis, aut emendari nisi auersa non possint, sicut eas, quæ in ipso alueo fieri necesse est. Hæc duplici ex causa nascuntur, aut limo concrecente, qui interdum in crustam durefcit, iterum aquæ coarctat, quod aut tectorio corrumpitur, unde fiunt manationes, quibus necesse est latera riuorum & substructiones uitari. Pilæ quoque ipsæ topographiæ sub tam magno onere labuntur. Refici quæ circa alueos sunt riuorum æstate non debent, ne aquæ intermittatur usus, tempore quo præcipue desideratur, sed uere, uel autumno, & maxima cum festinatione, ita ut ante præparatis omnibus quam paucissimis diebus riuus cessent. Neminem fugit per singulos ductus hoc esse faciendum, ne si plures pariter auertantur, desit aqua ciuitati. Ea quæ non interpellato aquæ cursu effici debent, maxime structura constant, quam suis temporibus & fidelem fieri oportet. Idoneum structuræ tempus est à cal. aprilibus in cal. nouemb. ita ut optimum sit intermittere eam partem ætatis, quæ nimis caloribus incandescit: quia temperamento cœli opus est, ut ex humore commode structura combibat & in unitate corroboretur. Non minus autem sol acrior quam gelatio præcipit materiã, neque ullum opus diligentiorum poscit curam quam quod aquæ obstaturum est. Fides itaque eius per singula secundum legem notam omnibus, sed à paucis obseruatam exigenda est. Illud nulli dubium esse crediderim, proximos ductus, id est, qui à sexto miliario lapide quadrato consistunt, maxime custodiendos, quonia et amplissimi operis sunt, et plures aquas singuli sustinent, quos, si necesse fuerit interrumpere, ma-

ior

ior pars aquarum urbem Romam destituet. Remedia tamen sunt, ut his difficultatibus inchoatus alueus excitetur ad libram deficientis. Alueus uero plumbatis canalibus per spacium interrupti ductus rursus contineatur. Porro quoniam ferè omnes per priuatorum agros directi erant, & difficilis uidebatur futuræ impensæ præparatio ut alicuius constitutione succurreretur, simul ne accessu ad reficiendos riuos redemptores à possessoribus prohiberentur, Senatusconsultum factum est, quod subieci. Quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus COS S. V. F. de riuis, specubus, fornicibusque Iuliæ, Martiæ, Appiæ, Tepulæ, Anionis reficiendis, Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Ut cum hi riuus, fornices, quos Augustus Cæsar se refecturum impensa sua pollicitus Senatui est, reficerentur, ex agris priuatorum terram, limum, lapidem, testam, arenam, ligna, ceteraque quibus ad eam rem opus esset, unde quæque earum proxime sine iniuria priuatorum tolli, sumi, portari possint, uiri boni arbitrati aestimata darentur, tollerentur, sumerentur, exportarentur, & eas res omnes exportandas, earumque rerum reficiendarum causa, quoties opus esset per agros priuatorum sine iniuria eorum itinera, actus paterent, darentur. Plerumque autem uitia oriuntur ex impotentia possessorum, qui pluribus modis riuos uiolant. Primum enim spatia, quæ circa ductus aquarum ex S. Consulto uacare debent, aut ædificijs, aut arboribus occupant. Arbores magis nocent, quarum radicibus & concamerationes & latera soluntur: deinde uicinales uias, agrestesque per ipsas formas dirigunt; nouissime aditus ad tutelam præcludunt: quæ omnia Senatusconsulto, quod subieci, prouisa sunt, quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus V. F. aquarum, quæ in urbe ueni-

rent itinera occupati monumentis, & ædificijs, & arboribus conferi. Q. F. P. D. E. R. I. C. Cum ad reficiendos riuos, specusq; , per quæ & opera publica corrumpuntur, placere circa fontes, & fornices, & muros utraq; ex parte uacuos centenos quinos denos pedes patere, & circa riuos, qui sub terra essent, & specus intra urbem, & extra urbem continentia ædificia, utraq; ex parte quinos pedes uacuos relinqui, ita ut neque monumentum in ijs locis, neq; ædificium post hoc tempus ponere, neq; conferere arbores liceret; si quæ nunc essent arbores intra id spatium, extirparentur, præterquam si quæ uillæ continentes et inclusæ ædificijs essent. Si quis aduersus ea commiserit, in singulas res in dena milia damnas esset. Ex quibus pars dimidia præmium accusatori daretur, cuius opera maxime conuictus esset, qui aduersus hoc Senatusconsultum commisisset; pars altera dimidia in ærarium redigeretur, deq; ea re iudicarent cognoscerentq; curatores aquarum. Possit hoc Senatusconsultum æquissimum uideri, etiam si ex rei tantum publicæ utilitate ea spatia iudicarentur, multo magis cum maiores nostri admirabili æquitate, ne ea quidem eripuerunt priuatis, quæ admodum publicum pertinebant. Sed cum aquas perducerent, si difficilius possessor in parte uendenda fuerat, pro toto agro pecuniam intulerunt, ac post determinata necessaria loca rursus eum agrum uendiderunt, ut in suis finibus proprium ius tam respublica quàm priuata haberet. Pleriq; tamen non contenti occupasse fines, ipsis ductibus manus attulerunt per semitas solutas passim, & rursus ius aquarum impetratum habent, aquarum quantulacumq; beneficio occasione ad expugnandos nunc abutuntur. Quid porro fieret, si non uniuersa ista diligentissima lege prohiberentur, poenâq;

poenâq; non mediocris cõtumacibus intentaretur: Quæ subscripsi hæc sunt uerba legis: T. Quintius Crispinus cos. populũ iure rogauit, populusq; iure sciuit in foro pro rostris ædis diui Iulij Po. Ro. & Iulias tribui Sergia principium fuit pro tribus sex. L. F. Varro. Quicumq; post hanc legem rogatam riuos, specus, fornices, fistulas, castella, tubulos, lacus aquarum publicarum, quæ ad urbem ducuntur, earum ue quam sciens dolo malo forauerit, ruperit, forare, rumpere ue curauerit, peiorẽm uer fecerit, quo minus ea aqua earum ue quã in urbem Romã ire, cadere, flui, peruenire, duci possint, quõue minus in urbe Roma, & in his ædificijs quæ urbi continentia sunt, erũt, in hisq; hortis, prædijs, locis, quorum hortorũ, prædiorũ, locorũ dominis, possessoribus, V. F. aqua data uel attributa est, uel erit, ut saltat, distribuãt, diuidatur, in castella, lacus immittãt, is P. R. c. milia dare damnas esto; & qui clãm quid eorum ita fecerit, id omne sarcire, restituere, ædificare, ponere & celare, demoliri damnas esto, sine dolo malo. Atq; ita omnino, ut quicumq; curator aquarum est, erit, si curator aquarum est uel erit, tum is Prætor, qui inter ciues & peregrinos ius dicit, multam pignoribus cogito, coërcito, eiq; curatorĩ, aut si curator nõ erit, tum ei Prætorĩ eo nomine cogere & coërcere, multa dicendæ, siue pignoris capiendi ius potestasq; esto. Si quid eorum seruus fecerit, dominus eius centum milia populo det. Si quis circa riuos, specus, fornices, fistulas, tubulos, castella, lacus aquarũ publicarũ, qua ad urbem Romam ducuntur & ducentur, terminatus steterit, neq; quis eo loco post hanc legem rogatam quid opponit, molit, obsepit, figit, statuit, ponit, collocat, arat, serit, neue in eum locũ quid immittit, præterq; eorũ faciendorũ

reponendorū causa praterq̄ quidē hac lege licebit, oportebit. Qui aduersus ea qd fecerit, & aduersus ea repserit, ex iussu causaq̄ omnium rerū omnibus est o damnas, utiq̄ atq̄ uti esset effectq̄ oporteret, si is aduersus hanc legem riuum, specum rupisset, forasset ue, quicq̄ specum forasset rupisset ue, quo minus in eo loco poscere herbam, fœnū sceare, sentes, uepres, caprificos, curatores aquarū qui nūc sunt, quicq̄ erunt, circa fontes, & fontium & murorū curā, riuos, et specus terminatus arbores uites, uepres, sentes, ripæ, maceria, salicta, harundineta excidatur, tollant, effodiantur, excorticentur, utiq̄ recte factum esse uolet, eoq̄ nomine ijs pignoris captio multa edici or uti quæ esto: Idēq̄ ijs sine fraude sua facere liceat ius potestasq̄ esto quo minus uites arboresq̄ uillis, ædificijs, macerijs ue inclusæ sint. Maceriae quas curatores aquarū causa cognita ne demolirentur dominis permiserūt, quibus inscripta insculptaq̄ essent ipsorū qui permisissent curatorum nomina maneāt, hac lege nihil abrogato, quo minus ex his fontibus, riuis, specub⁹, fornicibus aquā haurire, sumere ijs quibuscunq̄ curatores aquarum permiserūt, praterq̄ rota, calice, machina liceat: dū neq̄ puteus, neque foramen nouum fiat. Eius hac lege nihilum rogatio utilissimæ legis contemptores nō negauerim dignos pœna quæ intendit. Sed negligētia † longi temporis deceptos leniter reuocari oportuit. Itaque sedulo laborauimus, ut quantum in nobis fuit etiā ignoraretur qui errauerant. His uero qui admoniti ad indulgētiā Imperatoris decurrerunt, possumus uideri causa imperati beneficij fuisse. In reliquo uero † opto ne executio legis necessaria sit, cum officij fidem etiā per offensas tueri præstet.

SECUNDI ET VLT. LIB. FINIS.

EX PROBO INTERPRETATIO LITERARUM, QUÆ SUPERIUS POSITÆ SUNT.

D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. Significatum hic est. De ea re quid fieri placeret, de ea re ita censuerunt.

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. Significatum est. Quid de ea re fieri placeret, de ea re uniuersi ita censuerūt.

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Significatū hic est: Quid de ea re fieri placeret, de ea re ita censuerunt. Cetera idem significant.

BASILEAE APVD IOAN. BEB.

ANNO M. D. XXX.

† Legum pro tempore.

† opere

